

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ काण्डम् २ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

वा॒यु॒व्यः॑ श्वे॒तमा॒ल॒भे॒त् भू॒ति॒का॒मो वा॒युर्वै॑ऽक्षेपि॑ष्ठा दे॒वता॑
वा॒युमे॒व स्वे॒न भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वैनं॑ भू॒ति॒ङ्ग॒मय॑ति॒
भ॒व॒त्ये॒वाति॑क्षिप्रा दे॒वते॒त्याहुः॑ सैन॑मीश्व॒रा प्र॒दह॑ इत्ये॒तमे॒व
सन्तं॑ वा॒यवे॑ नि॒यु॒त्वंत॑ आ॒ल॒भे॒त् नि॒यु॒द्वा अ॑स्य॒ धृ॒ति॒र्द्धृ॒त ए॒व
भू॒ति॒मु॒पै॒त्यप्र॑दाहाय॒ भव॑त्ये॒व (1)

वा॒यवे॑ नि॒यु॒त्वंत॑ आ॒ल॒भे॒त् ग्रा॒म॒का॒मो वा॒युर्वा॑ इ॒माः
प्र॒जा न॑स्यो॒ता नै॒नी॒यते॑ वा॒युमे॒व नि॒यु॒त्वंन्तः॑ स्वे॒न
भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प्र॒जा न॑स्यो॒ता नि॒यच्छ॑ति
ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति नि॒यु॒त्वंते॑ भवति॒ द्धु॒वा ए॒वास्मा॑ अन॑पगाः
करो॑ति वा॒यवे॑ नि॒यु॒त्वंत॑ आ॒ल॒भे॒त् प्र॒जाका॑मः प्रा॒णो वै
वा॒युर॑पा॒नो नि॒यु॒त्प्रा॑णापा॒नौ खलु॑ वा ए॒तस्य॑ प्र॒जायाः॑ (2)

अप॑क्रामतो॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑ सन्प्र॒जान्न॑ वि॒न्दते॑ वा॒युमे॒व

नियुत्वंन्तुः स्वेनं भागधेयेनोपधावति स एवास्मै प्राणापाना-
भ्यां प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजां दद्यावै नियुत्वंतु आलभेत
ज्योगामयावी प्राणो वै वायुरपानो नियुत् प्राणापानौ खलु वा
एतस्मादपक्रामतो यस्य ज्योगामयति वायुमेव नियुत्वंन्तुः
स्वेनं भागधेयेनोप (3)

धावति स एवास्मिन्प्राणापानौ दधात्युत यदीतासुर्भवति
जीवत्येव प्रजापतिर्वा इदमेकं आसीत्सोऽकामयत
प्रजाः पशून्सृजेयेति स आत्मनो वपामुदक्खिदत्तामग्नौ
प्रागृह्णात्ततोऽजस्तूपरः समभवत्तु स्वायै देवताया आ-
लभेत ततो वै स प्रजाः पशून्सृजत यः प्रजाकामः
(4)

पशुकामः स्यात्स एतं प्राजापत्यमजन्तूपरमालभेत
प्रजापतिमेव स्वेनं भागधेयेनोपधावति स एवास्मै
प्रजां पशून्प्रजनयति यच्छ्रुणस्तत्पुरुषाणां रूपं
यत्तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्गवां यदव्या इव
शफास्तदवीनां यदजस्तदजानामेतावन्तो वै ग्राम्याः
पशवस्तान् (5)

रूपेणैवावरुन्धे सोमापौष्णत्रैतमालभेत पशुकामो द्वौ
 वा अजायै स्तनौ नानैव द्वावभिजायेते ऊर्जं पुष्टिन्तृतीयः
 सोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै
 पशून्प्रजनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा पशूनां प्रजनयिता
 सोम एवास्मै रेतो दधाति पूषा पशून्प्रजनयत्यौदुम्बरो
 यूपो भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्क्पर्शव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं
 पशून्वरुन्धे॥६॥

—[१] भवत्येव प्रजाया आमयति वायुमेव नियुत्वन्तः
 स्वेन भागधेयेनोप प्रजाकामस्तान् यूपस्त्रयोदश च।⁽¹⁾

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्ता
 वरुणमगच्छन्ता अन्वैत्ताः पुनरयाचत ता अस्मै न
 पुनरददात्सोऽब्रवीद्वरं वृणीष्वार्थं मे पुनर्देहीति तासां
 वरमाऽलभत स कृष्ण एकशितिपादभवद्यो वरुणगृहीतः
 स्यात्स एतं वारुणं कृष्णमेकशितिपादमालभेत वरुणम्
 (7)

एव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति
 कृष्ण एकशितिपाद्भवति वारुणो ह्येष देवतया

समृद्धौ सुवर्भानुरासुरः सूर्यन्तमंसाऽविद्धत्तस्मै देवाः
 प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्य यत्प्रथमन्तमोऽपाघ्नन्त्सा कृष्णा-
 ऽविरभवद्यद्वितीयं सा फल्गुनी यत्तृतीयं सा बलक्षी
 यदद्व्यस्थादपाकृन्तन्त्साऽविऽर्वशा (8)

समभवत्ते देवा अब्रुवन्देवपशुर्वा अयं समभूत्कस्मा
 इममालप्स्यामह इत्यथ वै तर्ह्यल्पा पृथिव्यासीदजाता
 ओषधयस्तामवि वशामादित्येभ्यः कामायाऽलभन्त ततो वा
 अप्रथत पृथिव्यजायन्तौषधयो यः कामयेत प्रथेय पशुभिः
 प्र प्रजया जायेयेति स एतामवि वशामादित्येभ्यः कामाय
 (9)

आ लभेतादित्यानेव कामः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 त एवैनं प्रथयन्ति पशुभिः प्र प्रजया जनयन्त्यसावादित्यो
 न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा एता
 मल्हा आलऽभन्ताग्नेयीङ्क्षणीवीं संहितामैन्द्रीं
 श्वेतां बार्हस्पत्यान्ताभिरेवास्मिन्नुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः
 स्यात्तस्मा एता मल्हा आलभेत (10)

आग्नेयीङ्क्षणीवीं संहितामैन्द्रीं श्वेतां बार्हस्पत्यामेता

ए॒व दे॒वताः॑ स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒येनोप॑धावति॒ ता ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॑स॒न्दध॑
 ब्रह्मवर्च॑स्ये॒व भ॑वति व॒सन्ता॑ प्रा॒तरा॑ग्नेयीङ्कु॒ष्णाग्री॒वीमा॑ल॒भेत
 ग्री॒ष्मे म॒द्ध्यन्दि॑ने स॒ं॒हि॒तामै॒न्द्रीः॑ श॒रद्य॑परा॒ह्णे श्वे॑तां
 बा॒र्हस्प॑त्यात्रीणि॒ वा आ॑दि॒त्यस्य॒ तेजा॑ंसि व॒सन्ता॑
 प्रा॒तर्ग्री॑ष्मे म॒द्ध्यन्दि॑ने श॒रद्य॑परा॒ह्णे याव॑न्त्ये॒व तेजा॑ंसि
 तान्ये॒व (11)

अ॒व रु॒न्धे सं व॒त्स॒रं प॒र्याल॑भ्यन्ते सं व॒त्स॒रो वै
 ब्र॒ह्मवर्च॑सस्य॑ प्रदा॒ता सं व॒त्स॒र ए॒वास्मै॑ ब्रह्मवर्च॑सं प्रय॑च्छति
 ब्रह्मवर्च॑स्ये॒व भ॑वति गु॒र्भिण॑यो भवन्तीन्द्रि॒यं वै गर्भ॑
 इन्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्दधति॒ सार॑स्व॒तीं मे॒षीमा॑ल॒भेत॒ य ई॑श्व॒रो
 वा॒चो व॑दि॒तोः स॒न्वाच॑न्न वदे॒द्वाग्वै॑ सर॑स्वती॒ सर॑स्वतीमे॒व
 स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒येनोप॑धावति॒ सैवास्मि॑न् (12)

वाच॑न्दधाति॒ प्रव॑दि॒ता वा॒चो भ॑वत्य॒पन्न॑दती॒ भवति॑
 तस्मा॑न्मनु॒ष्याः॑ सर्वा॒ वाचं॑ वद॒न्त्याग्ने॒यङ्कु॒ष्णाग्री॒वमा॑
 ल॒भेत॒ सौम्यं॑ ब॒भ्रुं ज्यो॑गा॒मया॒व्य॒ग्निं वा ए॒तस्य॒ शरी॑रं
 गच्छ॑ति॒ सोम॑ः र॒सो यस्य॒ ज्यो॑गा॒मय॑त्य॒ग्नेरे॒वास्य॒
 शरी॑र॒न्निष्क्री॑णाति॒ सोमा॒द्रस॑मु॒त यदी॒तासु॑र्भव॑ति॒ जीव॑त्ये॒व

सौम्यं बभ्रुमालभेताग्नेयङ्कृष्णग्रीवं प्रजाकामः सोमः (13)

वै रेतोधा अग्निः प्रजानां प्रजनयिता सोम एवास्मै
रेतो दधात्यग्निः प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजामाग्नेयङ्कृष्ण-
ग्रीवमालभेत सौम्यं बभ्रुं यो ब्राह्मणो विद्यामनूच्य न
विरोचेत् यदाग्नेयो भवति तेज एवास्मिन्तेन दधाति
यत्सौम्यो ब्रह्मवर्चसन्तेन कृष्णग्रीव आग्नेयो भवति तम
एवास्मादपहन्ति श्वेतो भवति (14)

रुचमेवास्मिन्दधाति बभ्रुः सौम्यो भवति ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन्नि
सौम्यं बभ्रुमाग्नेयङ्कृष्णग्रीवं पुरोधायाः स्पर्धमान आग्नेयो वै
ब्राह्मणः सौम्यो राजन्योऽभितः सौम्यमाग्नेयौ भवतस्तेजसैव
ब्रह्मणोभ्यतो राष्ट्रं परिगृह्णात्येकधा समारुद्धे पुर एनन्दधते॥
(15)

लभेत् वरुणं वृशेतामविं वशामादित्येभ्यः कामाय मल्हा आलभेत् तान्येव सैवास्मिन्सोमः
श्वेतो भवति त्रिचत्वारिंशच्च। (2)॥ [२]

देवासुरा एषु लोकेष्वस्पर्द्धन्तु स एतं विष्णुर्वामनमपश्यत्तः
स्वायै देवताया आलभत् ततो वै स इमाल्लोकानभ्यजयद्वैष्णवं

वा॒म॒न॒मा॒ल॒भे॒त् स्प॒र्द्ध॒मा॒नो॒ वि॒ष्णु॒रे॒व भू॒त्वे॒मा॒ल्लो॒का॒न॒भि॒ज॒य॒ति
वि॒ष॒म॒ आ॒ल॒भे॒त् वि॒ष॒मा इ॒व ही॒मे लो॒काः स॒मृ॒द्ध्या इ॒न्द्रा॒य
म॒न्यु॒म॒ते म॒न॒स्व॒ते ल॒ला॒मं प्रा॒शृ॒ङ्ग॒मा॒ल॒भे॒त् स॒ङ्ग्रा॒मे (16)

सं य॑त्त इन्द्रि॒येण॒ वै म॒न्यु॒ना म॒न॒सा स॒ङ्ग्रा॒मञ्ज॑य॒तीन्द्र॑मे॒व
म॒न्यु॒म॒न्तं म॒न॒स्व॒न्तः॑ स्वे॒न भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒व॒ति स
ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं म॒न्युं म॒नो द॑धा॒ति ज॑य॒ति तः
स॒ङ्ग्रा॒ममिन्द्रा॑य म॒रु॒त्वं॒ते पृ॒श्नि॒स॒क्थ॒मा॒ल॒भे॒त् ग्रा॒म॒का॒म
इन्द्र॑मे॒व म॒रु॒त्वं॒न्तः॑ स्वे॒न भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒व॒ति स ए॒वास्मै
स॒जा॒ता॒न्प्र॑यच्छति ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति॒ यदृ॑ष॒भस्ते॑न (17)

ऐ॒न्द्रो य॑त्पृ॒श्नि॒स्ते॒न मा॒रु॒तः स॒मृ॒द्धौ प॒श्चात्पृ॑श्नि॒स॒क्थो
भ॑वति॒ प॒श्चा॒द॒न्व॒वसा॑यिनी॒मे॒वास्मै॒ विश॑ङ्क॒रोति॒ सौ॒म्यं
ब॒भ्रु॒मा॒ल॒भे॒ता॒न्न॑का॒मः सौ॒म्यं वा अ॒न्नः॑ सोम॑मे॒व स्वे॒न
भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒व॒ति स ए॒वास्मा॒ अ॒न्नं प्र॑यच्छत्य॒न्ना॒द ए॒व
भ॑वति॒ ब॒भ्रु॒र्भ॑वत्येत॒द्वा अ॒न्नस्य॒ रू॒पः स॒मृ॒द्धौ सौ॒म्यं
ब॒भ्रु॒मा॒ल॒भे॒त् य॒म॒ल॒म् (18)

रा॒ज्या॒य स॒न्तः॑ रा॒ज्य॒न्नोप॑न॒मे॒त्सौ॒म्यं वै रा॒ज्यः॑ सोम॑मे॒व
स्वे॒न भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒व॒ति स ए॒वास्मै॒ रा॒ज्यं प्र॑यच्छत्यु॒पै॒नः॑

राज्यन्नमति बभ्रुर्भवत्येतद्वै सोमस्य रूपं समृद्ध्या इन्द्राय
 वृत्रतुरे ललामं प्राशृङ्गमालभेत गतश्रीः प्रतिष्ठाकामः
 पाप्मानमेव वृत्रन्तीर्त्वा प्रतिष्ठां गच्छतीन्द्रायाभिमातिघ्ने
 ललामं प्राशृङ्गमा (19)

लभेत यः पाप्मना गृहीतः स्यात्पाप्मा वा
 अभिमातिरिन्द्रमेवाभिमातिहनः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवास्मात्पाप्मानमभिमातिं प्रणुदतु इन्द्राय वज्रिणे
 ललामं प्राशृङ्गमालभेत यमलं राज्याय सन्तं
 राज्यन्नोपनमेदिन्द्रमेव वज्रिणः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवास्मै वज्रं प्रयच्छति स एनं वज्रो भूत्या इन्द्र उपैनं
 राज्यन्नमति ललामः प्राशृङ्गो भवत्येतद्वै वज्रस्य रूपं
 समृद्धौ॥ (20)

सङ्ग्रामे तेनालमभिमातिघ्ने ललामं प्राशृङ्गमेनं पञ्चदश च।३।। [३]

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा
 एतान्दशर्षभामाऽलभन्त तयैवास्मिन्नुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः
 स्यात्तस्मा एतान्दशर्षभामाऽलभेतामुमेवादित्यः स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसन्दधाति

ब्रह्मवर्चस्येव भवति वसन्ता प्रातस्त्रील्लामानालभेत
ग्रीष्मे मृच्छन्दिने (21)

त्रीञ्छितिपृष्ठाञ्छुरद्यपराह्णे त्रीञ्छितिवारात्रीणि वा
आदित्यस्य तेजांसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मृच्छन्दिने
शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजांसि तान्येवावरुन्धे त्रयस्त्रय
आलभ्यन्तेऽभिपूर्वमेवास्मिन्तेजो दधाति सं वथ्सरं
पर्यालभ्यन्ते सं वथ्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता सं वथ्सर
एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति सं
वथ्सरस्य परस्तात्प्राजापत्यङ्कद्रुम् (22)

आलभेत प्रजापतिः सर्वा देवता देवतास्वेव
प्रतितिष्ठति यदि बिभीयाद्दुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णः
श्याममालभेत सौम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्णाः पशवः
स्वयैवास्मै देवतया पशुभिस्त्वचङ्करोति न दुश्चर्मा भवति
देवाश्च वै यमश्चास्मिल्लोकैःऽस्पृद्धन्त स यमो देवानामिन्द्रियं
वीर्यमयुवत तद्यमस्य (23)

यमत्वन्ते देवा अमन्यन्त यमो वा इदमभूद्यद्वयः
स्म इति ते प्रजापतिमुपाधावन्त्स एतौ प्रजापतिरात्मनं

उक्षव॒शौ निर॑मिमीत॒ ते दे॒वा वै॑ष्णावरु॒णीं व॒शामा॒-
 ऽल॑भन्तै॒न्द्रमु॒क्षाण॑न्तं वरु॒णेनै॒व ग्रा॑हयित्वा विष्णु॑ना य॒ज्ञेन॒
 प्राणु॑दन्तै॒न्द्रेणै॒वास्ये॑न्द्रि॒यम॑वृ॒ञ्जत॒ यो भ्रातृ॑व्यवा॒न्त्स्यात्स
 स्पर्द्ध॑मानो वैष्णावरु॒णीम् (24)

व॒शामा॑ल॒भेतै॒न्द्रमु॒क्षाणं॒ वरु॒णेनै॒व भ्रातृ॑व्य॒ङ्गाह॑यित्वा
 विष्णु॑ना य॒ज्ञेन॒ प्रणु॑दत ऐ॒न्द्रेणै॒वास्ये॑न्द्रि॒यं वृ॒ङ्क्ते भ॑व॒त्यात्म॑ना
 परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भव॒तीन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑ह॒न्तं वृ॒त्रो ह॑त॒ष्णोऽश॑भिर्भो॒गैर॑सि
 वृ॒त्रस्य॑ शी॒र्षतो॑ गाव॒ उदा॑य॒न्ता वै॒देह्यो॑ऽभव॒न्तासा॑मृष॒भो
 ज॒घने॑ऽनू॒दैत्तमि॑न्द्रः (25)

अ॒चा॒य॒त्सोऽम॑न्यत॒ यो वा इ॒ममा॑ल॒भेत॒ मुच्ये॑ता॒स्मात्पा॑प्मन॒
 इति॑ स आ॒ग्नेय॑ङ्कु॒ष्णग्री॑व॒माल॑भेतै॒न्द्रमृष॑भन्तस्या॒ग्निरे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑सृत॒ष्णोऽश॑धा वृ॒त्रस्य॑ भो॒गान॑प्य॒दह॑दै॒न्द्रेणै॑न्द्रि॒यमा॑त्म॒
 यः पा॑प्मना॒ गृही॑तः स्यात्स आ॒ग्नेय॑ङ्कु॒ष्णग्री॑व॒माल॑भेतै॒न्द्रमृष॑भम॒सि
 स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑सृतः (26)

पा॒प्मान॑मपि॑ दह॒त्यै॒न्द्रेणै॑न्द्रि॒यमा॑त्म॒न्धत्ते॒ मुच्य॑ते पा॒प्मनो॒
 भव॑त्ये॒व द्या॑वापृथि॒व्यान्धे॒नुमा॑ल॒भेत॒ ज्यो॒गप॑रुद्धो॒ ऽनयो॑र्हि
 वा ए॒षोऽप्र॑ति॒ष्ठितो॑ऽथै॒ष ज्यो॒गप॑रुद्धो॒ द्यावा॑पृथि॒वी ए॒व स्वेन॑

भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ ते ए॒वैनं॑ प्रति॒ष्ठाङ्ग॑मयतुः॒ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति
पर्या॒रिणी॑ भवति पर्या॒रीव॒ ह्येत॑स्य॒ रा॒ष्ट्रं यो ज्यो॑ग॒परु॒द्धः
समृ॑द्धौ वाय॒व्यम् (27)

व॒थ्समा ल॑भेत वा॒युर्वा अ॒नयो॑र्व॒थ्स इ॒मे वा ए॒तस्मै॑ लो॒का
अप॑शु॒ष्का वि॒डप॑शु॒ष्काऽथै॒ष ज्यो॑ग॒परु॒द्धो वा॒युमे॒व स्वेन॑
भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑ इ॒माल्लो॑कान् वि॒शं प्र॑दा॒पय॑ति
प्रा॒स्मा इ॒मे लो॒काः सु॑वन्ति भु॒ञ्जत्ये॑नं वि॒डुप॑तिष्ठते॥ (28)

मु॒द्ध्यन्दि॑ने॒ कद्रु॑ यमस्य॒ स्प॒र्द्ध॑मानो वैष्णाव॒रुणी॑न्तमिन्द्रो॑ऽस्य॒ स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑सृतो वाय॒व्यं
द्विच॑त्वारि॒ंशच्च॑। (4)॥

[४]

इन्द्रो॑ व॒लस्य॒ बिल॑मपौ॒र्णो॒थ्स य उ॑त्त॒मः प॒शुरा॑सी॒तं पृ॑ष्ठं
प्रति॑ स॒ङ्ग॒ह्योद॑क्खि॒दत्तं॑ स॒हस्रं॑ प॒शवो॑ऽनू॒दाय॑न्थ्स उ॑न्न॒तो-
ऽभ॒वद्यः॑ प॒शुका॑मः स्याथ्स ए॒तमै॑न्द्रमु॒न्नत॑माल॒भेते॑न्द्रमे॒व स्वेन॑
भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प॒शून्प्रय॑च्छति प॒शुमा॑ने॒व
भ॑वत्यु॒न्नतः॑ (29)

भ॒वति॒ सा॒हस्री॑ वा ए॒षा ल॒क्ष्मी यदु॑न्न॒तो ल॒क्ष्मियै॒व
प॒शून्व॑रु॒न्धे य॒दा स॒हस्रं॑ प॒शून्प्राप्नु॑यादथ॒ वैष्णा॑वं वा॒मन॑मा
ल॒भेते॑तस्मि॒न्वै तथ्स॒हस्र॑म॒द्ध्यति॑ष्ठ॒त्तस्मा॑दे॒ष वा॑म॒नः स॒मी॑षितः

प॒शुभ्य॑ ए॒व प्र॒जाते॑भ्यः प्र॒तिष्ठा॑न्द्धाति॒ कोऽर्ह॑ति स॒हस्रं॑
 प॒शून्प्राप्नु॑मित्या॒हुरहो॑रा॒त्राण्ये॒व स॒हस्रं॑ संपाद्याल॑भेत प॒शवः॑
 (30)

वा अ॒होरा॒त्राणि॑ प॒शूने॒व प्र॒जाता॑न्प्रतिष्ठा॒ङ्गम॑य॒त्योष॑धी॒भ्यो
 वे॒हत॑मा॒ल॑भेत प्र॒जाका॑म॒ ओष॑धयो॒ वा ए॒तं प्र॒जायै॑
 परि॑बाधन्ते॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑ सन्प्र॒जान्न॑ वि॒न्दत॒ ओष॑धयः
 खलु॒ वा ए॒तस्यै॑ सू॒तुम॑पि॒ घ्नन्ति॒ या वे॒हद्व॑व॒त्योष॑धी॒रेव॑ स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ ता ए॒वास्मै॑ स्वा॒द्योने॑ः प्र॒जां प्र॒ज॑नयन्ति
 वि॒न्दते॑ (31)

प्र॒जामा॑पो॒ वा ओष॑धयोऽस॒त्पुरु॑ष॒ आप॑ ए॒वास्मा॑
 अस॑तः॒ सद्द॑दति॒ तस्मा॑दा॒हुर्यश्चै॒वं वेद॑ यश्च॒ नाप॑स्त्वावा॒सतः॑
 सद्द॑दतीत्यै॒न्द्रीः॑ सू॒तव॑शा॒मा॒ल॑भेत॒ भूति॑का॒मोऽजा॑तो॒ वा ए॒ष
 योऽलं॑ भू॒त्यै स॑न्भूति॒न्न प्रा॒प्नोती॑न्द्रं॒ खलु॒ वा ए॒षा सू॒त्वा
 व॒शाऽभ॑वत् (32)

इन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वैनं॑ भूति॑ङ्गमयति॒
 भव॑त्ये॒व यः॑ सू॒त्वा व॒शा स्या॑त्तमै॒न्द्रमे॒वा॒ल॑भेतै॒तद्वा॑व
 तदि॑न्द्रि॒यः सा॒क्षादे॒वेन्द्रि॒यम॑वरुन्ध॒ ऐन्द्रा॒ग्रं पु॑नरु॒थसृ॑ष्टमा॒ल॑भेत॒

य आ तृतीयात्पुरुषात्सोमन्त्र पिबेद्विच्छिन्नो वा एतस्य
सोमपीथो यो ब्राह्मणः सन्ना (33)

तृतीयात्पुरुषात्सोमन्त्र पिबेतीन्द्राग्नी एव स्वेन
भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छत
उपैनं सोमपीथो नमति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ
इन्द्रियमेव सोमपीथमवरुन्धे यदाग्नेयो भवत्याग्नेयो वै
ब्राह्मणः स्वामेव देवतामनु सन्तनोति पुनरुत्सृष्टो भवति
पुनरुत्सृष्ट इव ह्येतस्य (34)

सोमपीथः समृद्धौ ब्राह्मणस्पत्यन्तूपरमालभेताभिचरन्ब्रह्मणस्
स्वेन भागधेयेनोपधावति तस्मा एवैनमा वृश्चति
ताजगार्तिमाच्छति तूपरो भवति क्षुरपविर्वा एषा
लक्ष्मी यत्तूपरः समृद्धौ स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो
वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभीदक
इद्धो भिनत्येवैनम्॥ (35)

भवत्युन्नतः पशवो जनयन्ति विन्दतेऽभवत्सन्नेतस्येद्धास्त्रीणि च॥ (5)॥ [५]

बार्हस्पत्यः शितिपृष्ठमालभेत ग्रामकामो यः
कामयेत पृष्ठं समानानां स्यामिति बृहस्पतिमेव स्वेन

भागधेयेनोपधावति स एवैनं पृष्ठं समानानाङ्करोति ग्राम्येव
 भवति शितिपृष्ठो भवति बारहस्पत्यो ह्येष देवतया समृद्धौ
 पौष्णः श्याममालभेतान्नकामोऽन्नं वै पूषा पूषणमेव स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवास्मै (36)

अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति श्यामो भवत्येतद्वा
 अन्नस्य रूपं समृद्धौ मारुतं पृश्निमालभेतान्नकामोऽन्नं वै
 मरुतो मरुत एव स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा अन्नं
 प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति पृश्निर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपं
 समृद्ध्या ऐन्द्रमरुणमालभेतेन्द्रियकाम इन्द्रमेव (37)

स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्निन्द्रियन्दधातीन्द्रियाव्ये
 भवत्यरुणो भ्रूमान्भवत्येतद्वा इन्द्रस्य रूपं समृद्धौ
 सावित्रमुपद्धस्तमालभेत सनिकामः सविता वै प्रसवानामीशे
 सवितारमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै सनिं
 प्रसुवति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्त्युपद्धस्तो भवति
 सावित्रो ह्येषः (38)

देवतया समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमालभेतान्नकामो वैश्वदेवं
 वा अन्नं विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा
 अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति बहुरूपो भवति बहुरूपः

ह्यन्न९ समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै
संजाता विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मै
(39)

संजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति बहुरूपो भवति
बहुदेवत्यो ३ ह्येष समृद्धौ प्राजापत्यन्तूपरमालभेत
यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयेत्प्राजापत्यो वै पुरुषः
प्रजापतिः खलु वै तस्य वेद यस्यानाज्ञातमिव
ज्योगामयति प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति
स एवैनन्तस्मात्स्त्रामान्मुञ्चति तूपरो भवति प्राजापत्यो ह्येष
देवतया समृद्धौ॥ (40)

अस्मा इन्द्रमेवैष संजाता विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मै प्राजापत्यो
हि त्रीणि च॥ (6)॥ [६]

वृषद्वारो वै गायत्रियै शिरोऽच्छिन्नत्तस्यै रसः परा-
ऽपतत्तं बृहस्पतिरुपांगृह्णात्सा शितिपृष्ठा वशाऽभवद्यो
द्वितीयः परापतत्तं मित्रावरुणावुपांगृह्णीता९ सा द्विरूपा
वशाऽभवद्यस्तृतीयः परापतत्तं विश्वे देवा उपांगृह्णत्सा
बहुरूपा वशाऽभवद्यश्चतुर्थः परापतत्तस्य पृथिवीं प्राविशत्तं
बृहस्पतिरभि (41)

अ॒गृ॒ह्णा॒दस्त्वे॒वायं॑ भो॒गा॒येति॑ स उ॒क्ष॒व॒शः॑ स॒म॒भ॒व॒द्यल्लो॑हि॒तं
 प॒रा॒प॒त॒त्तद्रु॒द्र उपा॑गृ॒ह्णा॒थ्सा रौ॒द्री रो॑हि॒णी व॒शाऽभ॑व॒
 द्वा॒र्ह॒स्प॒त्या॑ ५ शि॒ति॒पृ॒ष्ठा॒मा॒ल॑भे॒त ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सका॑मो
 बृ॒ह॒स्प॒ति॑मे॒व स्वे॒न॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒वति॑ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्म॒
 व॒र्च॒स॒न्द॑धा॒ति ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स्ये॒व भ॑व॒ति छ॒न्द॑सां॒ वा ए॒ष र॒सो
 यद्व॒शा र॒सं इ॒व खलु॑ (42)

वै ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सञ्छ॒न्द॑सा॒मे॒व र॒से॒न॒ र॒सं ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सम॑व॒रु॒न्धे
 मै॒त्रा॒व॒रु॒णीं द्वि॑रू॒पा॒मा॒ल॑भे॒त वृ॒ष्टि॑का॒मो मै॒त्रं वा अ॑ह॒र्वा॒रु॒णी
 रा॒त्रि॒र॒हो॒रा॒त्रा॒भ्या॒ङ्ग॒लु वै प॒र्ज॒न्यो व॑र्ष॒ति मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒वे॒व
 स्वे॒न॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒वति॑ ता॒वे॒वास्मा॑ अ॒हो॒रा॒त्रा॒भ्यां प॒र्ज॒न्यं
 व॑र्ष॒य॒त॒श्छ॒न्द॑सां॒ वा ए॒ष र॒सो यद्व॒शा र॒सं इ॒व खलु॑ वै
 वृ॒ष्टि॒श्छ॒न्द॑सा॒मे॒व र॒से॒न॒ (43)

र॒सं वृ॒ष्टि॑म॒व॒रु॒न्धे मै॒त्रा॒व॒रु॒णीं द्वि॑रू॒पा॒मा॒ल॑भे॒त प्र॒जाका॑मो
 मै॒त्रं वा अ॑ह॒र्वा॒रु॒णी रा॒त्रि॒र॒हो॒रा॒त्रा॒भ्या॒ङ्ग॒लु वै प्र॒जाः प्र॒जा॑य॒न्ते
 मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒वे॒व स्वे॒न॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒वति॑ ता॒वे॒वास्मा॑
 अ॒हो॒रा॒त्रा॒भ्यां प्र॒जां प्र॒ज॑न॒य॒त॒श्छ॒न्द॑सां॒ वा ए॒ष र॒सो यद्व॒शा
 र॒सं इ॒व खलु॑ वै प्र॒जा छ॒न्द॑सा॒मे॒व र॒से॒न॒ र॒सं प्र॒जाम॑व॒

(44)

रुन्धे वैश्वदेवीं बहुरूपामालभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा अन्नं
 विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा अन्नं
 प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति छन्दसां वा एष रसो यद्वशा
 रस इव खलु वा अन्नञ्छन्दसामेव रसेन रसमन्नमवरुन्धे
 वैश्वदेवीं बहुरूपामालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै (45)

सजाता विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त
 एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति छन्दसां वा
 एष रसो यद्वशा रस इव खलु वै सजाताश्छन्दसामेव
 रसेन रसः सजातानवरुन्धे बार्हस्पत्यमुक्षवशमालभेत
 ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स
 एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसम् (46)

दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति वशं वा एष चरति यदुक्षा वशं
 इव खलु वै ब्रह्मवर्चसं वशेनैव वशं ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे रौद्रीः
 रोहिणीमालभेताभिचरन्नुद्रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति
 तस्मा एवैनमावृश्चति ताजगार्तिमाच्छति रोहिणी भवति
 रौद्री ह्येषा देवतया समृद्धौ स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो

वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभीदक
इद्धो भिनत्येवैनम्॥ (47)

अभि खलु वृष्टिश्छन्दसामेव रसेन प्रजामव वैश्वदेवा वै ब्रह्मवर्चसं यूप एकात्रविंशतिश्च।

(7)।॥ [७]

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा
एतां सौरीं श्वेतां वशामालभन्त तयैवास्मिन्नुचमदधुर्यो
ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतां सौरीं श्वेतां
वशामालभेतामुमेवादित्यं स्वेन भागधेयेनोपधावति
स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसन्दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति बैल्वो
यूपो भवत्यसौ (48)

वा आदित्यो यतोऽजायत ततो बिल्वं उदतिष्ठत्सयोन्येव
ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे ब्राह्मणस्पत्यां बभ्रुकर्णीमा लभेताभिचरन्वारु
पुरस्तान्निर्वपेद्वरुणेनैव भ्रातृव्यङ्गाहयित्वा ब्रह्मणा स्तृणुते
बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो रूपं समृद्धौ स्फ्यो यूपो
भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः
शृणाति (49)

एवैनं वैभीदक इद्धो भिनत्येवैनं वैष्णवं वामनमालभेत् यं

य॒ज्ञो नो॒प॒नमे॒द्विष्णुर्वै॑ य॒ज्ञो वि॒ष्णुमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति
 स ए॒वास्मै॑ य॒ज्ञं प्रय॑च्छत्यु॒पै॒नं य॒ज्ञो न॑मति वा॒म॒नो भ॑वति
 वैष्ण॒वो ह्येष॑ दे॒वत॑या॒ समृ॑द्धौ त्वा॒ष्ट्रं व॑ड॒बमाल॑भेत
 प॒शुका॑म॒स्त्वष्टा॒ वै प॑शूनां मि॒थुना॑नाम् (50)

प्र॒ज॒न॒यि॒ता त्वष्टा॑रमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स
 ए॒वास्मै॑ प॒शून्मि॑थुना॒न्प्रज॑नयति प्र॒जा हि वा ए॒तस्मि॑न्प॒शवः॑
 प्रवि॑ष्टा अथै॒ष पु॒मा॒न्त्सन्व॑ड॒बः सा॒क्षादे॒व प्र॒जां प॒शून्व॑रु॒न्धे
 मै॒त्रः श्वे॒तमाल॑भेत सङ्ग्रा॒मे सं य॑त्ते स॒म॒यका॑मो मि॒त्रमे॒व
 स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वैनं॑ मि॒त्रेण॒ सन्न॑यति (51)

वि॒शा॒लो भ॑वति॒ व्य॒व॒साय॑त्ये॒वैनं॑ प्रा॒जाप॑त्यङ्कृ॒ष्णमाल॑भेत
 वृ॒ष्टि॑कामः प्र॒जाप॑तिर्वै वृ॒ष्ट्या ई॒शे प्र॒जाप॑तिमे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑ति कृ॒ष्णो
 भ॑वत्येत॒द्वै वृ॒ष्ट्यै रू॒पः रू॒पेणै॒व वृ॒ष्टि॑म॒व॑रु॒न्धे श॒बलो॑
 भ॑वति वि॒द्युत॑मे॒वास्मै॑ ज॒नयि॑त्वा व॒र्षय॑त्यवाशृ॒ङ्गो भ॑वति
 वृ॒ष्टि॑मे॒वास्मै॑ नि॒यच्छ॑ति॥ (52)

—————[८] शृणाति॑ मिथुनाना॑न्नयति यच्छति॥⁽⁸⁾

वरुणः सुषुवा॒णम॒न्नाद्य॒न्नोपा॑नम॒त्स ए॒तां वा॑रु॒णीङ्कृ॒ष्णां

व॒शाम॑पश्य॒ताः॒ स्वा॒यै दे॒वता॑या॒ आऽल॑भत॒ ततो॒ वै
 तम॒न्नाद्य॑मु॒पा॒नम॒द्यम॑ल॒मन्ना॑द्याय॒ सन्त॑म॒न्नाद्य॑न्नो॒पन॑मे॒त्स
 ए॒तां वा॑रु॒णीङ्कु॑ष्णां व॒शामा॑ल॒भेत॒ वरु॑णमे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॒ अन्नं॒ प्रय॑च्छत्यन्नादः
 (53)

ए॒व भ॑वति कृ॒ष्णा भ॑वति वा॒रु॒णी ह्येषा॑ दे॒वता॑या॒
 समृ॑द्ध्यै मै॒त्रः श्वे॒तमा॑ल॒भेत॒ वा॒रु॒णङ्कु॑ष्णम॒पा॒श्चौष॑धीनाश्च
 स॒न्धाव॑न्न॒कामो॑ मै॒त्रीर्वा ओष॑धयो वा॒रु॒णीरा॑पोऽ॒पां च॒ खलु॑
 वा ओष॑धीनां च॒ रस॑मु॒पजी॑वामो मि॒त्रावरु॑णावे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मा॒ अन्नं॒ प्रय॑च्छतोऽन्नाद ए॒व
 भ॑वति (54)

अ॒पाश्चौष॑धीनाश्च स॒न्धावा॑ल॒भत उ॒भय॑स्याव॒रुद्ध्यै॒ विशा॑खो
 यू॒पो भ॑वति॒ द्वे ह्ये॑ते दे॒वते॒ समृ॑द्ध्यै मै॒त्रः श्वे॒तमा॑ ल॒भेत॒
 वा॒रु॒णङ्कु॑ष्णां ज्यो॒गाम॑यावी॒ यन्मै॒त्रो भ॑वति॒ मि॒त्रेणै॒वास्मै॒
 वरु॑णः शमयति॒ यद्वा॑रु॒णः सा॒क्षादे॒वैनं॑ वरु॒णपा॑शान्मु॒ञ्चत्यु॑त
 यदी॒तासु॑र्भवति॒ जीव॑त्ये॒व दे॒वा वै पु॑ष्टि॒न्नावि॑न्दन् (55)

तां मि॒थुने॑ऽपश्य॒न्तस्या॒न्न सम॑राधय॒न्ताव॑श्विना॒वब्रू॑तामा॒वयो॒व

ए॒षा मैत॑स्यां॑ वद॒द्धमि॑ति॒ साऽश्वि॑नो॒रेवा॑भ॒वद्यः॑ पु॒ष्टि॑कामः
 स्या॒त्स ए॒तामा॑श्वि॒नीं य॒मीं व॒शामा॑ल॒भेता॑श्वि॒नावे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मि॒न्पुष्टिं॑ धत्तः पु॒ष्यति॑ प्र॒जया॑
 प॒शुभिः॑ ॥ (56)

अ॒न्नादो॑ऽन्ना॒द ए॒व भ॑वत्यवि॒न्दन्पञ्च॑त्वारि॒शच्च॑ । 9 ॥ [९]

आ॒श्विन॒न्धूम्र॑ल॒लाम॒माल॑भेत् यो दु॒र्ब्रा॑ह्मणः सोमं
 पिपा॑सेद॒श्विनौ वै दे॒वाना॒मसो॑मपावास्ता॒न्तौ प॒श्चा
 सोम॑पी॒थं प्राप्नु॑ताम॒श्विना॑वे॒तस्य॑ दे॒वता॒ यो दु॒र्ब्रा॑ह्मणः
 सोमं॑ पिपा॑सत्य॒श्विना॑वे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒
 तावे॒वास्मै॑ सोमपी॒थं प्र॑यच्छ॒त उपै॑न॒ सोम॑पी॒थो न॑मति॒
 यद्धूम्रो॑ भव॑ति धू॒म्रिमा॑ण॒मेवा॒स्माद॑प॒हन्ति॑ ल॒लामः॑ (57)

भ॒वति॑ मु॒खत॑ ए॒वास्मि॒न्तेजो॑ दधाति वा॒युव्यं॑ङ्गोमृ॒गमा॑ल॒भेत्
 यम॑ज॒घ्निवा॑स॒मभि॑श॒सैयुर॑पू॒ता वा ए॒तं वा॑गृच्छति॒
 यम॑ज॒घ्निवा॑स॒मभि॑श॒सन्ति॑ नैष ग्रा॒म्यः प॒शुना॑रण्यो
 यद्गो॑मृ॒गो ने॒वैष ग्रा॑मे ना॒रण्ये॒ यम॑ज॒घ्निवा॑स॒मभि॑श॒सन्ति॑
 वा॒युर्वै दे॒वानां॑ प॒वित्रं॑ वा॒युमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स
 ए॒व (58)

ए॒नं प॒व॒य॒ति॒ प॒रा॒ची॒ वा ए॒तस्मै॑ व्यु॒च्छन्ती॑ व्यु॒च्छति॑
 तमः॑ पा॒प्मानं॑ प्रवि॑शति॒ यस्या॑श्चि॒ने श॒स्यमा॑ने॒ सूर्यो॑
 नावि॑र्भवति॒ सौर्यं॑ ब॒हुरू॒पमा॑ल॒भेता॑मु॒मेवा॑दित्यः॒ स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॑नोप॒धाव॑ति॒ स ए॒वास्मा॑त्तमः॒ पा॒प्मान॑मप॒हन्ति॑
 प्र॒ती॒च्यस्मै॑ व्यु॒च्छन्ती॑ व्यु॒च्छत्य॑प॒ तमः॑ पा॒प्मानः॑ ह॒ते॥
 (59)

ल॒लामः॑ स ए॒व प॒द्व॒त्वारि॑शच्च॥10॥ [१०]

इन्द्र॑ वो वि॒श्वत॒स्परीन्द्र॑न्नरो मरु॑तो यद्ध॑ वो दि॒वो या वः॑
 शर्म॑। भरे॒ष्विन्द्रः॑ सु॒हवः॑ ह॒वामहेऽहो॑मुचः॑ सु॒कृतं॑ दैव्यं
 ज॒नम्। अ॒ग्निं मि॒त्रं वरु॑णः॒ सा॒तये॑ भ॒ग॒न्द्वावा॑पृथि॒वी म॒रुतः॑
 स्व॒स्तये॑। म॒मत्तु॑ नः॒ परि॑ज्मा वस॒र्हा म॒मत्तु॑ वा॒तो अ॒पां
 वृष॑ण्वान्। शि॒शी॒तमि॑न्द्रा॒पर्व॑ता यु॒वन्न॒स्तन्नो॑ वि॒श्वे वरि॑वस्यन्तु
 दे॒वाः। प्रि॒या वो॒ नाम॑ (60)

हु॒वे तुरा॑णाम्। आ॒यत्तु॑प॒न्मरु॑तो वाव॒शानाः॑। श्रि॒यसे॒ कं
 भा॒नुभिः॑ संमि॑मिक्षिरे॒ ते र॒श्मिभि॑स्त ऋ॒क्भिः॑ सु॒खाद॑यः। ते
 वा॒शी॒मन्त॑ इ॒ष्मिणो॑ अ॒भीर॑वो वि॒द्रे प्रि॒यस्य॑ मा॒रुत॑स्य॒ धाम्नः॑।
 अ॒ग्निः प्र॑थ॒मो वसु॑भिर्नो॒ अव्या॑त्सोमो॒ रु॒द्रेभि॑र॒भिर॑क्षतु॒ त्मना॑।

इन्द्रो मरुद्विर्ऋतुधा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः सः शिशातु।
सन्नो देवो वसुभिरग्निः सम् (61)

सोमस्तनूभी रुद्रियाभिः। समिन्द्रो मरुद्विर्यज्ञियैः
समादित्यैर्नो वरुणो अजिज्ञिपत्। यथाऽऽदित्या
वसुभिः संबभूवुर्मरुद्भी रुद्राः समजानताभिः। एवा
त्रिणामन्नहृणीयमाना विश्वे देवाः समनसो भवन्तु।
कुत्राचिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदने। अरहन्तश्चिद्यमिन्धुते
सञ्जनयन्ति जन्तवः। सं यदिषो वनामहे सः हव्या
मानुषाणाम्। उत द्युम्नस्य शवंसः (62)

ऋतस्य रश्मिमाददे। यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो
भवता मृडयन्तः। आवोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादः होश्चिद्या
वरिवोवित्तराऽसत्। शुचिरपः सूर्यवसा अदब्ध उपक्षेति
वृद्धवयाः सुवीरः। नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद्य आदित्यानां
भवन्ति प्रणीतौ। धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा
विश्वस्य भुवनस्य गोपाः। दीर्घाधियो रक्षमाणाः (63)

असुर्यमृतावानश्चयमाना ऋणानि। तिस्रो भूमीर्धारयन्त्रीः
रुत द्यून्त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम्। ऋतेनादित्या महि

वो महित्वन्तर्दर्यमन्वरुण मित्र चारु। त्यान्नु क्षत्रिया५
 अव आदित्यान् याचिषामहे। सुमृडीका५ अभिष्टये। न
 दक्षिणा विचिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा।
 पाक्याचिद्वसवो धीर्याचित् (64)

युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्। आदित्यानामवसा
 नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शन्तमेन। अनागास्त्वे अदितित्वे
 तुरासं इमं यज्ञन्दधतु श्रोषमाणाः। इमं मे वरुण श्रुधी
 हवमद्या च मृडय। त्वामवस्युराचके। तत्त्वा यामि ब्रह्मणा
 वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः। अहेडमानो वरुणेह
 बोद्ध्युरुश५स मा न आयुः प्रमोषीः॥ (65)

नामाग्निः स५ शवसो रक्षमाणा धीर्याचिदेकान्नपञ्चाशच्च॥११॥ [११]

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत् ताः सृष्टा इन्द्राग्नी अपागूहता५
 सोऽचायत्प्रजापतिरिन्द्राग्नी वै मे प्रजा अपाघुक्षतामिति
 स एतमैन्द्राग्रमेकादशकपालमपश्यत्तन्निरवपत्तावस्मै प्रजाः

प्रासा॑धयतामिन्द्रा॒ग्नी वा ए॒तस्य॑ प्र॒जामपंगू॑हतो॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑
सन्प्र॒जान्न वि॒न्दत॑ ऐन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपाल॒न्निर्वपेत्प्र॒जाका॑म
इन्द्रा॒ग्नी (1)

ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मै॑ प्र॒जां प्रसा॑धयतो
वि॒न्दते॑ प्र॒जामैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपाल॒न्निर्वपेत् स्प॑र्द्धमानः
क्षेत्रे॑ वा सजा॒तेषु वेन्द्रा॒ग्नी ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒
ताभ्या॑मेवेन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ भ्रातृ॒व्यस्य॑ वृ॒द्धे वि पा॒प्मना॒
भ्रातृ॒व्येण॑ जय॒तेऽप॒ वा ए॒तस्मा॑दिन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ क्रामति॒ यः
सङ्ग्रा॑ममु॒पप्र॒यात्यैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपाल॒न्निः (2)

व॒पे॒त्सङ्ग्रा॑ममु॒पप्र॒यास्यन्निन्द्रा॒ग्नी ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति
तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ धत्तः स॒हेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑णो॒पप्र॒याति॒
जय॑ति॒ त९ सङ्ग्रा॑मं वि वा ए॒ष इन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण॒र्द्धते॒ यः
सङ्ग्रा॑मञ्जय॒त्यैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपाल॒न्निर्वपे॑त्सङ्ग्रा॑मञ्जित्वेन्द्रा॒ग्नी
ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यम्॑
(3)

ध॒त्तो नेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण॒ व्य॑र्द्धतेऽप॒ वा ए॒तस्मा॑दिन्द्रि॒यं

वीर्यङ्गामति॒ य एति॑ ज॒नता॑मैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपाल॒न्निर्वपे॑ज्ज॒नता॑मे
 ए॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ धत्तः
 स॒हेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्येण॑ ज॒नता॑मेति पौष्णं च॒रुमनु॑निर्वपेत्पू॒षा वा
 इन्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्यस्यानु॑प्रदा॒ता पू॒षण॑मे॒व (4)

स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं वी॒र्यमनु॑
 प्रय॑च्छति॒ क्षेत्र॑प॒त्यं च॒रुं निर्वपे॑ज्ज॒नता॑मा॒गत्ये॒यं वै क्षेत्र॑स्य
 पति॑र॒स्यामे॒व प्रति॑तिष्ठत्यैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालमु॒परि॑ष्टा॒न्निर्वपे॑त्स
 प्रति॑ष्ठायेन्द्रि॒यं वी॒र्यमु॑परि॑ष्ठादा॒त्मन्ध॑त्ते॥ (5)

प्र॒जाका॑म इन्द्रा॒ग्नी उ॑प॒प्रयात्यै॑न्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपाल॒न्निर्वी॒र्यं पू॒षण॑मे॒वैका॑न्नच॒त्वारि॑श॒च्च॥ 1॥ [१]

अ॒ग्नये॑ प॒थिकृ॑ते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्वपे॑द्यो
 द॑र्शपूर्णमा॒सया॒जी सन्न॑मावास्यां॑ वा पौ॒र्णमा॒सीं वा॒
 ऽति॑पा॒दये॑त्प॒थो वा ए॒षोऽध्य॑प॒थेनै॑ति॒ यो द॑र्शपूर्णमा॒सया॒जी
 सन्न॑मावास्यां॑ वा पौ॒र्णमा॒सीं वा॒ऽति॑पा॒दय॑त्य॒ग्निमे॒व
 प॑थि॒कृत्स्नं॑ स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वैन॑मप॒थात्प॒न्थ्याम॑पि॒
 नय॑त्यन॒ङ्घ्रान्दक्षि॑णा व॒ही ह्ये॒ष समृ॑द्ध्या अ॒ग्नये॑ व्र॒तप॑तये (6)

पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्वपे॑द्य आहि॑ता॒ग्निः सन्न॑व्र॒त्यमि॑व

चरेदग्निमेव व्रतपतिः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवैनव्रतमालंभयति व्रत्यो भवत्यग्नये रक्षोघ्ने
 पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्य रक्षांसि सचैरन्नग्निमेव
 रक्षोहणः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्माद्रक्षांस्यपहन्ति
 निशितायान्निर्वपेत् (7)

निशितायाः हि रक्षांसि प्रेरते संप्रेर्णान्येवैनानि
 हन्ति परिश्रिते याजयेद्रक्षसामनन्ववचाराय रक्षोघ्नी
 याज्यानुवाक्ये भवतो रक्षसाः स्तृत्या अग्नये रुद्रवते
 पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेदभिचरन्नेषा वा अस्य घोरा
 तनूर्यद्रुद्रस्तस्मा एवैनमावृश्चति ताजगार्तिमाच्छत्यग्नये
 सुरभिमतं पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यस्य गावो वा पुरुषाः
 (8)

वा प्रमीयेरन् यो वा बिभीयादेषा वा अस्य
 भेषज्या तनूर्यथ्सुरभिमती तयैवास्मै भेषजङ्करोति
 सुरभिमतं भवति पूतीगन्धस्यापहत्या अग्नये क्षामवते
 पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेत्सङ्ग्रामे सं यत्ते भागधेयेनैवैनः

शमयित्वा परानुभि निर्दिशति यमवरेषां विच्छान्ति जीवन्ति
स यं परेषां प्र स मीयते जयति त९ सङ्ग्रामम् (9)

अभि वा एष एतानुच्यति येषां पूर्वापरा अन्वञ्चः
प्रमीयन्ते पुरुषाहुतिर्ह्यस्य प्रियतमाऽग्नये क्षामवते
पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्भागधेयेनैवैन९ शमयति नैषां पुरा-
ऽऽयुषोऽपरः प्रमीयतेऽभि वा एष एतस्य गृहानुच्यति यस्य
गृहान्दहत्यग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्भागधेयेनैवैन
शमयति नास्यापरङ्गृहान्दहति॥ (10)

व्रतपतये निशितायान्निर्वपेत्पुरुषाः सङ्ग्रामत्र चत्वारि च॥२॥ [२]

अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यङ्कामो
नोपनमेदग्निमेव काम९ स्वेन भागधेयेनोप धावति स
एवैनङ्कामेन समर्द्धयत्युपैनङ्कामो नमत्यग्नये यविष्ठाय
पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेत्स्पर्द्धमानः क्षेत्रे वा सजातेषु
वाऽग्निमेव यविष्ठ९ स्वेन भागधेयेनोपधावति तेनैवेन्द्रियं
वीर्यं भ्रातृव्यस्य (11)

युवते वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽग्नये यविष्ठाय

पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेदभिचर्यमाणोऽग्निमेव यविष्ठः
 स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्माद्रक्षांसि यवयति
 नैनमभिचरन्थस्तृणुतेऽग्नय आयुष्मते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद
 कामयेत सर्वमायुरियामित्यग्निमेवायुष्मन्तः स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन् (12)

आयुर्दधाति सर्वमायुरेत्यग्नये जातवेदसे पुरोडाशमष्टाकपाल
 ऽग्निमेव जातवेदसः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं
 भूतिङ्गमयति भवत्येवाग्नये रुक्मते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्रुक्म
 ऽग्निमेव रुक्मन्तः स्वेन भागधेयेनोपधावति स
 एवास्मिन्नुचन्दधाति रोचत एवाग्नये तेजस्वते पुरोडाशम्
 (13)

अष्टाकपालन्निर्वपेत्तेजस्कामोऽग्निमेव तेजस्वन्तः स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्तेजो दधाति तेजस्व्येव
 भवत्यग्नये साहन्त्याय पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेत्सीक्षमाणो-
 ऽग्निमेव साहन्त्यः स्वेन भागधेयेनोपधावति तेनैव संहते
 यः सीक्षते॥ (14)

अ॒ग्नये॑ऽन्न॒वते॑ पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पा॒लन्निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑ता॒न्नवान्श्च
स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॒धाव॑ति॒ स ए॒वैन॑म॒न्त्रव॑न्तङ्क॒रोत्य॑न्न॒वाने॒व
भ॑वत्य॒ग्नये॑ऽन्ना॒दाय॑ पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पा॒लन्निर्व॑पे॒द्यः
का॒मये॑ता॒न्नादः॑ स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्ना॒दः॑ स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॒धाव॑ति॒
स ए॒वैन॑म॒न्नादङ्क॒रोत्य॑न्ना॒दः॑ (15)

ए॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ऽन्न॒पतये॑ पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पा॒लन्निर्व॑पे॒द्यः
का॒मये॑ता॒न्नप॑तिः स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्न॑पतिः॑ स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॒धाव॑ति॒
स ए॒वैन॑म॒न्त्रप॑तिङ्क॒रोत्य॑न्न॒पतिरे॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ प॒र्वमा॑नाय
पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पा॒लन्निर्व॑पे॒द॒ग्नये॑ पा॒वका॑या॒ग्नये॑ शुच॑ये
ज्यो॒गा॒मया॑वी॒ यद॑ग्नये॑ प॒र्वमा॑नाय निर्व॒पति॑ प्रा॒णमे॒वास्मि॑न्तेन॑
द॒धाति॑ यद॒ग्नये॑ (16)

पा॒वका॑य॒ वाच॑मे॒वास्मि॑न्तेन॑ द॒धाति॑ यद॒ग्नये॑ शुच॑य॒
आयु॑रे॒वास्मि॑न्तेन॑ द॒धात्यु॑त॒ यदी॑तासु॒र्भव॑ति॒ जी॒वत्ये॒वैता॑मे॒व
निर्व॑पे॒च्चक्षु॑ष्कामो॒ यद॑ग्नये॑ प॒र्वमा॑नाय निर्व॒पति॑ प्रा॒णमे॒वास्मि॑न्तेन॑
द॒धाति॑ यद॒ग्नये॑ पा॒वका॑य॒ वाच॑मे॒वास्मि॑न्तेन॑ द॒धाति॑ यद॒ग्नये॑
शुच॑ये॒ चक्षु॑रे॒वास्मि॑न्तेन॑ द॒धाति॑ (17)

उ॒त यद्य॒न्धो भ॑वति॒ प्रै॒व प॑श्यत्य॒ग्नये॑ पु॒त्रव॑ते

पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेदिन्द्राय पुत्रिणे पुरोडाशमेकादशकपा
 प्रजाकामोऽग्निरेवास्मै प्रजां प्रजनयति वृद्धामिन्द्रः
 प्रयच्छत्यग्नये रसंवतेऽजक्षीरे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत
 रसवान्थस्यामित्यग्निमेव रसवन्तः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवैनं रसवन्तङ्करोति (18)

रसवानेव भवत्यजक्षीरे भवत्याग्नेयी वा एषा यदजा
 साक्षादेव रसमवरुन्धेऽग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यः
 कामयेत वसुमान्थस्यामित्यग्निमेव वसुमन्तः स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवैनं वसुमन्तङ्करोति वसुमानेव
 भवत्यग्नये वाजसृते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेत्सङ्ग्रामे सं
 यत्ते वाजम् (19)

वा एष सिंसीर्षति यः सङ्ग्रामञ्जिगीषत्यग्निः
 खलु वै देवानां वाजसृदग्निमेव वाजसृतः स्वेन
 भागधेयेनोपधावति धावति वाजः हन्ति वृत्रञ्जयति
 तं सङ्ग्राममथो अग्निरिव न प्रतिधृषे भवत्यग्नयेऽग्निवते
 पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यस्याग्नावग्निमभ्युद्धरेयुर्निर्दिष्टभागो
 वा एतयोरन्योऽनिर्दिष्टभागोऽन्यस्तौ संभवन्तौ यजमानम्

(20)

अभिसंभवतः स ईश्वर आर्तिमार्तोऽयदग्नयेऽग्निते
 निर्वपति भागधेयेनैवैनौ शमयति नार्तिमार्छति यजमानो-
 ऽग्नये ज्योतिष्मते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यस्याग्निरुद्धृतो-
 ऽहुतेऽग्निहोत्र उद्वायेदपर आदीप्यान्ूद्धृत्य इत्याहुस्तत्तथा न
 कार्यं यद्वागधेयमभि पूर्वं उद्ध्रियते किमपरोऽभ्युत् (21)

ह्रियेतेति तान्येवावक्षाणानि सन्निधाय मन्थेदितः
 प्रथमञ्ज्जे अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः। स गायत्रिया
 त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्निति
 छन्दोभिरेवैनः स्वाद्योनेः प्रजनयत्येष वाव सो-
 ऽग्निरित्याहुर्ज्योतिस्त्वा अस्य परापतितमिति यदग्नये
 ज्योतिष्मते निर्वपति यदेवास्य ज्योतिः परापतितन्तदेवावरुन्धे।

(22)

करोत्यन्नादो दधाति यदग्नये शुचये चक्षुरेवास्मिन्तेन दधाति करोति वाजं यजमानमुदेवास्य
 षट् ॥ ४ ॥ [४]

वैश्वानरन्द्वादशकपालन्निर्वपेद्वारुणं चरुन्दधिक्राव्णे
 चरुमभिशस्यमानो यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति

सं वत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः सं वत्सरेणैवैनं
 स्वदयत्यप पापं वर्णं हते वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति
 दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यन्दक्षिणा पवित्रं वै हिरण्यं
 पुनात्येवैनमाद्यमस्यान्नं भवत्येतामेव निर्वपेत्प्रजाकामः सं
 वत्सरः (23)

वा एतस्याशान्तो योनिं प्रजायै पशूनान्निर्दहति योऽलं
 प्रजायै सन्प्रजान्न विन्दते यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति सं
 वत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः सं वत्सरमेव भागधेयेन शमयति
 सोऽस्मै शान्तः स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयति वारुणेनैवैनं
 वरुणपाशान्मुञ्चति दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यन्दक्षिणा
 पवित्रं वै हिरण्यं पुनात्येवैनम् (24)

विन्दते प्रजां वैश्वानरन्द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे जाते
 यदष्टाकपालो भवति गायत्रियैवैनं ब्रह्मवर्चसेन पुनाति
 यन्नवकपालस्त्रिवृतैवास्मिन्तेजो दधाति यदशकपालो
 विराजैवास्मिन्त्राद्यन्दधाति यदेकादशकपालस्त्रिष्टुभैवा-
 स्मिन्निन्द्रियं दधाति यद्द्वादशकपालो जगत्यैवास्मिन्पशून्दधाति
 यस्मिञ्जात एतामिष्टिन्निर्वपति पूतः (25)

ए॒व तै॒ज॒स्व्य॑न्ना॒द इ॒न्द्रि॒या॒वी प॑शु॒मा॒न्भ॑व॒त्य॒व वा
 ए॒ष सु॑व॒र्गा॒ल्लो॒काच्छि॑द्यते॒ यो द॑र्शपूर्ण॒मा॒स॒या॒जी
 स॒न्न॑मा॒वा॒स्यां वा पौ॑र्णमा॒सीं वा॑ऽतिपा॒दय॑ति सु॒व॒र्गा॒य
 हि लो॒काय॑ द॑र्शपूर्ण॒मा॒सा॒वि॒ज्ये॑ते॒ वै॒श्वान॒र॒न्द्वा॑द॒श॒-
 क॒पा॒ल॒न्निर्व॑पेदमा॒वा॒स्यां वा पौ॑र्णमा॒सीं वा॑ऽतिपाद्यं सं
 व॒त्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः सं व॑त्स॒रमे॒व प्री॑णा॒त्यथो॑ सं
 व॒त्स॒रमे॒वास्मा॑ उप॑दधाति सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ स॒म॒ष्ट्यै (26)

अथो॑ दे॒वता॑ ए॒वान्वा॒रभ्य॑ सु॒व॒र्ग॒ल्लो॒कमे॑ति वी॒र॒हा वा
 ए॒ष दे॒वानां॑ यो॑ऽग्निमु॒द्वा॒सय॑ते॒ न वा ए॒तस्य॑ ब्रा॒ह्म॒णा ऋ॑ता॒यवः
 पु॒राऽन्न॑मक्ष॒न्नाग्ने॒यम॑ष्टाक॒पा॒ल॒न्निर्व॑पेद्वैश्वान॒र॒न्द्वा॑द॒शक॑पा॒लम॒ग्निमु॑
 यद॑ष्टाक॒पा॒लो भ॑व॒त्य॒ष्टाक्ष॑रा गा॒य॒त्री गा॑य॒त्रो॑ऽग्नि॒र्यावा॑ने॒वाग्नि॑स्तर
 आ॒ति॒थ्यङ्क॑रो॒त्यथो॑ यथा॒ जन॑ य॒तेऽव॑सङ्क॑रोति॒ ता॒दृक् (27)

ए॒व तद्वा॑द॒शक॑पा॒लो वै॒श्वान॒रो भ॑वति॒ द्वा॑द॒श मा॒साः
 सं व॑त्स॒रः सं व॑त्स॒रः ख॒लु वा अ॒ग्ने॒र्योनिः॑ स्वामे॒वैनं॑
 योनिं॑ङ्ग॒मय॑त्याद्यं॒म॒स्यान्न॑ भवति वैश्वान॒र॒न्द्वा॑द॒शक॑पा॒ल॒न्निर्व॑पेन्मा
 स॒प्तक॑पा॒ल॒ङ्गाम॑काम आ॒ह॒व॒नीये॑ वै॒श्वान॒रम॑धि॒श्रय॑ति
 गा॒र्ह॒प॒त्ये मा॒रुतं॑ पा॒पव॑स्य॒सस्य॑ वि॒धृत्यै॑ द्वा॑द॒शक॑पा॒लो

वैश्वान॒रो भ॑वति॒ द्वाद॑श॒ मासाः॑ सं व॒थ्स॒रः सं व॒थ्स॒रेणै॒वास्मै॑
सजा॒ता ऽश्वा॑वयति॒ मारु॒तो भ॑वति (28)

म॒रुतो॑ वै दे॒वानां॑ वि॒शो दे॒ववि॒शेनै॒वास्मै॑ मनुष्यवि॒शमव॑रुन्धे
स॒प्तक॑पालो भवति॒ सप्त॑ग॒णा वै म॒रुतो॑ ग॒णश॑ ए॒वास्मै॑
सजा॒तानव॑रुन्धेऽनू॒च्यमा॑न॒ आसा॑दयति॒ विश॑मे॒वास्मा॑
अनु॑व॒र्त्मान॑ङ्करोति॥ (29)

प्रजाकामः सं वथ्सरः पुनात्येवैनं पूतः समष्टौ तादृङ्ङारुतो भवत्येकान्नत्रिंशच्च॥५॥ [५]

आ॒दि॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेत्सङ्ग्राममु॒पप्रया॑स्य॒न्नियं॑ वा
अदि॑तिर॒स्यामे॒व पूर्वे॑ प्र॒ति॒तिष्ठ॑न्ति वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेद
सं व॒थ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः सं व॒थ्स॒रः खलु॑ वै
दे॒वाना॑मा॒यत॑नमे॒तस्मा॑द्वा आ॒यत॑नाद्दे॒वा असु॑रानजयन्
यद्वै॑श्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पति॒ दे॒वाना॑मे॒वायत॑ने यतते
जय॑ति॒ तः स॑ङ्ग्राममे॒तस्मि॒न्वा ए॒तौ मृ॑जाते (30)

यो वि॒द्विषा॑णयो॒रन्न॒मत्ति॑ वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेद्विद्विषा॒
सं व॒थ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः सं व॒थ्स॒रस्व॑दितमे॒वात्ति॑
नास्मि॑न्मृजाते सं व॒थ्स॒राय॑ वा ए॒तौ सम॑माते॒ यौ

संम॒माते॒ तयो॒र्यः॑ पूर्॒वोऽभि॒द्रुह्य॑ति॒ तं वरु॑णो गृह्णाति
 वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेत्सम॒मान॑योः॒ पूर्॒वोऽभि॒द्रुह्य॑ सं
 वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॑रः॒ सं वत्स॑रमे॒वात्वा निर्व॑रुणम्
 (31)

पर॒स्तां॑दभि॒द्रुह्य॑ति॒ नैनं॒ वरु॑णो गृह्णा॒त्याव्यं॑ वा ए॒ष
 प्रति॑गृह्णाति॒ योऽविं॑ प्रति॑गृह्णाति॒ वैश्वान॑रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेदविं॑
 प्रति॑गृह्यं सं वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॑रः॒ सं वत्स॑रस्व॒दितामे॒व
 प्रति॑गृह्णाति॒ नाव्यं॑ प्रति॑गृह्णा॒त्यात्म॑नो वा ए॒ष मा॒त्रा॑मा॒प्नोति॑ य
 उ॒भया॑द॒त्प्रति॑गृह्णा॒त्यश्वं॑ वा पु॒रुषं॑ वा वैश्वान॑रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पे
 (32)

प्रति॑गृह्यं सं वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॑रः॒ सं वत्स॑रस्व॒दितमे॒व
 प्रति॑गृह्णाति॒ नात्म॑नो मा॒त्रा॑मा॒प्नोति॑ वैश्वान॑रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेत्
 वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॑रो यदा खलु॒ वै सं वत्स॑र॒ञ्जन॑ता॒याश्चर॑त्य
 स ध॑ना॒र्घो भ॑वति॒ यद्वैश्वान॑रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पति॒ सं
 वत्स॑रसा॒तामे॒व स॒निम॑भि॒ प्रच्य॑वते॒ दान॑कामा अस्मै प्र॒जा
 भ॑वन्ति॒ यो वै सं वत्स॑रम् (33)

प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवत्येतमेव
 वैश्वानरं पुनरागत्य निर्वपेद्यमेव प्रयुङ्क्ते तं भागधेयेन
 विमुञ्चति प्रतिष्ठित्यै यया रज्ज्वोत्तमाङ्गामाजेत्तां भ्रातृव्याय
 प्रहिणुयान्निर्ऋतिमेवास्मै प्रहिणोति॥ (34)

[६] निर्वरुणं वपेदुभयादद्यो वै सं वथ्सरं षट्त्रिंशच्च।⁽⁶⁾

ऐन्द्रं चरुं निर्वपेत्पशुकाम ऐन्द्रा वै पशव इन्द्रमेव
 स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै पशून्प्रयच्छति
 पशुमानेव भवति चरुर्भवति स्वादेवास्मै योनैः
 पशून्प्रजनयतीन्द्रायेन्द्रियावन्ते पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेत्पशु-
 इन्द्रियं वै पशव इन्द्रमेवेन्द्रियावन्तः स्वेन भागधेयेनोप-
 धावति सः (35)

एवास्मा इन्द्रियं पशून्प्रयच्छति पशुमानेव भवतीन्द्राय
 घर्मवन्ते पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामो
 ब्रह्मवर्चसं वै घर्म इन्द्रमेव घर्मवन्तः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसन्दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवतीन्द्रायार्कवन्ते
 पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेदन्नकामोऽर्को वै देवानामन्नमिन्द्रं

स्वेन॑ भाग॒धेये॑न (36)

उप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॒ अन्नं॒ प्रयच्छ॑त्यन्ना॒द ए॒व भ॑व॒तीन्द्रा॑य
 घ॒र्मव॑ते पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेदिन्द्रा॑येन्द्रि॒याव॑त
 इन्द्रा॑यार्क॒वते॑ भूति॑कामो॒ यदिन्द्रा॑य घ॒र्मव॑ते निर्व॑पति॒ शिर॑
 ए॒वास्य॒ तेन॑ करोति॒ यदिन्द्रा॑येन्द्रि॒याव॑त आ॒त्मान॑मे॒वास्य॒
 तेन॑ करोति॒ यदिन्द्रा॑यार्क॒वते॑ भू॒त ए॒वान्नाद्ये॒ प्रति॑तिष्ठति॒
 भव॑त्ये॒वेन्द्रा॑य (37)

अ॒५हो॒मुचै॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्यः पा॒प्मना॑
 गृही॒तः स्या॑त्पा॒प्मा वा अ॒५ह इन्द्र॑मे॒वा॒५हो॒मुच॑५
 स्वेन॑ भाग॒धेये॑नोप॑धावति॒ स ए॒वैनं॑ पा॒प्मनो॑ऽ॒५ह॑सो
 मुञ्च॑तीन्द्रा॑य वैमृ॒धाय॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्यं
 मृ॒धोऽभि॑ प्र॒वेपै॑रन्ना॒ष्ट्राणि॑ वा॒ऽभिसं॑मि॒युरिन्द्र॑मे॒व वैमृ॒धः५
 स्वेन॑ भाग॒धेये॑नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मान्मृ॑धः (38)

अप॑ह॒न्तीन्द्रा॑य त्रा॒त्रे पु॑रो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्बुद्धो
 वा परि॑यत्तो वेन्द्र॑मे॒व त्रा॒तार॑५ स्वेन॑ भाग॒धेये॑नोप॑धावति॒ स
 ए॒वैन॑त्रायत॒ इन्द्रा॑यार्क॒श्वमे॑ध॒वते॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्यं
 म॑हाय॒ज्ञो नोप॑नमे॒देते॑ वै म॑हाय॒ज्ञस्यान्त्ये॑ त॒नू यद॑र्का॒श्वमे॑धाविन्द्र॑

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑ अन्त॒तो
महाय॒ज्ञश्चा॑वयत्यु॒पैनं॑ महाय॒ज्ञो न॑मति॥ (39)

इन्द्रियावन्तुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ सोऽर्क॑वन्तुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नैवेन्द्रा॑यास्मान्मृ॒धोऽस्मै

सप्त॑ च।७।॥ _____ [७]

इन्द्रा॒यान्वृ॑जवे॒ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपाल॒त्रिर्व॑पे॒द्राम॑काम
इन्द्र॑मे॒वान्वृ॑जुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑
सजा॒ताननु॑कान्करोति॒ ग्राम्ये॑व भ॒वतीन्द्रा॑ण्यै च॒रुं निर्व॑पे॒द्यस्य॑
सेना॑ऽस॒शिते॑व॒ स्यादिन्द्रा॑णी॒ वै सेना॑यै दे॒वतेन्द्रा॑णीमे॒व
स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ सैवा॑स्य॒ सेना॑ऽ स॒श्यति॑
बल्ब॑जान॒पि (40)

इ॒क्ष्मे सन्न॑ह्ये॒द्रौर्य॑त्राधि॒ष्कन्ना॒ न्यमे॑ह॒त्ततो॒ बल्ब॑जा॒
उद॑तिष्ठ॒न्गवा॑मे॒वैनं॑ न्या॒यम॑पिनीय॒ गा वैद॑य॒तीन्द्रा॑य म॒न्युम॑ते
मन॑स्वते॒ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपाल॒त्रिर्व॑पे॒थ्सङ्ग्रामे॑ सं य॑त्त
इन्द्रि॒येण॒ वै म॒न्युना॒ मन॑सा सङ्ग्राम॒ञ्जय॑तीन्द्र॒मेव॑ म॒न्युम॑न्तं
मन॑स्वन्तुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं
म॒न्युं मनो॑ दधाति॒ जय॑ति॒ तम् (41)

स॒ङ्ग्राम॑मे॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यो ह॒तम॑नाः स्व॒यंपा॑प इ॒व

स्यादेतानि हि वा एतस्मादपक्रान्तान्यथैष हतमनाः स्वयंपाप
 इन्द्रमेव मन्युमन्तं मनस्वन्तुः स्वेन भागधेयेनोपधावति स
 एवास्मिन्निन्द्रियं मन्युं मनो दधाति न हतमनाः स्वयंपापो
 भवतीन्द्राय दात्रे पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेद्यः कामयेत
 दानंकामा मे प्रजाः स्युः (42)

इतीन्द्रमेव दातारः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै
 दानंकामाः प्रजाः करोति दानंकामा अस्मै प्रजा भवन्तीन्द्राय
 प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेद्यस्मै प्रत्तमिव सन्न
 प्रदीयेतेन्द्रमेव प्रदातारः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै
 प्रदापयतीन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेदपरुद्धो
 वा (43)

अपरुद्धमानो वेन्द्रमेव सुत्रामाणः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवैनत्रायतेऽनपरुद्धो भवतीन्द्रो वै सदृङ्
 देवताभिरासीत्स न व्यावृत्तमगच्छत्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा
 एतमैन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपत्तेनैवास्मिन्निन्द्रियं दधाच्छक्वरी
 याज्यानुवाक्ये अकरोद्वज्रो वै शक्वरी स एनं वज्रो भूत्या
 ऐन्ध (44)

सोऽभवत्सोऽबिभेदूतः प्र मा धक्ष्यतीति स प्रजापतिं
 पुनरुपाधावत्स प्रजापतिः शक्यं अधि रेवतीन्निर्मिमीत
 शान्त्या अप्रदाहाय योऽलङ् श्रियै सन्त्सदङ्ख्समानैः
 स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्निन्द्रियन्दधाति रेवतीं
 पुरोनुवाक्या भवति शान्त्या अप्रदाहाय शक्यं याज्या वज्रो
 वै शक्यं स एनं वज्रो भूत्या इन्धे भवत्येव॥ (45)

अपि तङ् स्युर्वेन्ध भवति चतुर्दश च॥७॥ [८]

आग्नावैष्णवमेकादशकपालन्निर्वपेदभिचरन्त्सरस्वत्याज्यभागा
 स्याद्बार्हस्पत्यश्चर्यदाग्नावैष्णव एकादशकपालो
 भवत्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं यज्ञेन
 चाभिचरति सरस्वत्याज्यभागा भवति वाग्वै सरस्वती
 वाचैवैनमभिचरति बार्हस्पत्यश्चरुर्भवति ब्रह्म वै देवानां
 बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनमभिचरति (46)

प्रति वै पुरस्तादभिचरन्तमभिचरन्ति द्वे द्वे पुरोनुवाक्ये
 कुर्यादतिप्रयुक्त्या एतयैव यजेताभिचर्यमाणो देवताभिरेव
 देवताः प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा

ब्रह्म स देवतांश्चैव यज्ञश्च मद्ध्यतो व्यवसर्पति
तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति नैनमभिचरन्स्तृणुत
आग्नावैष्णवमेकादशकपालन्निर्वपेद्यं यज्ञो न (47)

उपनमेदग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञोऽग्निश्चैव विष्णुं च
स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै यज्ञं प्रयच्छत उपैनं
यज्ञो नमत्याग्नावैष्णवङ्घृते चरुं निर्वपेच्चक्षुष्कामोऽग्नेर्वै चक्षुषा
मनुष्या वि पश्यन्ति यज्ञस्य देवा अग्निश्चैव विष्णुं च स्वेन
भागधेयेनोपधावति तावेव (48)

अस्मिश्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति धेन्वै वा एतद्रेतो
यदाज्यमनडुहस्तण्डुला मिथुनादेवास्मै चक्षुः प्रजनयति
घृते भवति तेजो वै घृतन्तेजश्चक्षुस्तेजसैवास्मै
तेजश्चक्षुरवरुन्ध इन्द्रियं वै वीर्यं वृद्धे भ्रातृव्यो यजमानो-
ऽयंजमानस्याद्धरकल्पां प्रति निर्वपेद्भ्रातृव्ये यजमाने
नास्यैन्द्रियम् (49)

वीर्यं वृद्धे पुरा वाचः प्रवदितोर्निर्वपेद्यावत्येव
वाक्तामप्रौदितां भ्रातृव्यस्य वृद्धे तामस्य वाचं प्रवदन्तीमन्या

वाचोऽनु प्रवदन्ति ता इन्द्रियं वीर्यं यजमाने दधत्याग्नावैष्णवमष्ट
 सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वार्हस्पत्यश्चरुर्यदष्टाक्षरा
 भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातः सवनं प्रातः सवनमेव
 तेनाप्रोति (50)

आग्नावैष्णवमेकादशकपालत्रिर्वपेन्माध्यन्दिनस्य
 सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वार्हस्पत्यश्चरुर्यदेकादश
 भवत्येकादशाक्षरा त्रिष्टुप्त्रैष्टुभं माध्यन्दिनं सवनं
 माध्यन्दिनमेव सवनन्तेनाप्रोत्याग्नावैष्णवद्वादशकपालत्रिर्वपेत्तृतीय
 सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वार्हस्पत्यश्चरुर्यद्वादशकपालो
 भवति द्वादशाक्षरा जगती जागतन्तृतीयसवनन्तृतीयसवनमेव
 तेनाप्रोति देवताभिरेव देवताः (51)

प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्म
 कपालैरेव छन्दाः स्याप्रोति पुरोडाशैः सवनानि
 मैत्रावरुणमेककपालत्रिर्वपेद्विंशत्यै काले यैवासौ भ्रातृव्यस्य
 वशाऽनूबन्ध्या सो एवैषैतस्यैककपालो भवति नहि कपालैः
 पशुमर्हत्याप्तुम्॥ (52)

ब्रह्मणैवेनमभिचरति यज्ञो न तावेवास्थैन्द्रियमाप्रोति देवताः सप्तत्रिंशच्च।९॥ — [९]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोच॒त॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चि॒त्तिमैच्छ॑न्तस्मा॒
 ए॒त॒ सो॒मा॒रौ॒द्रं च॒रुं नि॒र॒व॒प॒न्ते॒नै॒वास्मि॑न्नु॒चं॒म॒द॒धुर्यो॑
 ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒का॒मः॒ स्या॑त्तस्मा॒ ए॒त॒ सो॒मा॒रौ॒द्रं च॒रुं
 नि॒र्व॒पे॒त्सो॒मं॒श्चै॒व रु॒द्रं च॒ स्वे॒न॒ भा॒ग॒धे॒ये॒नो॒प॒धा॒व॒ति॒
 ता॒वे॒वास्मि॑न्ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒न्ध॒त्तो ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स्यै॒व भ॑वति ति॒ष्या॒पूर्ण॑मा॒से
 नि॒र्व॒पे॒द्रु॒द्रः (53)

वै ति॒ष्यः सो॒मः पूर्ण॑मा॒सः सा॒क्षा॒दे॒व ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒म॒व॒रु॒न्धे
 परि॑श्रिते याज॒यति॑ ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒स्य॒ परि॑गृही॒त्यै श्वे॒तायै॑
 श्वे॒त॒व॒त्सा॒यै दु॒ग्धं म॑थि॒त॒मा॒ज्यं भ॑व॒त्या॒ज्यं प्रो॒क्ष॑ण॒मा॒ज्ये॒न
 मा॒र्ज॑यन्ते याव॑दे॒व ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒न्त॒त्सर्व॑ङ्क॒रो॒त्यति॑ ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒ङ्कि॑य॒त॒
 इ॒त्या॒ह॒री॒श्व॒रो दु॒श्च॒र्मा भ॑वि॒तो॒रि॒ति॒ मा॒न॒वी ऋ॒चौ धा॒र्ये
 कुर्या॑द्यद्वै किं च॒ म॒न॒ुर॒व॒द॒त्त॒र्द्रेष॑जम् (54)

भे॒ष॒ज॒मे॒वास्मै॑ करोति॒ यदि॑ बिभी॒या॒द्दु॒श्च॒र्मा भ॑विष्या॒मीति॑
 सो॒मा॒पौ॒ष्णं च॒रुं नि॒र्व॒पे॒त्सो॒म्यो वै दे॒व॒त॒या॒ पु॒रु॒षः पौ॒ष्णाः
 प॒श॒वः स्व॒यै॒वास्मै॑ दे॒व॒त॒या॒ प॒शु॒भि॒स्त्व॒चं॒ङ्क॒रोति॑ न दु॒श्च॒र्मा
 भ॑वति सो॒मा॒रौ॒द्रं च॒रुं नि॒र्व॒पे॒त्प्र॒जा॒का॒मः सो॒मो वै रै॑तो॒धा

अ॒ग्निः प्र॒जानां॑ प्र॒जनयि॑ता सोमं॑ ए॒वास्मै॑ रे॒तो दधा॑त्य॒ग्निः
प्र॒जां प्र॒ज॑नयति वि॒न्दते॑ (55)

प्र॒जा९ सो॒मारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेदभि॒चर॑न्त्सौ॒म्यो वै दे॒वता॑या
पुरु॑ष ए॒ष रु॒द्रो यद॒ग्निः स्वा॑या ए॒वैनं॑ दे॒वता॑यै नि॒ष्क्रीय॑
रु॒द्रायापि॑ दधाति ता॒जगा॑र्ति॒माच्छ॑ति सो॒मारौ॒द्रं च॒रुं
निर्व॑पे॒ज्योगा॑मयावी॒ सोमं॑ वा ए॒तस्य॑ रसो गच्छत्य॒ग्निः९
शरी॑रं॒ यस्य॑ ज्यो॒गा॒मय॑ति सोमा॒दे॒वास्य॑ रसं॒निष्क्री॑णात्य॒ग्नेः
शरी॑रमु॒त यदि॑ (56)

इ॒तासु॑र्भवति जी॒वत्ये॒व सो॒मारु॒द्रयो॒र्वा ए॒तद्भ्र॑सि॒तः९ हो॒ता
नि॒ष्वि॒दति॑ स ई॒श्वर॑ आ॒र्तिमा॑र्तो॒रनु॒द्वा॒न् हो॒त्रा दे॒यो वहि॑र्वा
अ॒नु॒द्वा॒न् वहि॑र॒होता॑ वहि॑नै॒व वहि॑मा॒त्मानः॑ स्पृ॒णोति॑
सो॒मारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त॒ स्वेऽस्मा॑ आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं
ज॒नये॑य॒मिति॑ वेदिं॑ परि॒गृह्या॑र्द्धमु॒द्धन्या॑दर्द्ध॒त्रार्द्धं॑ ब॒र्हिषः॑
स्तृ॒णीया॑दर्द्धं॒ नार्द्धमि॑द्धस्या॒भ्याद॑द्यादर्द्धं॒ न स्व॑ ए॒वास्मा॑
आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं ज॒नय॑ति॥ (57)

ऐन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपेन्मारुतः सप्तकपालङ्गामकाम
 इन्द्रश्चैव मरुतश्च स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै
 सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्यैव भवत्याहवनीय ऐन्द्रमधिश्रयति
 गार्हपत्ये मारुतं पापवस्यसस्य विधृत्यै सप्तकपालो
 मारुतो भवति सप्तगणा वै मरुतो गणश एवास्मै
 सजातानवरुन्धेऽनूच्यमान आसादयति विशमेव (58)

अस्मा अनुवर्त्मानङ्करोत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत
 क्षत्राय च विशे च समदन्दद्ध्यामित्येन्द्रस्यावद्यन्ब्रूयादिन्द्रायानु
 ब्रूहीत्याश्राव्य ब्रूयान्मरुतो यजेति मारुतस्यावद्यन्ब्रूयान्मरुद्धो-
 ऽनुब्रूहीत्याश्राव्य ब्रूयादिन्द्रं यजेति स्व एवैभ्यो भागधेये
 समदन्दधाति वितृहाणास्तिष्ठन्त्येतामेव (59)

निर्वपेद्यः कामयेत कल्पैरन्निति यथादेवतमवदाय
 यथादेवतं यजेद्भागधेयेनैवैनान् यथायथङ्कल्पयति कल्पन्त
 एवैन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपेद्वैश्वदेवन्द्वादशकपालङ्गामकाम
 इन्द्रश्चैव विश्वाश्च देवान्स्वेन भागधेयेनोप धावति त
 एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्यैव भवत्येन्द्रस्यावदाय
 वैश्वदेवस्यावद्येदथैन्द्रस्य (60)

उपरिष्ठादिन्द्रियेणैवास्मां उभयतः सजातान्परिगृह्णात्युपाधाय
 वासो दक्षिणा सजातानामुपहित्यै पृश्नि्यै दुग्धे प्रैयङ्गवं चरुं
 निर्वपेन्मरुद्ध्यो ग्रामकामः पृश्नि्यै वै पयसो मरुतो जाताः
 पृश्नि्यै प्रियङ्गवो मारुताः खलु वै देवतया सजाता मरुत
 एव स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति
 ग्राम्येव भवति प्रियवती याज्यानुवाक्यै (61)

भवतः प्रियमेवैनं समानानाङ्करोति द्विपदा पुरोनुवाक्या
 भवति द्विपद एवावरुन्धे चतुष्पदा याज्या चतुष्पद एव
 पशूनवरुन्धे देवासुराः सं यत्ता आसन्ते देवा मिथो
 विप्रिया आसन्ते ३ ऽन्योन्यस्मै ज्यैष्ठ्यायातिष्ठमानाश्चतुर्धा
 व्यक्रामन्निर्वसुभिः सोमो रुद्रैरिन्द्रो मरुद्विर्वरुण आदित्यैः
 स इन्द्रः प्रजापतिमुपाधावत्तम् (62)

एतया संज्ञान्याऽयाजयेदग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं
 रुद्रवते चरुमिन्द्राय मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं
 वरुणायाऽऽदित्यवते चरुन्ततो वा इन्द्र देवा ज्यैष्ठ्यायाभि
 समजानत यः समानैर्मिथो विप्रियः स्यात्तमेतया संज्ञान्या
 याजयेदग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्सोमाय

रुद्रव॑ते च॒रुमिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते पुरो॒डाश॑मेकादशकपालं
वरु॑णायाऽऽदि॒त्यव॑ते च॒रुमिन्द्र॑मे॒वैनं॑ भू॒तञ्चै॒ष्ठा॑य स॒मा॒ना
अ॒भिस॑ञ्जान॒ते वसि॑ष्ठः स॒माना॑नां भवति॥ (63)

विश॑मे॒व ति॑ष्ठन्त्ये॒तामे॒वाथेन्द्र॑स्य॒ याज्या॑नु॒वाक्ये॑ तं वरु॑णाय॒ चतु॑र्दश च॥11॥—[११]

हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भ आ॑पो ह॒ यत्प्र॑जापते। स वे॑द पु॒त्रः पि॒तर॒ꣳ स
मा॒तर॒ꣳ स सू॒नुर्भु॑व॒त्स भु॑व॒त्पुन॑र्म॒घः। स द्या॑मौर्णो॑द॒न्तरि॑क्ष॒ꣳ
स सु॒वः स वि॒श्वा भु॒वो अ॑भव॒त्स आ॑ऽभवत्। उदु॒त्यश्चि॒त्रम्।
सप्र॑त्न॒वन्न॑वी॒यसा॑ऽग्ने॑ द्यु॒म्नेन॑ सं॒ यता॑। बृ॒हत्त॑त॒न्थ भा॒नुना॑।
नि॒का॒व्या वे॒धसः॑ श॒श्व॑त॒स्कर्ह॑स्ते॒ दधा॑नः (64)

न॒र्या पु॒रूणि॑। अ॒ग्निर्भु॑व॒द्रयि॑पती॒ रयी॑णाꣳ स॒त्रा च॑क्रा॒णो
अ॒मृता॑नि॒ विश्वा॑। हि॒र॒ण्यपा॑णि॒मृत॑ये॒ सवि॑ता॒रमु॑प॒ ह्वये॑। स
चे॒त्ता दे॒वता॑ प॒दम्। वा॒मम॒द्य स॑वि॒तर्वा॑ममु॒ श्वो दि॒वेदि॑वे
वा॒मम॒स्मभ्य॑ꣳ सा॒वीः। वा॒मस्य॑ हि॒ क्षय॑स्य दे॒व भू॑रे॒र्या धि॒या
वा॑म॒भाजः॑ स्याम। बडि॑त्था पर्व॒ताना॑ङ्घ्रि॒द्रं बि॑भर्षि पृथि॒वि।
प्र॒ या भूमि॑ प्रव॒त्वति॑ म॒ह्ना जि॒नोषि॑ (65)

म॒हि॒नि। स्तो॒मा॑स॒स्त्वा वि॑चा॒रि॒णि प्र॑ति॒ष्ठोभ॑न्त्य॒क्तुभिः॑। प्र

या वाज॒न्न हे॒षन्तं॑ पे॒रुमस्य॑स्य॒र्जुनि॑ । ऋ॒दूदरे॑ण॒ सख्या॑ स॒चेय॑
 यो मा॒ न रि॒ष्येद्धर्य॑श्च पी॒तः । अ॒यं यः सोमो॑ न्यधा॒य्यस्मे
 तस्मा॒ इन्द्रं॑ प्र॒तिर॑मे॒म्यच्छ॑ । आपा॑न्तमन्युस्तृ॒पल॑प्रभर्मा॒ धुनिः॑
 शिमी॑वा॒ञ्छरु॑मा॒ ५ ऋजी॑षी । सोमो॑ विश्वा॒न्यत॑सा॒ वना॑नि
 ना॒र्वाग्नि॑न्द्रं॒ प्रति॑माना॒नि दे॒भुः । प्र (66)

सु॒वानः॑ सोमं॑ ऋ॒तयु॑श्चि॒केते॑न्द्रा॒य ब्र॑ह्म ज॒मद॑ग्निर॒र्चन् ।
 वृषा॑ य॒न्तासि॑ श॒वस॑स्तु॒रस्या॑न्तर्य॒च्छ गृ॑ण॒ते ध॒र्त्रं दृ॑ह ।
 स॒बाध॑स्ते॒ मद॑श्च शु॒ष्मयं॑ च॒ ब्रह्म॑ नरो॑ ब्रह्म॒कृतः॑ स॒पर्य॑न् ।
 अ॒र्को वा॒ यत्तु॑र॒ते सोम॑चक्षा॒स्तत्रे॑दिन्द्रो॒ दध॑ते पृ॒थ्सु तु॑र्याम् ।
 वष॑ट्ते वि॒ष्णवा॒स आ कृ॑णोमि॒ तन्मे॑ जुष॒स्व शि॑पिविष्ट
 ह॒व्यम् । (67)

व॒र्धन्तु॑ त्वा सु॒ष्टुत॑यो॒ गिरो॑ मे यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ सदा॑
 नः । प्र त॑त्ते॒ अद्य॑ शि॒पिविष्ट॑ नामा॒र्यः श॑सामि व॒युना॑नि
 वि॒द्वान् । तं त्वा॑ गृणामि त॒वस॑मत॒वीया॑न्क्षय॒न्तम॑स्य रज॑सः
 परा॒के । कि॒मित्ते॑ वि॒ष्णो परि॒चक्ष्य॑ भू॒त्प्रय॑द्व॒वक्षे॑ शि॒पिविष्टो॑
 अ॒स्मि । मा व॑र्षो अ॒स्मद॑पंगूह ए॒तद्य॑द॒न्यरूपः॑ स॒मिथे॑ ब॒भूथ॑ ।
 (68)

अग्ने दा दाशुषे रयिं वीरवन्तं परीणसम्। शिशीहि नः
 सूनुमतः। दा नो अग्ने शतिनो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजः
 श्रुत्या अपावृधि। प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि सुवर्ण
 शुक्रमुषसो विदिद्युतुः। अग्निर्दा द्रविणं वीरपेशा अग्निर्ऋषिं
 यः सहस्रां सनोति। अग्निर्दिवि हव्यमाततानाग्नेर्धामानि
 विभृता पुरुत्रा। मा (69)

नो मूर्द्धीरा तू भर। घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम्।
 तत्ते रुक्मो न रोचत स्वधावः। उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी
 श्रीणीष आसनि। उतो न उत्पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषः
 स्तोतृभ्य आ भर। वायो शतं हरीणां युवस्व पोष्याणाम्।
 उत वा ते सहस्रिणो रथ आ यातु पाजसा। प्र याभिः (70)

यासि दाश्वाः समच्छां नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे। नि नो
 रयिः सुभोजसं युवेह नि वीरवद्भव्यमश्वियं च राधः। रेवतीर्नः
 सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम। रेवाः
 इद्रेवतः स्तोता स्यात्त्वावतो मघोनः। प्रेदु हरिवः श्रुतस्य॥
 (71)

प्रजापतिस्ताः सृष्टा अग्र्ये पथिकृतेऽग्र्ये कामायाग्र्येऽन्नवते वैश्वानरमादित्यं चरुमैन्द्रं चरुमिन्द्रायान्वृजव आग्रावैष्णवमसौ
सौमारीद्रमैन्द्रमेकादशकपालं हिरण्यगर्भो द्वादश॥ (12) प्रजापतिरग्र्ये कामायाभि सम्भवतो यो विद्विषाणयोरिद्धो
सन्नद्येदाग्रावैष्णवमुपरिष्टाद्यासिं द्वाश्वांसमेकंसप्ततिः॥ (71) प्रजापतिः प्रेदुं हरिवः श्रुतस्य॥

आदित्येभ्यो देवा वै मृत्योर्देवा वै सत्रमयुष्मो प्रजापतेऽयं शत्रुजापतिर्देवेभ्योऽन्नाद्यन्देवासुरास्तात्रजं नो हृद्वोऽसि
यन्नवमग्निं वै प्रजापतिर्वरुणाय या वामिन्द्रावरुणा सप्रब्रवच्चतुर्दश॥ 14॥ आदित्येभ्यस्त्वष्टरस्मै दानकामा एवावरुन्धेऽग्निं वै
सप्रब्रवथ्यदंश्चाशत्॥ 56॥ आदित्येभ्यः सुवरूपो जिगाय॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

आदित्येभ्यो भुवद्वद्वच्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम आदित्या
वा एतम्भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलम्भूत्यै सन्भूतिं न
प्राप्नोत्यादित्यानेव भुवद्वतः स्वेन भागधेयेनोप धावति
त एवैनम्भूतिं गमयन्ति भवत्येवादित्येभ्यो धारयद्वद्वच्चरुं
निर्वपेदपरुद्धो वाऽपरुध्यमानो वाऽऽदित्या वा अपरोद्धार
आदित्या अवगमयितार आदित्यानेव धारयद्वतः॥ १॥

स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं विशि दध्रत्यनपरुध्यो
भवत्यदितेऽनु मन्यस्वेत्यपरुध्यमानोऽस्य पदमा ददीतेयं

वा अदितिरियमेवास्मै राज्यमनु मन्यते सत्याशीरित्याह
सत्यामेवाशिषं कुरुत इह मन इत्याह प्रजा एवास्मै
समनसः करोत्युप प्रेतं मरुतः॥२॥

सुदानव एना विशपतिनाभ्यमुं राजानमित्याह मारुती
वै विड्गोष्ठो विशपतिर्विशैवनं राष्ट्रेण समर्धयति यः
परस्ताद्भ्राम्यवादी स्यात्तस्य गृहाद्वीहीना हरेच्छुक्लांश्च
कृष्णांश्च वि चिनुयाद्ये शुक्लाः स्युस्तमादित्यं चरुं
निर्वपेदादित्या वै देवतया विद्विशमेवाव गच्छति॥३॥

अवंगतास्य विडनवगतं राष्ट्रमित्याहुर्ये कृष्णाः स्युस्तं
वारुणं चरुं निर्वपेद्वारुणं वै राष्ट्रमुभे एव विशं च राष्ट्रं
चाव गच्छति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो भागं
निर्वपाम्यामुष्मादमुष्यै विशोऽवंगन्तोरिति निर्वपेदादित्या
एवैनम्भागधेयम्प्रेप्सन्तो विशमव॥३॥

गमयन्ति यदि नावगच्छेदाश्वत्थान्मयूखान्त्सप्त
मध्यमेषायामुप हन्यादिदमहमादित्यान्बध्नाम्यामुष्मादमुष्यै
विशोऽवंगन्तोरित्यादित्या एवैनम्बद्धवीरा विशमव गमयन्ति
यदि नावगच्छेदेतमेवादित्यं चरुं निर्वपेदिध्मेऽपि मयूखान्त्सं

नह्येदनपरुध्यमेवाव गच्छत्याश्वत्था भवन्ति मरुतां वा
 एतदोजो यदश्वत्थ ओजसैव विशमव गच्छति सप्त भवन्ति
 सप्तगणा वै मरुतो गणश एव विशमव गच्छति॥५॥

धारयद्वतो मरुतो गच्छति विशमवैतदष्टादश च॥१॥ [१]

देवा वै मृत्योरबिभयुस्ते प्रजापतिमुपाधावन्तेभ्यं
 एताम्प्राजापत्यां शतकृष्णलां निरवपत्तयैवैष्वमृतमदधाद्यो
 मृत्योर्बिभीयात्तस्मा एताम्प्राजापत्यां शतकृष्णलां
 निर्वपेत्प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स
 एवास्मिन्नायुर्दधाति सर्वमायुरेति शतकृष्णला भवति
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये॥६॥

प्रति तिष्ठति घृते भवत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यमायुश्चैवास्मा
 अमृतं च समीचीं दधाति चत्वारिचत्वारि कृष्णलान्यव
 द्यति चतुरवत्तस्यास्या एकधा ब्रह्मण उप हरत्येकधैव
 यजमान आयुर्दधात्यसावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः
 प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा एतं सौर्यं चरुं निरवपन्तेनैवास्मिन्॥७॥

रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतं सौर्यं
 चरुं निर्वपेदमुमेवादित्यं स्वेन भागधेयेनोप धावति स

ए॒वास्मि॑न्ब्र॒ह्मव॑र्च॒सं द॑धाति ब्र॒ह्मव॑र्च॒स्यैव भ॑वत्युभ॒यतो॑
 रु॒क्मौ भ॑वत उभ॒यत॑ ए॒वास्मि॑न्नु॒चं द॑धाति प्र॒याजे॑प्र॒याजे
 कृ॒ष्णलं॑ जुहोति दि॒ग्भ्य ए॒वास्मै॑ ब्र॒ह्मव॑र्च॒समव॑ रु॒न्ध्र
 आग्ने॑यम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒त्सावि॑त्रं द्वा॒दश॑कपाल॒म्भूम्यै॑ ॥८॥

च॒रुं यः का॒मये॑त॒ हिर॑ण्यं वि॒न्देय॒ हिर॑ण्य॒म्मोष॑
 नमे॒दिति॒ यदा॑ग्ने॒यो भ॑वत्याग्ने॒यं वै हिर॑ण्यं॒ यस्यै॒व हिर॑ण्यं
 तेनै॒वैन॑द्वि॒न्दते॒ सावि॑त्रो भ॑वति सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॑द्वि॒न्दते॒
 भूम्यै॑ च॒रुर्भ॑वत्य॒स्यामे॒वैन॑द्वि॒न्दत॒ उपै॑न॒५ हिर॑ण्यं नमति॒ वि
 वा ए॒ष इ॒न्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण॒र्ध्यते॒ यो हिर॑ण्यं वि॒न्दत॑ ए॒ताम् ॥९॥

ए॒व निर्व॑पे॒द्धिर॑ण्यं वि॒त्त्वा ने॒न्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण॒ व्यृ॑ध्यत
 ए॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यस्य॒ हिर॑ण्यं नश्येद्यदा॑ग्ने॒यो भ॑वत्याग्ने॒यं वै
 हिर॑ण्यं॒ यस्यै॒व हिर॑ण्यं॒ तेनै॒वैन॑द्वि॒न्दति॒ सावि॑त्रो भ॑वति
 सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॑द्वि॒न्दति॒ भूम्यै॑ च॒रुर्भ॑वत्य॒स्यां वा ए॒तन्न॑श्यति॒
 यन्न॑श्यत्य॒स्यामे॒वैन॑द्वि॒न्दतीन्द्रः॑ ॥१०॥

त्वष्टुः सोम॑मभीष॒हापि॑ब॒त्स विष्व॑ङ्गा॒र्च्छ॒त्स इ॒न्द्रि॒येण॑
 सोम॑पी॒थेन॒ व्या॑र्ध्यत॒ स यदूर्ध्व॑मुद॒वमी॑त्ते श्या॒माका॑ अभव॒न्त्स
 प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒त्तस्मा॑ ए॒त५ सो॒मेन्द्र॑५ श्या॒माकं॒ च॒रुं

निरवपत्तेनैवास्मिन्निन्द्रियं सौमपीथमदधाद्वि वा एष
इन्द्रियेण सौमपीथेनर्ध्यते यः सोमं वर्मिति यः सौमवामी
स्यात्तस्मै॥११॥

एतं सौमेन्द्रं श्यामाकं चरुं निर्वपेत्सोमं चैवेन्द्रं च
स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं सौमपीथं
धत्तो नेन्द्रियेण सौमपीथेन व्यृध्यते यत्सौम्यो भवति
सौमपीथमेवाव रुद्धे यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सौमपीथ
इन्द्रियमेव सौमपीथमव रुद्धे श्यामाको भवत्येष वाव स
सोमः॥१२॥

साक्षादेव सौमपीथमव रुद्धेऽग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेदिन्द्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालम् पशुकामो-
ऽग्निरेवास्मै पशून्प्रजनयति वृद्धानिन्द्रः प्र यच्छति दधि मधुं
घृतमापो धाना भवन्त्येतद्वै पशूनां रूपं रूपेणैव पशूनव
रुद्धे पञ्चगृहीतम्भवति पाङ्गा हि पशवो बहुरूपम्भवति
बहुरूपा हि पशवः॥१३॥

समृद्धौ प्राजापत्यम्भवति प्राजापत्या वै पशवः
प्रजापतिरेवास्मै पशून्प्र जनयत्यात्मा वै पुरुषस्य मधु

यन्मध्वग्नौ जुहोत्यात्मानमेव तद्यजमानोऽग्नौ प्र दधाति
पङ्क्तौ याज्यानुवाक्ये भवतः पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्ताः पशव
आत्मानमेव मृत्योर्निष्क्रीय पशूनव रुन्दे ॥ १४ ॥

इन्द्रियैऽस्मिन्भूम्यां एतामिन्द्रः स्यात्तस्मै सोमो बहुरूपा हि पशव

एकचत्वारिंशच्च ॥ २ ॥

[२]

देवा वै सत्रमांसतर्द्धिपरिमितं यशस्कामास्तेषां सोमं
राजानं यशं आर्च्छत्स गिरिमुदैत्तमग्निरनूदैत्तावग्नीषोमौ
समभवतान्ताविन्द्रो यज्ञविभ्रष्टोऽनु परैत्तावब्रवीद्याजयतम्मेति
तस्मा एतामिष्टिं निरवपतामाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपाल
सौम्यं चरुन्तयैवास्मिन्तेजः ॥ १५ ॥

इन्द्रियम्ब्रह्मवर्चसमधत्तां यो यज्ञविभ्रष्टः स्यात्तस्मा
एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं
सौम्यं चरुं यदग्नेयो भवति तेजं एवास्मिन्तेन
दधाति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियमेवास्मिन्तेन दधाति
यथ्सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेनाग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे
समाश्लेषयेत्तेजश्चैवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं च समीचीं ॥ १६ ॥

दधात्यग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपेद्यं कामो

नोप॒नमे॑दा॒ग्नेयो॑ वै ब्रा॒ह्म॒णः स॑ सोमं॒म्पि॑वति॒ स्वामे॑व दे॒वता॑ः
स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॑ धावति॒ सैवैनं॑ कामे॒न॒ सम॑र्धय॒त्युपै॑नं
कामो॑ नमत्य॒ग्री॒षोमी॑यम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद्ब्रह्मवर्च॒सका॑मो
ऽग्री॒षोमा॑वेव॒ स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं
ध॑त्तो ब्रह्मवर्च॒स्यैव॑ ॥ १७ ॥

भ॒वति॒ यद॒ष्टाक॑पाल॒स्तेना॑ग्नेयो॒ यच्छा॑मा॒कस्तेन॑
सौम्यः॑ समृ॒द्धौ सोमा॑य वा॒जिनै॑ श्यामा॒कं च॒रुं निर्व॑पेद्यः
क्लै॒व्या॑द्विभी॒याद्रेतो॑ हि वा ए॒तस्मा॒द्वाजि॑नमप॒क्राम॑त्यथैष
क्लै॒व्या॑द्विभा॒य सोम॑मे॒व वा॒जिन॑ः स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॑
धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्नेतो॒ वाजि॑नं दधाति॒ न क्ली॒बो भ॑वति
ब्राह्म॒णस्प॑त्यमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेद्ग्राम॑कामः ॥ १८ ॥

ब्रह्म॑ण॒स्पति॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॑नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑
सजा॒तान्प्र॑ यच्छति॒ ग्राम्ये॑व भ॑वति॒ गुण॑वती॒ याज्या॑नुवा॒क्ये
भवतः॑ सजा॒तैरे॒वैनं॑ गुण॑वन्तं करोत्ये॒तामे॒व निर्व॑पेद्यः
का॒मये॑त ब्रह्म॒न्विशं॑ वि ना॒शये॑यमिति॒ मारु॑ती या॒ज्यानुवा॑क्ये
कुर्या॑द्ब्रह्म॒न्नेव॑ वि॒शं वि ना॑शयति ॥ १९ ॥

अ॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒त्सुव॑र्गका॒मोऽसौ॑ वा आ॒दि॒त्यो॑ऽर्य॒मा-
 र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॑ सु॒वर्गं
 लो॒कं ग॑मयत्य॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त॒ दान॑कामा मे
 प्र॒जाः स्यु॑रित्य॒सौ वा आ॒दि॒त्यो॑ऽर्य॒मा यः खलु॑ वै ददा॑ति॒
 सो॑ऽर्य॒मा र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒व॥ २०॥

अ॒स्मै दान॑कामाः प्र॒जाः क॑रोति॒ दान॑कामा अ॒स्मै
 प्र॒जा भ॑वन्त्य॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त स्व॒स्ति
 ज॒नता॑मि॒या मि॒त्य॒सौ वा आ॒दि॒त्यो॑ऽर्य॒मा र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ तद्ग॑मयति॒ यत्र जि॑ग॒मिष॑तीन्द्रो
 वै दे॒वाना॑मा॒नुजा॑व॒र आ॑सी॒त्स प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒त्तस्मा॑
 ए॒तमै॒न्द्रमा॑नु॒षूक॑मेका॒दश॑कपालं॒ निः॥ २१॥

अ॒व॒प॒त्तेनै॒वैन॒मग्रं॑ दे॒वता॑ना॒म्प॒र्य॒णय॑द्बु॒ध्रव॑ती॒ अग्र॑वती
 या॒ज्यानु॑वा॒क्ये अ॑करोद्बु॒ध्रादे॒वैन॒मग्र॒म्प॒र्य॒णय॑द्यो रा॒ज॒न्यं
 आ॒नुजा॑व॒रः स्या॑त्तस्मा॑ ए॒तमै॒न्द्रमा॑नु॒षूक॑मेका॒दश॑कपालं॒
 निर्व॑पे॒दिन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒मग्रं॑
 समा॒नाना॑म्प॒रि ण॑यति॒ बु॒ध्रव॑ती॒ अग्र॑वती॒ या॒ज्यानु॑वा॒क्ये
 भव॑तो बु॒ध्रादे॒वैन॒मग्र॑म्॥ २२॥

परिं णयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य
 आनुजावरः समृद्धौ यो ब्राह्मण आनुजावरः स्यात्तस्मा
 एतम्बार्हस्पत्यमानुषूकं चरुं निर्वपेद्बृहस्पतिमेव स्वेन
 भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रः समानानाम्परिं णयति
 बुध्रवती अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो बुध्रादेवैनमग्रम्परिं
 णयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य आनुजावरः
 समृद्धौ ॥ २३ ॥

एव निरग्रमेतस्य चत्वारि च ॥ ४ ॥ [४]

प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशद्बृहतिर आसन्ताः सोमाय राज्ञे-
 ऽददात्तासाः रोहिणीमुपेत्ता ईर्ष्यन्तीः पुनरगच्छन्ता अन्वैत्ताः
 पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददात्सोऽब्रवीदृतममीष्व यथा
 समावच्छ उपैष्याम्यथ ते पुनर्दास्यामीति स ऋतमांसीत्ता
 अस्मै पुनरददात्तासाः रोहिणीमेवोप ॥ २४ ॥

ऐतं यक्ष्म आर्च्छद्राजानं यक्ष्म आरदिति तद्राजयक्ष्मस्य
 जन्म यत्पापीयानभवत्तत्पापयक्ष्मस्य यज्ञायाभ्यो-
 ऽविन्दत्तज्ञायेन्यस्य य एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद
 नैनमेते यक्ष्मा विन्दन्ति स एता एव नमस्यन्नुपाधावत्ता

अ॒ब्रुव॒न्वरं॑ वृ॒णाम॑है स॒माव॒च्छ ए॒व न॒ उपा॑य॒ इति॑ तस्मा॑
ए॒तम् ॥ २५ ॥

आ॒दि॒त्यं च॒रुं नि॒र॒व॒प॒न्तेनै॒वैन॑म्पा॒पा॒थ्स्रामा॑दमु॒श्चन्
यः पा॑पय॒क्ष्मगृ॑हीतः स्यात्तस्मा॑ ए॒तमा॑दि॒त्यं च॒रुं
निर्व॑पेदादि॒त्याने॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वैनं॑
पा॒पा॒थ्स्रामा॑न्मु॒श्चन्त्य॑मावा॒स्यायां॑ निर्व॑पेदमु॒मेवैनं॑मा॒प्याय॑मान॒मन॑
प्या॒यय॑ति नवो॑नवो भवति॒ जाय॑मान॒ इति॑ पुरो॒नुवा॒क्या
भव॑त्यायु॒रेवा॑स्मिन्तया॑ दधाति॒ यमा॑दि॒त्या अ॒शुमा॑प्या॒यय॑न्तीति॒
या॒ज्यैवैन॑मे॒तया॑ प्याययति॥ २६ ॥

ए॒वोपै॑तमस्मिन्त्रयो॑दश च॥ ५ ॥ ————— [५]

प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॑ऽन्नाद्यं॒ व्यादि॑श॒त्सोऽब्र॑वीद्यदि॒माल्लो॑कान॒भ्यति॑
तन्म॑मा॒सदि॑ति॒ तदि॒माल्लो॑कान॒भ्यत्य॑रिच्यतेन्द्र॒राजा॑न॒मिन्द्र॑मधि॒
स्व॒राजा॑न॒न्ततो॑ वै स इ॒माल्लो॑का॒स्त्रेधा॑दु॒हत्त॑त्रि॒धातो॑स्त्रि॒धातु॑त्वय
का॒मये॑तान्नादः स्या॒दिति॑ तस्मा॑ ए॒तं त्रि॒धातुं॑ निर्व॑पेदिन्द्रा॒य
राज्ञे॑ पुरो॒डाशम्॑ ॥ २७ ॥

एका॑दशकपाल॒मिन्द्रा॑याधिराजायेन्द्रा॒य स्व॒राज्ञे॑ऽयं वा
इन्द्रो॑ राजा॒यमिन्द्रो॑ऽधि॒राजो॑ऽसाविन्द्रः॒ स्व॒राडि॑माने॒व

लो॒का॒न्ध॒स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वा॒स्मा॒ अन्न॒म्प्र
यच्छ॑न्त्यन्ना॒द ए॒व भ॑वति॒ यथा॑ व॒त्सेन॒ प्र॒त्तां गां
दुह॑ ए॒वमे॒वेमा॒ल्लौका॑न्प्र॒त्ता॒न्काम॑मन्नाद्यं॒ दुह॑ उ॒त्ता॒नेषु॑
क॒पाले॑ष्वधि॒ श्रय॑त्यया॒तयाम॑त्वाय॒ त्रयः॑ पु॒रोडा॑शा
भव॑न्ति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒षाल्लौ॑का॒नामा॒स्या उत्त॑र॒उत्तरो॑
ज्याया॑न्भवत्ये॒वमि॑व॒ हीमे॑ लो॒काः समृ॑द्धौ॒ सर्वे॑षामभि॒गम॑य॒न्नव॑
द्यत्य॑च्छ॒म्बद्गार॑व्य॒त्यास॑मन्वा॒हानि॑र्दाहाय॥ २८॥

पु॒रोडा॑श॒त्रय॑ष्वङ्घ्रि॒शति॑श्च॥ ६॥

[६]

दे॒वा॒सुराः॑ संय॑न्ता आ॒स॒न्तां दे॒वान॑सुरा अज॒य॒न्ते
दे॒वाः प॑राजि॒ग्या॒ना अ॑सुराणां॒ वैश्य॑मुपा॒य॒न्तेभ्य॑
इन्द्रि॑यं वी॒र्य॑मपा॒क्राम॑त्तदिन्द्रो॒ऽचा॒य॒त्तद॑न्वपा॒क्राम॑त्तद॒वरु॑धं
नाश॑क्रो॒त्तद॑स्माद॒भ्यर्धो॑ऽचर॒त्स प्र॒जाप॑तिमुपा॒धाव॑त्तमे॒तया॑
सर्व॑पृष्ठया॒ऽयाज॑य॒त्तयै॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मदधा॒द्य
इन्द्रि॑यका॒मः॥ २९॥

वी॒र्य॑का॒मः स्या॑त्तमे॒तया॑ सर्व॑पृष्ठया याजयेदे॒ता ए॒व
दे॒वताः॑ स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ ता ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्य॑
दध॑ति॒ यदिन्द्रा॑य॒ राथ॑तराय॒ निर्व॑पति॒ यदे॒वाग्ने॑स्तेज॒स्तदे॒वाव॑

रुन्धे यदिन्द्राय बार्हताय यदेवेन्द्रस्य तेजस्तदेवाव रुन्धे
यदिन्द्राय वैरूपाय यदेव सवितुस्तेजस्तत्॥ ३०॥

एवाव रुन्धे यदिन्द्राय वैराजाय यदेव धातुस्तेजस्तदेवाव
रुन्धे यदिन्द्राय शाकुराय यदेव मरुतां तेजस्तदेवाव
रुन्धे यदिन्द्राय रैवताय यदेव बृहस्पतेस्तेजस्तदेवाव रुन्ध
एतावन्ति वै तेजांसि तान्येवाव रुन्ध उत्तानेषु कपालेष्वधि
श्रयत्ययातयामत्वाय द्वादशकपालः पुरोडाशः॥ ३१॥

भवति वैश्वदेवत्वाय समन्तम्पर्यवद्यति समन्तमेवेन्द्रियं
वीर्यं यजमाने दधाति व्यत्यासमन्वाहानिर्दाहायाश्च ऋषभो
वृष्णिर्बस्तः सा दक्षिणा वृषत्वायैतयैव यजेताभिःशस्यमान
एताश्चेद्वा अस्य देवता अन्नमदन्त्यदन्त्युवेवास्य
मनुष्याः॥ ३२॥

इन्द्रियकामः सवितुस्तेजस्तत्पुरोडाशोऽष्टात्रिंशच्च॥ ७॥ [७]

रजनो वै कौणेयः क्रतुजितं जानकिं चक्षुर्वन्यमयात्तस्मा
एतामिष्टिं निर्वपेदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालं
सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालन्तयेवास्मिन्चक्षुरव
स्यात्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालं

सौर्यं चरुमग्रये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालमग्रेर्वै चक्षुषा
मनुष्या वि॥३३॥

पश्यन्ति सूर्यस्य देवा अग्निं चैव सूर्यं च स्वेन
भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिश्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति
यदाग्रेयौ भवतश्चक्षुषी एवास्मिन्तत्प्रति दधाति यथ्सौर्यो
नासिकां तेनाभितः सौर्यमाग्रेयौ भवतस्तस्मादभितो नासिकां
चक्षुषी तस्मान्नासिकया चक्षुषी विधृते समानी याज्यानुवाक्ये
भवतः समानः हि चक्षुः समृद्ध्या उदु त्यं जातवेदसः सप्त
त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डान्प्र
यच्छति चक्षुरेवास्मै प्र यच्छति यदेव तस्य तत्॥३४॥

वि ह्यष्टाविंशतिश्च॥८॥ [८]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासं धीरश्चेत्ता
वसुविद्धुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमुग्रश्चेत्ता
वसुविद्धुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमभिभूश्चेत्ता
वसुविदामनमस्यामनस्य देवा ये संजाताः कुमाराः
समनसस्तान्हं कामये हृदा ते मां कामयन्ताः हृदा तान्म
आमनसः कृधि स्वाहामनमसि॥३५॥

आमनस्य देवा याः स्त्रियः समनसस्ता अहं कामये
 हृदा ता मां कामयन्ताः हृदा ता म आमनसः कृधि
 स्वाहा वैश्वदेवीः साङ्ग्रहणीं निर्वपेद्दामकामो वैश्वदेवा वै
 संजाता विश्वानेव देवान्ध्रुवेन भागधेयेनोप धावति त
 एवास्मै सजातान्प्र यच्छन्ति ग्राम्येव भवति साङ्ग्रहणी
 भवति मनोग्रहेण वै संग्रहेणम्मन एव संजातानाम्॥३६॥

गृह्णाति ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमिति
 परिधीन्यरि दधात्याशिषमेवैतामा शास्तेऽथो एतदेव सर्वः
 संजातेष्वधि भवति यस्यैवं विदुष एते परिधयः परिधीयन्त
 आमनमस्यामनस्य देवा इति तिस्र आहुतीर्जुहोत्येतावन्तो
 वै संजाता ये महान्तो ये क्षुल्लका याः स्त्रियस्तानेवाव रुद्धे
 त एनमवरुद्धा उप तिष्ठन्ते॥३७॥

स्वाहामनमसि सजातानाः रुद्धे पञ्च च॥१॥ [१]

यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवद्यदसर्पत्तश्सर्पिरभवद्यदधियत
 तद्धृतमभवदश्विनोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ययोः प्राणोऽसि
 स्वाहेन्द्रस्य प्राणोऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणोऽसि
 स्वाहा मित्रावरुणयोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ययोः

प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहा॒ विश्वे॑षां दे॒वानां॑ प्रा॒णोऽसि॑ ॥ ३८ ॥

तस्य॑ ते ददतु॒ येषां॑ प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहा॑ घृ॒तस्य॒
धा॒रा॒म॒मृ॒तस्य॒ प॒न्था॒मि॒न्द्रेण॑ द॒त्ता॒म्प्र॒य॒ता॒म्म॒रु॒द्भिः । तत्त्वा॒
विष्णुः॑ पर्य॑पश्य॒त्तत्त्वे॒डा ग॒व्यैर॑यत् । पा॒व॒मा॒नेन॑ त्वा॒ स्तोमे॑न
गा॒य॒त्रस्य॑ वर्त॒न्योपा॑ ५ शो॒र्वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तो॒ऽसृ॒जतु॑
जी॒वा॒त॒वे जी॒वन॒स्यायै॑ बृ॒ह॒द्र॒थ॒न्त॒र॒यो॑स्त्वा॒ स्तोमे॑न त्रि॒ष्टु॒भो
वर्त॒न्या शु॒क्रस्य॑ वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोत् ॥ ३९ ॥

सृ॒ज॒तु जी॒वा॒त॒वे जी॒वन॒स्याया॑ अ॒ग्नेस्त्वा॒ मा॒त्र॒या
जग॑त्यै वर्त॒न्याग्र॑य॒णस्य॑ वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तो॒ऽसृ॒जतु॑
जी॒वा॒त॒वे जी॒वन॒स्याया॑ इ॒मम॑ग्र॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से
कृ॒धि प्रि॒य ५ रे॒तो वरु॑ण सोम॒ राज॑न् । मा॒तेवा॑स्मा
अ॒दि॒ते श॒र्म यच्छु॑ विश्वे॑ दे॒वा ज॑र॒द॒ष्टि॒र्यथा॑स॒त् ।
अ॒ग्निरा॑यु॒ष्मान्त्स व॑न॒स्पति॑भि॒रायु॑ष्मा॒न्तेन॒ त्वायु॑षायु॒ष्मन्तं
क॑रोमि॒ सोम॒ आयु॑ष्मा॒न्त्स ओष॑धी॒भिर्य॑ज्ञ॒ आयु॑ष्मा॒न्त्स
दक्षि॑णाभि॒र्ब्र॒ह्मायु॑ष्म॒त्तद्वा॑ ह॒णैरा॑यु॒ष्मद्दे॒वा आयु॑ष्मन्त॒स्तेऽमृ॑ते॒न
पि॒तर॒ आयु॑ष्मन्त॒स्ते स्व॒धया॑यु॒ष्मन्त॒स्तेन॒ त्वायु॑षायु॒ष्मन्तं
क॑रोमि ॥ ४० ॥

विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वां सवितोत्सोम
आयुष्मान्पञ्चविंशतिश्च॥ १०॥ [१०]

अग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमः रसो
वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति सरस्वतीं वाग्ग्राविष्णू
आत्मा यस्य ज्योगामयति यो ज्योगामयावी स्याद्यो
वा कामयेत सर्वमायुरिरियामिति तस्मा एतामिष्टिं
निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालः सौम्यं चरुं वारुणं दशकपालः
सारस्वतं चरुमाग्रावैष्णवमेकादशकपालमग्नेरेवास्य शरीरं
निष्क्रीणाति सोमाद्रसम्॥ ४१॥

वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति सारस्वतेन वाचं
दधात्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं
यज्ञेन च भिषज्यत्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव
यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवदित्याज्यमवैक्षते रूपमेवास्यैतन्महिमानं
व्याचष्टेऽश्विनोः प्राणोऽसीत्याहाश्विनौ वै देवानाम्॥ ४२॥

भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोतीन्द्रस्य प्राणो-
ऽसीत्याहेन्द्रियमेवास्मिन्नेतेन दधाति मित्रावरुणयोः
प्राणोऽसीत्याह प्राणापानावेवास्मिन्नेतेन दधाति विश्वेषां

देवानां प्राणोऽसीत्याह वीर्यमेवास्मिन्नेतेन दधाति घृतस्य
धारांममृतस्य पन्थामित्याह यथायजुरेवैतत्पावमानेन त्वा
स्तोमेनेति ॥ ४३ ॥

आह प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति बृहद्रथन्तरयोस्त्वा
स्तोमेनेत्याहौज एवास्मिन्नेतेन दधात्यग्नेस्त्वा मात्रयेत्याहात्मानं
दधात्यृत्विजः पर्याहुर्यावन्त एवर्त्विजस्त एनम्भिषज्यन्ति
ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्य पर्याहुरेकधैव यजमान आयुर्दधति
यदेव तस्य तद्धिरण्यात् ॥ ४४ ॥

घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यममृतादेवायुर्निष्पिबति
शतमानम्भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये
प्रति तिष्ठत्यथो खलु यावन्तीः समा एष्यन्मन्येत
तावन्मानं स्यात्समृद्ध्या इममग्र आयुषे वर्चसे
कृधीत्याहायुरेवास्मिन्वर्चो दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासदित
जरदष्टिमेवैनं करोत्यग्निरायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा
आयुष्मन्तस्त एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति ॥ ४५ ॥

रसं देवानां स्तोमेनेति हिरण्यादसदिति द्वाविंशतिश्च ॥ ११ ॥

प्रजापतिर्वरुणायाश्चमनयत्स स्वां देवतामाच्छत्स
 पर्यदीर्यत स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं निरवपत्ततो
 वै स वरुणपाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति
 योऽश्वं प्रतिगृह्णाति यावतोऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो
 वारुणाश्चतुष्कपालान्निर्वपेद्वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोप
 धावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति॥४६॥

चतुष्कपाला भवन्ति चतुष्पाद्यश्वः समृद्ध्या एकमतिरिक्तं
 निर्वपेद्यमेव प्रतिग्राही भवति यं वा नाध्येति तस्मादेव
 वरुणपाशान्मुच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेककपालमनु
 निर्वपेदमुमेवादित्यमुच्चारं कुरुतेऽपोऽवभृथमवैत्यप्सु वै
 वरुणः साक्षादेव वरुणमव यजतेऽपोनृप्रीयं चरुम्पुनरेत्य
 निर्वपेदप्सुयोनिर्वा अश्वः स्वामेवैनं योनिं गमयति स एनं
 शान्त उप तिष्ठते॥४७॥

मुञ्चति चरुं सप्तदश च॥१२॥

या वामिन्द्रावरुणा यतव्या तनूस्तयेममंहसो मुञ्चतं या
 वामिन्द्रावरुणा सहस्र्या रक्षस्या तेजस्या तनूस्तयेममंहसो
 मुञ्चतं यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ साम्स्तं वामेतेनाव यजे

यो वामिन्द्रावरुणा द्विपाथ्सु पशुषु चतुष्पाथ्सु गोष्ठे
गृहेष्वप्स्वोषधीषु वनस्पतिषु स्नामस्तं वामेतेनाव यज इन्द्रो
वा एतस्य॥४८॥

इन्द्रियेणापं क्रामति वरुण एनं वरुणपाशेनं गृह्णाति
यः पाप्मनां गृहीतो भवति यः पाप्मनां गृहीतः स्यात्तस्मा
एतामैन्द्रावरुणीम्पयस्यां निर्वपेदिन्द्र एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति
वरुण एनं वरुणपाशान्मुञ्चति पयस्यां भवति पयो हि वा
एतस्मादपक्रामत्यथैष पाप्मनां गृहीतो यत्पयस्यां भवति
पय एवास्मिन्तया दधाति पयस्यायाम्॥४९॥

पुरोडाशमव दधात्यात्मन्वन्तमेवैनं करोत्यथो
आयतनवन्तमेव चतुर्धा व्यूहति दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठति
पुनः समूहति दिग्भ्य एवास्मै भेषजं करोति समूह्याव द्यति
यथाविद्धं निष्कृन्तति तादृगेव तद्यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ
स्नामस्तं वामेतेनाव यज इत्याहु दुरिष्ट्या एवैनम्पाति यो
वामिन्द्रावरुणा द्विपाथ्सु पशुषु स्नामस्तं वामेतेनाव यज
इत्याहैतावतीर्वा आप ओषधयो वनस्पतयः प्रजाः पशव
उपजीवनीयास्ता एवास्मै वरुणपाशान्मुञ्चति॥५०॥

एतस्य पयस्यायाम्पाति षड्विंशतिश्च॥13॥ [१३]

स प्रलवन्नि काव्येन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरः। त्वं नः
सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः। न रिष्येत्त्वावतः सखा।
या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु।
तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेङ्नाजन्त्सोम प्रति हव्या गृभाय।
अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः। सं देवत्रा बभूवथुः।
युवम्॥५१॥

एतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम्।
युवः सिन्धूः रभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान्।
अग्नीषोमाविमः सु मे शृणुतं वृषणा हवम्। प्रति
सूक्तानि हर्यतुम्भवतं दाशुषे मयः। आन्यं दिवो मातरिश्वा
जभारामध्रादन्यम्परि श्येनो अद्रेः। अग्नीषोमा ब्रह्मणा
वावृधानोरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम्। अग्नीषोमा हविषः
प्रस्थितस्य वीतम्॥५२॥

हर्यतं वृषणा जुषेथाम्। सुशर्माणा स्ववंसा हि भूतमथा
धत्तं यजमानाय शं योः। आ प्यायस्व सं तै। गुणानां त्वा
गुणपतिः हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्। ज्येष्ठराजं

ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पतु आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम्। स
इञ्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजम्भरते धना नृभिः।
देवानां यः पितरमाविवासति॥५३॥

श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्। स सुष्टुभा स ऋक्ता
गुणेन वल९ रुरोज फलिग९ रवेण। बृहस्पतिरुस्त्रिया
हव्यसूदः कनिकदद्वावशतीरुदाजत्। मरुतो यद्ध वो दिवो या
वः शर्म। अर्यमा याति वृषभस्तुविष्मान्दाता वसूनाम्पुरुहूतो
अरहन्। सहस्राक्षो गौत्रभिद्वज्रबाहुरस्मासु देवो द्रविणं
दधातु। ये तैर्यमन्बहवो देवयानाः पन्थानः॥५४॥

राजन्दिव आचरन्ति। तेभिर्नो देव महि शर्म यच्छु शं
न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे। बुधादग्रमङ्गिरोभिर्गृणानो वि
पर्वतस्य दृ९हितान्यैरत्। रुजद्रोधा९सि कृत्रिमाण्येषा९
सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार। बुधादग्रेण वि मिमाय
मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम्। वृथासृजत्पृथिभिर्दीर्घयाथैः
सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार॥५॥

प्र यो जज्ञे विद्वा९ अस्य बन्धुं विश्वानि देवो जनिमा
विवक्ति। ब्रह्म ब्रह्मण उञ्जभार मध्यान्नीचादुच्चा स्वधयाभि प्र

तस्थौ। महान्मही अस्तभायद्वि जातो द्या९ सन्न पार्थिवं च
 रजः। स बुध्रादौष्ट जनुषाभ्यग्रम्बृहस्पतिर्देवता यस्य सम्राट्।
 बुध्राद्यो अग्रमभ्यर्त्योजंसा बृहस्पतिमा विवासन्ति देवाः।
 भिनद्वलं वि पुरो ददरीति कनिक्रदत्सुवरपो जिगाय॥५६॥

युवं वीतमा विवासति पन्थानो दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार देवा नवं
 च॥14॥ [१४]

देवा मनुष्या देवासुरा अब्रुवन्देवासुरास्तेषां ज्ञायत्री प्रजापतिस्ता यत्राग्रे गोभिश्चित्रयां
 मारुतन्देवा वसव्या अग्रे मारुतमिति देवा वसव्या देवाः शर्मण्यास्त्वष्टा हतपुत्रो
 देवा वै राज्ञ्यान्नवौनवश्चतुर्दश॥14॥ देवा मनुष्याः प्रजा पशून्देवा वसव्याः
 परिध्यादिदमस्यष्टाचत्वारिंशत्॥48॥ देवा मनुष्या मादयध्वम्॥ [१५]

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

देवा मनुष्याः पितरस्तेऽन्यत आसन्नसुरा रक्षांसि
 पिशाचास्तेऽन्यतस्तेषां देवानामुत यदल्पं लोहितमकुर्वन्तद्रक्षा
 रात्रीभिरसुभ्रन्तान्सुब्धान्मृतानभि व्यौच्छुत्ते देवा अविदुर्यो
 वै नोऽयमिष्यते रक्षांसि वा इमं घृन्तीति ते

रक्षा॒ऽस्युपा॑मन्त्रयन्त॒ तान्य॑ब्रुवन्वरं॒ वृणाम॑है यत्॥१॥

असुरा॒ञ्जया॑म॒ तन्नः॑ स॒हास॑दिति॒ ततो॒ वै दे॒वा
असुरा॑नजयन्तेऽसुरा॑ञ्जित्वा॒ रक्षा॒ऽस्यपा॑नुदन्त॒ तानि॒
रक्षा॒ऽस्यनृ॑तमकर्तेति॒ समन्तं॑ दे॒वान्पर्य॑विशन्ते दे॒वा
अ॒ग्राव॑नाथन्त॒ तेऽग्नये॑ प्रव॑ते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं
नि॒रव॑पन्न॒ग्नये॑ विबा॒धव॑तेऽग्नये॑ प्रती॑कवते॒ यद॒ग्नये॑ प्रव॑ते
नि॒रव॑पन् यान्ये॒व पुर॑स्ता॒द्रक्षा॑ऽसि॥२॥

आस॒न्तानि॒ तेन॒ प्राणु॑दन्त॒ यद॒ग्नये॑ विबा॒धव॑ते॒ यान्ये॒वाभि॑तो
रक्षा॒ऽस्यास॑न्तानि॒ तेन॒ व्य॑बाधन्त॒ यद॒ग्नये॑ प्रती॑कवते
यान्ये॒व प॒श्चाद्रक्षा॑ऽस्यास॑न्तानि॒ तेनापा॑नुदन्त॒ ततो॒
दे॒वा अ॒भ॒व॒न्परा॑सुरा॒ यो भ्रातृ॑व्यवा॒न्थस्या॑त्स स्पर्ध॑मान
ए॒तये॑ष्ट्या॒ यजे॑ता॒ग्नये॑ प्रव॑ते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद॒ग्नये॑
विबा॒धव॑ते॥३॥

अ॒ग्नये॑ प्रती॑कवते॒ यद॒ग्नये॑ प्रव॑ते निर्व॑पति॒ य
ए॒वास्मा॑च्छ्रेया॒न्भ्रातृ॑व्यस्तं तेन॒ प्र णु॑दते॒ यद॒ग्नये॑ विबा॒धव॑ते
य ए॒वैनैन॑ स॒दृङ्गं॑ तेन॒ वि बा॑धते॒ यद॒ग्नये॑ प्रती॑कवते॒ य
ए॒वास्मा॑त्पापी॒यान्तं॑ तेनाप॑ नुदते॒ प्र श्रेया॑ऽस॒म्भ्रातृ॑व्यं

नुदतेऽतिं सदृशं क्रामति नैनम्पापीयानाप्रोति य एवं
विद्वानेतयेष्ट्या यजते॥४॥

वृणामहे यत्पुरस्ताद्रक्षांसि वपेदग्र्ये विबाधवन्त एवं चत्वारि च॥१॥—[१]

देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा अब्रुवन् यो नो
वीर्यावत्तमस्तमनुं समारभामहा इति त इन्द्रमब्रुवन्त्वं वै नो
वीर्यावत्तमोऽसि त्वामनुं समारभामहा इति सोऽब्रवीत्तिस्रो म
इमास्तनुवो वीर्यावतीस्ताः प्रीणीताथासुरानभि भविष्यथेति
ता वै ब्रूहीत्यब्रुवन्त्रियमहोमुगियं विमृधेयमिन्द्रियावती॥५॥

इत्यब्रवीत्त इन्द्रायाहोमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं
निरवपन्निन्द्राय वैमृधायेन्द्रायेन्द्रियावते यदिन्द्रायाहोमुचे
निरवपन्नहंस एव तेनामुच्यन्त यदिन्द्राय वैमृधाय मृध एव
तेनापाघ्नत यदिन्द्रायेन्द्रियावत इन्द्रियमेव तेनात्मन्नदधत
त्रयस्त्रिंशत्कपालम्पुरोडाशं निरवपन्नयस्त्रिंशद्वै देवतास्ता
इन्द्र आत्मन्ननुं समारम्भयत भूत्यै॥६॥

तां वाव देवा विजितिमुत्तमामसुरैर्व्यजयन्त यो
भ्रातृव्यवान्स्यात्स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेतेन्द्रायाहोमुचे

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राय वैमृधायेन्द्रायेन्द्रियावते-
 ऽहंसा वा एष गृहीतो यस्माच्छ्रेयान्भ्रातृव्यो यदिन्द्रायां होमुचे
 निर्वपत्यहंसा एव तेन मुच्यते मृधा वा एषोऽभिषण्णो
 यस्मात्समानेष्वन्यः श्रेयानुत ॥ ७ ॥

अभ्रातृव्यो यदिन्द्राय वैमृधाय मृध एव तेनाप
 हते यदिन्द्रायेन्द्रियावत इन्द्रियमेव तेनात्मन्धत्ते
 त्रयस्त्रिंशत्कपालम्पुरोडाशं निर्वपति त्रयस्त्रिंशद्वै
 देवतास्ता एव यजमान आत्मन्ननु समारम्भयते भूत्यै
 सा वा एषा विजितिर्नामेष्टिर्य एवं विद्वानेतयेष्ट्या यजत
 उत्तमामेव विजितिम्भ्रातृव्येण विजयते ॥ ८ ॥

इन्द्रियावती भूत्या उत्तैकान्नपञ्चाशच्च ॥ २ ॥ [२]

देवासुराः संयत्ता आसन्तेषां गायत्र्योजो बलमिन्द्रियं
 वीर्यं प्रजां पशून्संगृह्यादायापक्रम्यातिष्ठत्तेऽमन्यन्त यत्तुरान्
 वा इयमुपावत्स्यति त इदम्भविष्यन्तीति तां व्यह्वयन्त
 विश्वकर्मन्निति देवा दाभीत्यसुराः सा नान्यतरांश्च
 नोपावर्तत ते देवा एतद्यजुरपश्यन्नोजोऽसि सहोऽसि
 बलमसि ॥ ९ ॥

भ्राजोऽसि देवानां धाम नामासि विश्वमसि
 विश्वायुः सर्वमसि सर्वायुरभिभूरिति वाव देवा
 असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशूनवृञ्जत
 यद्गायत्र्यपक्रम्यातिष्ठत्तस्मादेतां गायत्रीतीष्टिमाहुः सं वत्सरो
 वै गायत्री संवत्सरो वै तदपक्रम्यातिष्ठद्यदेतया देवा
 असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यम्॥१०॥

प्रजां पशूनवृञ्जत तस्मादेताः संवर्ग इतीष्टिमाहुर्यो
 भ्रातृव्यवान्स्यात्स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेताग्रये संवर्गाय
 पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्तः शृतमासन्नमेतेन यजुषाभि
 मृशेदोज एव बलमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्भ्रातृव्यस्य वृङ्क्षे
 भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति॥११॥

बलमस्येतया देवा असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यं पञ्चचत्वारिंशच्च॥३॥ — [३]

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्ता
 यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत्ता बृहस्पतिश्चान्ववैताः सो-
 ऽब्रवीद्बृहस्पतिरनयां त्वा प्र तिष्ठान्यथ त्वा प्रजा
 उपावत्स्यन्तीति तम्प्रातिष्ठत्ततो वै प्रजापतिं प्रजा

उपावर्तन्तु यः प्रजाकामः स्यात्तस्मा एतम्प्राजापत्यं गार्मुतं
चरुं निर्वपेत्प्रजापतिम्॥१२॥

एव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रजाम्प्र
जनयति प्रजापतिः पशून्सृजत तैऽस्मात्सृष्टाः पराश्च
आयन्ते यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत्तान्पूषा चान्ववैता९
सोऽब्रवीत्पूषानया मा प्र तिष्ठार्थं त्वा पशवं उपावत्स्यन्तीति
माम्प्र तिष्ठेति सोमोऽब्रवीन्मम वै॥१३॥

अकृष्टपच्यमित्युभौ वाम्प्र तिष्ठानीत्यब्रवीत्तौ प्रातिष्ठत्तौ
वै प्रजापतिम्पशवं उपावर्तन्तु यः पशुकामः स्यात्तस्मा
एत९ सोमापौष्णं गार्मुतं चरुं निर्वपेत्सोमापूषणावेव स्वेन
भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै पशून्प्र जनयतः सोमो वै
रेतोधाः पूषा पशूनाम्प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधाति
पूषा पशून्प्र जनयति॥१४॥

वपेत्प्रजापतिं वै दधाति पूषा त्रीणि च॥४॥ [४]

अग्ने गोभिर्न आ गृहीन्द्रो पुष्ट्या जुषस्व नः। इन्द्रो धर्ता
गृहेषु नः॥ सविता यः सहस्रियः स नो गृहेषु रारणत्। आ
पूषा एत्वा वसु॥ धाता ददातु नो रयिमीशानो जगत्स्पतिः।

स नः पूर्णेन वावनत्॥ त्वष्टा यो वृषभो वृषा स नो गृहेषु
रारणत्। सहस्रेणायुतेन च॥ येन देवा अमृतम्॥१५॥

दीर्घः श्रवो दिव्यैरयन्त। रायस्पोष त्वमस्मभ्यं गवां
कुल्मिं जीवस आ युवस्व। अग्निर्गृहपतिः सोमो विश्ववनिः
सविता सुमेधाः स्वाहा। अग्ने गृहपते यस्ते घृत्यो भागस्तेन
सह ओज आक्रममाणाय धेहि श्रेष्ठ्यात्पथो मा योषं मूर्धा
भूयासः स्वाहा॥१६॥

अमृतमष्टात्रिंशच्च॥५॥

[५]

चित्रया यजेत पशुकाम इयं वै चित्रा यद्वा अस्यां
विश्वम्भूतमधि प्रजायते तेनेयं चित्रा य एवं विद्वाश्चित्रया
पशुकामो यजते प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते प्रैवाग्नेयेन
वापयति रेतः सौम्येन दधाति रेत एव हितं त्वष्टा
रूपाणि वि करोति सारस्वतौ भवत एतद्वै दैव्यमिथुनं
दैव्यमेवास्मै॥१७॥

मिथुनम्मध्यतो दधाति पुष्ट्यै प्रजननाय सिनीवात्यै
चरुर्भवति वाग्वै सिनीवाली पुष्टिः खलु वै वाक्पुष्टिमेव
वाचमुपैत्यैन्द्र उत्तमो भवति तेनैव तन्मिथुनं सप्तैतानि

हवींषि भवन्ति सप्त ग्राम्याः पशवः सप्तारण्याः सप्त
छन्दांस्युभयस्यावरुद्धा अथैता आहुतीर्जुहोत्येते वै देवाः
पुष्टिपतयस्त एवास्मिन्पुष्टिं दधति पुष्यति प्रजया पशुभिरथो
यदेता आहुतीर्जुहोति प्रतिष्ठित्यै॥१८॥

अस्मै त एव द्वादश च॥६॥ [६]

मारुतमसि मरुतामोजोऽपां धारां भिन्द्धि रमयंत
मरुतः श्येनमायिनम्मनोजवसं वृषणं सुवृक्तिम्। येन
शर्ध उग्रमवसृष्टमेति तदश्विना परि धत्तं स्वस्ति।
पुरोवातो वर्षञ्जिन्वरावृथ्स्वाहा वातावद्वर्षन्नुग्ररावृथ्स्वाहा
स्तनयन्वर्षन्भीमरावृथ्स्वाहानशन्यवस्फूर्जन्दिद्युद्वर्षन्त्वेषरावृथ्
वर्षन्पूतिरावृत्॥१९॥

स्वाहा बहु हायमवृषादिति श्रुतरावृथ्स्वाहातपति
वर्षन्विराडावृथ्स्वाहावस्फूर्जन्दिद्युद्वर्षन्भूतरावृथ्स्वाहा
मान्दा वाशाः शुन्ध्यूरजिराः। ज्योतिष्मतीस्तमस्वरीरुन्दतीः
सुफेनाः। मित्रभृतः क्षत्रभृतः सुराष्ट्रा इह माऽवत। वृष्णो
अश्वस्य संदानमसि वृष्ट्यै त्वोप नह्यामि॥२०॥

पूतिरावृद्धिचत्वारिंशच्च॥७॥ [७]

देवां वसव्या अग्ने सोम सूर्य। देवाः शर्मण्या
 मित्रावरुणार्थमन्त्र। देवाः सपीतयोऽपां नपादाशुहेमन्त्र। उद्रो
 दत्तोऽदधिभिन्त दिवः पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो
 वृष्ट्याऽवत। दिवा चित्तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन।
 पृथिवीं यद्व्युन्दन्ति। आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः
 कोशमचुच्यवुः। वि पर्जन्याः सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना
 यन्ति॥ २१॥

वृष्टयः। उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा
 पुरीषिणः। न वो दस्त्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा
 अवृत्सत। सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः समुद्रम्पृण। अज्जा असि
 प्रथमजा बलमसि समुद्रियम्। उन्नम्भय पृथिवीम्भिन्द्रीदं
 दिव्यं नभः। उद्रो दिव्यस्य नो देहीशानो वि सृजा दृतिम्।
 ये देवा दिविभागा येऽन्तरिक्षभागा ये पृथिविभागाः। त
 इमं यज्ञमवन्तु त इदं क्षेत्रमा विशन्तु त इदं क्षेत्रमनु वि
 विशन्तु॥ २२॥

यन्ति देवा विशन्ति॥ ८॥

[८]

मारुतमसि मरुतामोज इति कृष्णं वासः कृष्णतूष्म्परि

धत्त ए॒तद्वै वृ॒ष्ट्यै रू॒पः स॒रूप ए॒व भू॒त्वा प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑ति
 र॒मय॑त मरुतः श्ये॒नमा॒यि॒नमि॑ति पश्चाद्वा॒तं प्र॑ति मी॒वति
 पु॒रोवा॒तमे॒व ज॑नयति व॒र्षस्याव॑रुद्धौ वा॒तना॒मानि॑ जु॒होति
 वा॒युर्वै वृ॒ष्ट्या ई॒शे वा॒युमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति स
 ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑त्यष्टौ॥ २३॥

जु॒होति॑ च॒तस्रो॒ वै दि॒शश्च॑त॒स्रोऽवा॑न्तरदि॒शा दि॒ग्भ्य
 ए॒व वृ॒ष्टिः स॒म्प्र च्या॑वयति कृ॒ष्णाजि॒ने सं यौ॑ति
 ह॒विरे॒वाक॑रन्तर्वे॒दि सं यौ॑त्यव॑रुद्धौ यती॒नाम॑द्यमा॒नाना॑
 शी॒र्षाणि॑ प॒राप॑तन्ते ख॒र्जूरा॑ अभ॒वन्तेषा॑ र॒स ऊ॒र्ध्वोऽप॑त॒तानि॑ क॒रीरा॑ण्यभ॒वन्सौ॒म्यानि॑ वै क॒रीरा॑णि सौ॒म्या
 खलु॑ वा आ॒हु॒तिर्दि॒वो वृ॒ष्टिं च्या॑वयति यत्क॒रीरा॑णि
 भ॒वन्ति॑॥ २४॥

सौ॒म्ययै॑वा॒हु॒त्या दि॒वो वृ॒ष्टि॒मव॑ रु॒द्धे मधु॑षा॒ सं यौ॑त्य॒पां
 वा ए॒ष ओष॑धीना॒ र॒सो य॒न्मध्व॑द्वा ए॒वौष॑धी॒भ्यो व॒र्षत्य॑थो
 अ॒द्वा ए॒वौष॑धी॒भ्यो वृ॒ष्टिं नि॑ न॒यति॑ मा॒न्दा वा॒शा इति॑ सं
 यौ॑ति ना॒म॒धेयै॑रे॒वैना॒ अ॒च्छे॑त्यथो यथा॑ ब्रू॒याद॑सा॒वेही॑त्ये॒वमे॒वैना॑
 ना॒म॒धेयै॑रा॥ २५॥

च्याव॒यति॑ वृ॒ष्णो अ॒श्वस्य॑ स॒दान॑मसि॒ वृष्ट्यै॑ त्वोप॑
नह्यामीत्या॑ह वृषा॒ वा अ॒श्वो वृषा॑ प॒र्जन्यः॑ कृ॒ष्ण इ॒व खलु॑ वै
भू॒त्वा व॑र्षति॒ रूपेणै॒वैन॑ ५ सम॑र्धयति॒ व॒र्षस्याव॑रुद्धौ ॥ २६ ॥

अष्टौ भवन्ति नामधेयैरैकान्नत्रिंशच्च ॥ १ ॥ [१]

देवा॑ वसव्या॒ देवाः॑ शर्म॒ण्या देवाः॑ सपी॒तय॑ इत्या
ब॑ध्नाति॒ देवता॑भिरे॒वान्व॑हं वृष्टि॑मिच्छति॒ यदि॑ व॒र्षेत्ताव॑त्ये॒व
हो॑तव्यं॒ यदि॑ न व॒र्षेच्छ्वो॑ भू॒ते ह॒विर्निर्व॑पेदहोरा॒त्रे वै
मि॒त्रावरु॑णावहोरा॒त्राभ्यां॑ खलु॑ वै प॒र्जन्यो॑ व॒र्षति॒ नक्तं॑ वा
हि दि॒वा वा व॑र्षति॒ मि॒त्रावरु॑णावे॒व स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑
धा॒वति॒ तावे॒वास्मै॑ ॥ २७ ॥

अ॒होरा॒त्राभ्यां॑ प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑तोऽ॒ग्नये॑ धाम॒च्छदे॑
पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेन्मा॒रुत॑ ५ स॒प्तक॑पाल ५
सौ॒र्यमे॑ककपालम॒ग्निर्वा इ॒तो वृष्टि॑मुदी॒रयति॑ म॒रुतः॑
सृ॒ष्टां न॑यन्ति य॒दा खलु॑ वा अ॒सावा॑दित्यो न्य॒ङ्गश्मि॑भिः
पर्या॑वर्ततेऽथ॑ व॒र्षति॒ धाम॒च्छदि॑व॒ खलु॑ वै भू॒त्वा व॑र्षत्ये॒ता
वै दे॒वता॒ वृष्ट्या॑ ई॒शते॒ ता ए॒व स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑ धा॒वति॒
ताः ॥ २८ ॥

ए॒वास्मै॑ पु॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑न्त्यु॒ताव॑र्षिष्यन्व॒र्षत्ये॑व
 सृ॒जा वृ॑ष्टिं दि॒व आ॒द्भिः स॑मु॒द्रम्पृ॑णेत्या॒हेमा॑श्चै॒वामू॑श्चा॒पः
 स॑म॒र्धय॑त्यथो॒ आ॒भिरे॒वामू॑रच्छै॒त्यजा॑ अ॒सि प्र॑थम॒जा ब॑ल॒मसि॑
 स॑मु॒द्रिय॑मित्या॒ह य॑थाय॒जुरे॒वैतदु॑न्न॒म्भय॑ पृथि॒वीमि॑ति॒ व॒र्षा॒ह्वां
 जु॑होत्ये॒षा वा ओष॑धी॒नां वृ॑ष्टि॒वनि॑स्तयै॒व वृ॑ष्टि॒मा च्या॑वयति
 ये दे॒वा दि॒विभा॑गा इति॑ कृ॒ष्णाजि॑नम॒व धू॑नोती॒म ए॒वास्मै॑
 लो॒काः प्री॑ता अ॒भीष्टा॑ भवन्ति॥ २९॥

अस्मै धावति ता वा एकविंशतिश्च॥ 10॥ ————— [१०]

स॒र्वाणि॑ छ॒न्दा॑स्ये॒तस्या॑मि॒ष्ट्याम॑नू॒च्यानी॑त्या॒हस्त्रि॑ष्टु॒भो वा
 ए॒तद्वी॑र्यं यत्क॒कुदु॑ष्णिहा जग॑त्ये॒ यदु॑ष्णिहक॒कुभा॑व॒न्वाह॑ तेनै॒व
 स॒र्वाणि॑ छ॒न्दा॑स्य॒व रु॑न्दे गाय॒त्री वा ए॒षा यदु॑ष्णिहा या॒नि
 च॒त्वार्य॑ध्य॒क्षरा॑णि चतु॑ष्पाद ए॒व ते प॑शवो यथा॑ पुरो॒डाशे॑
 पुरो॒डाशो॑ऽध्ये॒वमे॒व तद्य॑दृच्य॒ध्यक्ष॑रा॒णि य॒ज्ञग॑त्या॥ ३०॥

प॒रिद॒ध्याद॑न्तं य॒ज्ञं ग॑मये॒त्रिष्टु॑भा॒ परि॑ दधातीन्द्रि॒यं वै
 वी॒र्यं त्रि॑ष्टु॒गिन्द्रि॒य ए॒व वी॑र्यं य॒ज्ञं प्र॑ति॒ ष्ठाप॑यति॒ नान्तं॑
 ग॑मय॒त्यग्ने॒ त्री ते॒ वाजि॑ना॒ त्री ष॑ध॒स्थेति॑ त्रि॒वत्या॑ परि॑ दधाति
 स॒रूप॑त्वाय॒ सर्वो॑ वा ए॒ष य॒ज्ञो यत्रै॑धात॒वीय॑ङ्कामा॒यकामा॑य॒

प्र युज्यते सर्वेभ्यो हि कामेभ्यो यज्ञः प्रयुज्यते त्रैधातवीयेन
यजेताभिचरन्त्सर्वो वै ॥ ३१ ॥

एष यज्ञो यत्रैधातवीयः सर्वेणैवैनं यज्ञेनाभि चरति
स्तृणुत एवैनमेतयैव यजेताभिचर्यमाणः सर्वो वा एष यज्ञो
यत्रैधातवीयः सर्वेणैव यज्ञेन यजते नैनमभिचरन्त्स्तृणुत
एतयैव यजेत सहस्रेण यक्ष्यमाणः प्रजातमेवैनद्वदात्येतयैव
यजेत सहस्रेणेजानोऽन्तं वा एष पशूनां गच्छति ॥ ३२ ॥

यः सहस्रेण यजते प्रजापतिः खलु वै पशूनसृजत
ताः स्त्रैधातवीयेनैवासृजत य एवं विद्वाः स्त्रैधातवीयेन
पशुकामो यजते यस्मादेव योनेः प्रजापतिः पशूनसृजत
तस्मादेवैनान्सृजत उपैनमुत्तरः सहस्रं नमति देवताभ्यो
वा एष आ वृश्च्यते यो यक्ष्य इत्युक्त्वा न यजते त्रैधातवीयेन
यजेत सर्वो वा एष यज्ञः ॥ ३३ ॥

यत्रैधातवीयः सर्वेणैव यज्ञेन यजते न देवताभ्य
आ वृश्च्यते द्वादशकपालः पुरोडाशो भवति ते
त्रयश्चतुष्कपालास्त्रिष्वमृद्धत्वाय त्रयः पुरोडाशा भवन्ति
त्रय इमे लोका एषां लोकानामाप्त्या उत्तरउत्तरो

ज्याया॑न्भवत्ये॒वमि॑व॒ हीमे॑ लो॒का य॑व॒मयो॒ मध्यं॑
ए॒तद्वा अ॒न्तरि॑क्षस्य रू॒पं स॑मृ॒द्धौ स॑र्वेषामभि॒गम॑य॒न्नव॑
द्यत्य॑छ॒म्बद्धारं॑ हिर॑ण्यं ददाति॒ तेज॑ ए॒व॥ ३४॥

अ॒व रु॒द्धे ता॒र्प्यं द॑दाति प॒शूने॒वाव॑ रु॒द्धे धे॒नुं
द॑दात्या॒शिष॑ ए॒वाव॑ रु॒द्धे सा॒मो वा ए॒ष वर्णो॑ यद्वि॒रण्यं॑
यजु॑षां ता॒र्प्यमु॑क्थाम॒दानां॑ धे॒नुरे॒ताने॒व सर्वा॑न् वर्णा॒नव॑
रु॒द्धे॥ ३५॥

जग॑त्याऽभि॒चर॑न्त्सर्वो॒ वै ग॑च्छति य॒ज्ञस्तेज॑ ए॒व त्रि॑श॒च्च॥ ११॥

त्वष्टा॑ ह॒तपु॑त्रो॒ वीन्द्र॑ सोम॒माह॑र॒त्तस्मि॒न्निन्द्र॑
उ॒पह॑वमै॒च्छत॑ तं नोपा॑ह्वयत पु॒त्रम्मे॒ऽवधी॑रिति॒ स
य॑ज्ञवेश॒सं कृ॑त्वा प्रा॒सहा॒ सोम॑मपिब॒त्तस्य॑ यद॒त्यशि॑ष्यत॒
तत्त्वष्टा॑हव॒नीय॑मु॒प प्रा॑व॒र्तय॑त्स्वाहेन्द्र॒शत्रु॑र्व॒धस्वेति॑ स
याव॑द॒ूर्ध्वः प॑रा॒विध्य॑ति॒ ताव॑ति स्व॒यमे॒व व्य॑रम॒त यदि॑ वा
ताव॑त्प्रवृ॒णम्॥ ३६॥

आसी॑द्यदि॒ वा ता॒वद॒ध्यग्ने॑रासी॒त्स स॒म्भवं॑न्न॒ग्नीषो॑मा॒वभि॑
स॒म॒भव॑त्स इ॒षुमा॑त्रमि॒षुमा॑त्रं विष्व॑ङ्गु॒र्वध॑त॒ स इ॒माल्लो॑का॒नवृ॑णो॒द्य
वृ॒त्रत्व॑न्तस्मा॒दिन्द्रो॑ऽबिभे॒दपि॑ त्वष्टा॒ तस्मै॑ त्वष्टा॒

वज्रमसिञ्चत्तपो वै स वज्र आसीत्तमुद्यन्तुं नाशक्रोदथ वै
तर्हि विष्णुः॥३७॥

अन्या देवतासीत्सोऽब्रवीद्विष्णवेहीदमा हरिष्यावो
येनायमिदमिति स विष्णुस्त्रेधात्मानं वि न्यधत्त पृथिव्यां
तृतीयमन्तरिक्षे तृतीयं दिवि तृतीयमभिपर्यावर्ताच्चबिभेद्यत्पृथिव्यं
तृतीयमासीत्तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्विष्णवंनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा
मे प्र हारस्ति वा इदम्॥३८॥

मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत्तत्प्रत्यंगृह्णादथ
मेति तद्विष्णवेति प्रायच्छत्तद्विष्णुः प्रत्यंगृह्णादस्मास्विन्द्रं
इन्द्रियं दधात्विति यदन्तरिक्षे तृतीयमासीत्तेनेन्द्रो
वज्रमुदयच्छद्विष्णवंनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति वा
इदम्॥३९॥

मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत्तत्प्रत्यंगृह्णाद्विष्णुः
इति तद्विष्णवेति प्रायच्छत्तद्विष्णुः प्रत्यंगृह्णादस्मास्विन्द्रं
इन्द्रियं दधात्विति यद्विद्वि तृतीयमासीत्तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्विष्णुः
सोऽब्रवीन्मा मे प्र हार्येनाहम्॥४०॥

इदमस्मि तत्ते प्र दास्यामीति त्वी (३) इत्यब्रवीत्सन्धान्तु

सं दधावहै त्वामेव प्र विशानीति यन्माम्प्रविशेः किम्मा भुञ्ज्या
इत्यब्रवीत्त्वामेवेन्धीय तव भोगाय त्वाम्प्र विशेषमित्यब्रवीत्तं
वृत्रः प्राविशदुदरं वै वृत्रः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य भ्रातृव्यो
यः॥ ४१॥

एवं वेद हन्ति क्षुधम्भ्रातृव्यन्तदस्मै प्रायच्छुत्तत्प्रत्यगृह्णात्रिमासि
इति तद्विष्णवेति प्रायच्छुत्तद्विष्णुः प्रत्यगृह्णादस्मास्विन्द्र
इन्द्रियं दधात्विति यत्रिः प्रायच्छुत्रिः प्रत्यगृह्णात्तत्रिधातोस्त्रिधातु
यद्विष्णुरन्वतिष्ठत् विष्णवेति प्रायच्छुत्तस्मादैन्द्रावैष्णवः
हविर्भवति यद्वा इदं किं च तदस्मै तत्प्रायच्छुदृचः सामानि
यजूंषि सहस्रं वा अस्मै तत्प्रायच्छुत्तस्मात्सहस्रदक्षिणम्॥ ४२॥

प्रवणं विष्णुर्वा इदमिदमहं यो भवत्येकविंशतिश्च॥ १२॥ [१२]

देवा वै राजन्याञ्जायमानादबिभयुस्तमन्तरेव सन्तं
दाम्नापौम्भन्त्स वा एषोऽपौब्धो जायते यद्राजन्यो यद्वा एषो-
ऽनपोब्धो जायेत वृत्रान्ध्रश्चरेद्यं कामयेत राजन्यमनपोब्धो
जायेत वृत्रान्ध्रश्चरेदिति तस्मा एतमैन्द्राबारहस्पत्यं
चरुं निर्वपेदैन्द्रो वै राजन्यो ब्रह्म बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनं
दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति हिरण्मयं दाम दक्षिणा साक्षादेवैनं

दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति॥४३॥

एनन्द्वादश च॥१३॥ [१३]

नवोनवो भवति जायमानोऽह्नां केतुरुषसामेत्यग्रे।
भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् चन्द्रमास्तिरति दीर्घमायुः।
यमादित्या अ॒श्शुमा॑प्याययन्ति यमक्षितमक्षितयः पिबन्ति।
तेन नो राजा वरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु भुवनस्य गोपाः।
प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि राजोतोदीच्यां वृत्रहन्वृत्रहासि।
यत्र यन्ति स्रोत्यास्तत्॥४४॥

जितं ते दक्षिणतो वृषभ एधि हव्यः। इन्द्रो जयाति
न परां जयाता अधिराजो राजसु राजयाति। विश्वा हि
भूयाः पृतना अभिष्टीरुपसद्यो नमस्यो यथासत्। अस्येदेव
प्र रिरिचे महित्वं दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्। स्वराडिन्द्रो
दम् आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय। अभि त्वा शूर
नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः। ईशानम्॥४५॥

अस्य जगतः सुवृद्धशमीशानमिन्द्र तस्थुषः। त्वामिद्धि
हवामहे साता वाजस्य कारवः। त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं
नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः। यद्वाव इन्द्र ते शत९ शतम्भूमीरुत

स्युः। न त्वा वज्रिन्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी।
पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषावं हर्यश्वाद्रिः॥४६॥

सोतुर्बाहुभ्यां सुयंतो नार्वा। रेवतीर्नः सधमाद् इन्द्रे
सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम। उदग्रे शुचयस्तव
वि ज्योतिषोदु त्यं जातवेदसं सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति
देव सूर्य। शोचिष्केशं विचक्षण। चित्रं देवानामुदगादनीकं
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्रेः। आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं
सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषः॥४७॥

च। विश्वे देवा ऋतावृधं ऋतुभिर्हवनश्रुतः। जुषन्तां
युज्यम्पयः। विश्वे देवाः शृणुतेमं हवम्मे ये अन्तरिक्षे य उप
द्यवि ष्ट। ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि
मादयध्वम्॥४८॥

तदीशानमद्रिस्तस्थुषं शब्दं॥१४॥ [१४]

विश्वरूपस्त्वष्टेन्द्रं वृत्रम्रह्मवादिनः स त्वे नासोमयाज्येष वै देवर्थो देवा वै नर्वि
नायज्ञोऽग्रे महात्रीन्निर्वीतमायुष्टे द्वादश॥१२॥ विश्वरूपो नैनं शीतरूरावद्य वसु पूर्वद्युर्वाजा
इत्यग्रे महात्रीर्वीतमन्या यन्ति चतुःसप्ततिः॥७४॥ विश्वरूपोऽनु ते दायि॥ [१५]

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

वि॒श्वरूपो॑ वै त्वा॒ष्ट्रः पु॒रोहि॑तो दे॒वाना॑मासी॒थ्स्रस्त्री॑यो-
 ऽसुरा॑णा॒न्तस्य॑ त्रीणि॑ शी॒र्षाण्या॑सन्थ्सोम॒पान॑ꣳ सुरा॒पान॑मन्नाद॒न-
 स प्र॒त्यक्षं॑ दे॒वेभ्यो॑ भा॒गम॑वदत्प॒रोक्ष॑मसुरे॒भ्यः सर्व॑स्मै वै
 प्र॒त्यक्षं॑म्भा॒गं व॑दन्ति॒ यस्मा॑ ए॒व प॒रोक्षं॑ व॑दन्ति॒ तस्य॑ भा॒ग
 उ॒दित॑स्तस्मादिन्द्रो॑ऽबिभेदीदृ॒ष्ट्वै रा॒ष्ट्रं वि॒ पर्या॑वर्तयतीति॒ तस्य॑
 वज्र॑मा॒दाय॑ शी॒र्षाण्य॑च्छि॒न्नद्य॑त्सोम॒पानम्॑॥१॥

आसी॒थ्स क॒पिञ्ज॑लोऽभवद्य॒थ्सुरा॑पानꣳ स क॑ल॒विङ्को
 यद॒न्नाद॑नꣳ स ति॒त्तिरि॑स्तस्या॑ञ्जलिना॑ ब्रह्म॒हत्या॑मुपा॑गृह्णा॒त्ताꣳ
 सं॒वथ्स॑रम॒बिभ॑स्तम्भू॒तान्य॑भ्य॒क्रोश॑न्ब्रह्म॒हन्ति॑ति स
 पृ॒थि॒वीमु॑पा॒सीद॑दस्यै ब्रह्म॒हत्या॑यै तृती॒यं प्रति॑ गृहा॒णेति॑
 सा॒ब्रवी॑द्वरं वृ॒णै खा॒तात्प॑राभविष्यन्ती॑ मन्ये॒ ततो॑ मा॒ परा॑
 भू॒वमि॑ति॒ पुरा॑ ते॥२॥

सं॒वथ्स॑रादपि॑ रोहा॒दित्य॑ब्रवी॒त्तस्मा॑त्पुरा सं॒वथ्स॑रात्पृ॒थिव्यै॑
 खा॒तम॑पि॑ रोहति॒ वारै॑वृ॒तꣳ ह्य॑स्यै तृती॒यं ब्रह्म॒हत्या॑यै
 प्रत्य॑गृह्णा॒त्तथ्स्र॑कृ॒तमि॑रि॒णम॑भवत्तस्मा॒दाहि॑ताग्निः श्र॒द्धादे॑वः

स्वकृतं इरिणे नावं स्येद्वह्महत्यायै ह्येष वर्णः स
 वनस्पतीनुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृहीतेति
 तैऽब्रुवन्वरं वृणामहे वृक्णात्॥ ३॥

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याव्रश्चनाद्वो
 भूयांस उतिष्ठानित्यब्रवीत्तस्मादाव्रश्चनाद्वृक्षाणाम्भूयांस
 उतिष्ठन्ति वारिवृतः ह्येषान्तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्स
 निर्यासोऽभवत्तस्मान्निर्यासस्य नाशयं ब्रह्महत्यायै ह्येष
 वर्णोऽथो खलु य एव लोहितो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषति
 तस्य नाशयम्॥ ४॥

काममन्यस्य स स्त्रीषःसादमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै
 तृतीयं प्रति गृहीतेति ता अब्रुवन्वरं वृणामहा
 ऋत्वियात्प्रजां विन्दामहे काममा विजनितोः सम्भवामेति
 तस्मादृत्वियाश्चिरयः प्रजां विन्दन्ते काममा विजनितोः
 सम्भवन्ति वारिवृतः ह्यासान्तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्सा
 मलंवद्वासा अभवत्तस्मान्मलंवद्वाससा न सं वदेत॥ ५॥

न सहासीत नास्या अन्नमद्याद्वह्महत्यायै ह्येषा
 वर्णं प्रतिमुच्यास्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं वाव स्त्रिया

अन्नमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं काममन्यदिति याम्मलंवद्वाससः
 सम्भवन्ति यस्ततो जायते सौऽभिषिक्तो यामरण्ये तस्यै
 स्तेनो याम्पराचीं तस्यै हीतमुख्यपगल्भो या स्नाति तस्यां
 अप्सु मारुको या ॥ ६ ॥

अभ्यङ्गे तस्यै दुश्चर्मा या प्रलिखते तस्यै खलतिरंपमारी
 याऽऽङ्गे तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या
 नखानि निकृन्तते तस्यै कुनखी या कृणत्ति तस्यै क्लीबो
 या रज्जुः सृजति तस्यां उद्धन्धुको या पर्णेन पिबति
 तस्यां उन्मादुको या खर्वेण पिबति तस्यै खर्वस्तिस्त्रो
 रात्रीर्व्रतं चरेदञ्जलिना वा पिबेदखर्वेण वा पात्रेण प्रजायै
 गोपीथाय ॥ ७ ॥

यत्सोमपानन्ते वृक्षान्तस्य नाशयं वदेत् मारुको याऽखर्वेण वा त्रीणि च ॥ १ ॥ — [१]

त्वष्टा हतपुत्रो वीन्द्रः सोममाहरत्तस्मिन्निन्द्रं
 उपहवमैच्छत् तं नोपाह्वयत् पुत्रम्मेऽवधीरिति स
 यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा सोममपिबत्तस्य यदत्यशिष्यत्
 तत्त्वष्टाहवनीयमुप प्रावर्तयत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति यदवर्तयत्तद्वृत्रं
 वृत्रत्वं यदब्रवीत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति तस्मादस्य ॥ ८ ॥

नैनं शीतरूरो हतस्ताभ्यामेनमभ्यनयत्तस्माञ्जञ्जभ्यमानादग्र
निरक्रामतां प्राणापानौ वा ऐनं तदजहिताम् प्राणो वै
दक्षोऽपानः क्रतुस्तस्माञ्जञ्जभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षक्रतू इति
प्राणापानावेवात्मन्धत्ते सर्वमायुरेति स देवता वृत्रान्निर्हूय
वार्त्रघ्नं हविः पूर्णमासे निरवपद्धन्ति वा ऐनम्पूर्णमास
आ॥११॥

अ॒मा॒वा॒स्या॒याम्प्या॒य॒य॒न्ति॒ तस्मा॒द्वार्त्र॑घ्नी पूर्ण॒मा॒से-
 ऽनू॑च्येते वृ॒धन्व॑ती अ॒मा॒वा॒स्या॒यान्त॑त्सु॒स्थाप्य॑ वा॒र्त्रघ्न॑
 ह॒विर्वज्र॑मा॒दाय॑ पुन॑र॒भ्या॒य॒त॒ ते अ॑ब्रू॒ता॒न्द्या॒वापृ॑थि॒वी
 मा प्र हा॑रा॒वयो॑र्वै श्रि॒त इति॑ ते अ॑ब्रू॒तां वरं॑
 वृ॒णाव॑है नक्ष॑त्रविहिता॒ऽहम॑सा॒नीत्य॑सा॒व॒ब्रवी॑च्चि॒त्रवि॑हिता-
 ऽह॒मिती॑यन्तस्मा॒न्नक्ष॑त्रविहिता॒ऽसौ चि॒त्रवि॑हिते॒यं य ए॒वं
 द्या॒वापृ॑थि॒व्योः॥१२॥

वरं॑ वेदै॒नं वरो॑ गच्छ॒ति स आ॒भ्यामे॒व प्र॑सू॒त इन्द्रो॑
 वृ॒त्रम॑ह॒न्ते दे॒वा वृ॒त्रं ह॒त्वाऽग्नी॑षो॒माव॑ब्रुवन्॒हव्यं॑ नो
 व॒हत॑मि॒ति ता॒व॒ब्रूता॑म॒प॒तेज॑सौ वै त्यौ वृ॒त्रे वै त्ययो॑स्तेज॒
 इति॑ ते॒ऽब्रुव॑न्क इ॒दम॑च्छे॒तीति॑ गौरि॒त्य॑ब्रुवन्गौ॒र्वाव सर्व॑स्य
 मि॒त्रमि॒ति साऽब्र॑वीत्॥१३॥

वरं॑ वृ॒णै म॒य्ये॒व स॒तोभ॑ये॒न भु॑न॒जाध्वा॒ इति॑
 तद्गौरा॑ह॒रत्त॑स्मा॒द्गवि॑ स॒तोभ॑ये॒न भु॑ञ्ज॒त ए॒तद्वा अ॒ग्नेस्तेजो॑
 यद्धृ॒तमे॒तत्सोम॑स्य॒ यत्प॑यो॒ य ए॒वम॑ग्नी॒षोम॑यो॒स्तेजो॑ वेदं
 तेज॒स्यै॒व भ॑वति ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति कि॒न्दे॒वत्य॑म्पौ॒र्णमा॒समि॑ति
 प्रा॒जाप॑त्यमि॒ति ब्रू॒यात्ते॒नेन्द्रं॑ ज्येष्ठ॒म्पुत्रं॑ नि॒रवा॑साय॒यदिति॑

तस्माञ्ज्येष्ठम्पुत्रं धनेन निरवसाययन्ति॥१४॥

अस्य मा वेदा द्यावापृथिव्योरब्रवीदिति तस्माच्चत्वारि च॥२॥ [२]

इन्द्रं वृत्रं जघ्निवाँसम्मृधोऽभि प्रावेपन्त स एतं
वैमृधम्पूणमासेऽनुनिर्वाप्यमपश्यत्तं निरवपत्तेन वै स
मृधोऽपाहत यद्वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति मृध एव
तेन यजमानोऽप हत इन्द्रो वृत्रं हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण
च व्यार्ध्यत स एतमाग्नेयमष्टाकपालममावास्यायामपश्यदैन्द्रं
दधि॥१५॥

तं निरवपत्तेन वै स देवताश्चेन्द्रियं चावारुन्ध
यदाग्नेयोऽष्टाकपालोऽमावास्यायाम्भवत्यैन्द्रं दधि देवताश्चैव
तेनैन्द्रियं च यजमानोऽव रुन्ध इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुष
इन्द्रियं वीर्यम्पृथिवीमनु व्यार्च्छत्तदोषधयो वीरुधोऽभवन्त्स
प्रजापतिमुपाधावद्धृत्रं मे जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यम्॥१६॥

पृथिवीमनु व्यार्त्तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स
प्रजापतिः पशूनब्रवीदेतदस्मै सं नयतेति तत्पशव
ओषधीभ्योऽध्यात्मन्त्समनयन्तत्प्रत्यदुहन् यत्समनयन्तत्सान्नाय
सान्नाय्यत्वं यत्प्रत्यदुहन्तत्प्रतिधुषः प्रतिधुक्त्वं समनैषुः

प्रत्यधुक्षन्न तु मयि श्रयतु इत्यब्रवीदेतदस्मै॥१७॥

शृतं कुरुतेत्यब्रवीत्तदस्मै शृतमकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं
तदश्रयन्तच्छृतस्य शृतत्वः समनैषुः प्रत्यधुक्षञ्छृतमक्रन्न
तु मा धिनोतीत्यब्रवीदेतदस्मै दधि कुरुतेत्यब्रवीत्तदस्मै
दध्यकुर्वन्तदेनमधिनोत्तद्दधो दधित्वम्ब्रह्मवादिनो वदन्ति दध्नः
पूर्वस्यावदेयम्॥१८॥

दधि हि पूर्वं क्रियतु इत्यनादृत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्याव
द्येदिन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यः श्रित्वा दध्नोपरिष्ठाद्धिनोति
यथापूर्वमुपैति यत्पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वातश्चाथसौम्यं
तद्यत्कलै राक्षसं तद्यत्तण्डुलैर्वैश्वदेवं तद्यदातश्चनेन मानुषं
तद्यद्दध्ना तथ्सेन्द्र दध्ना तनक्ति॥१९॥

सेन्द्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य संतत्या
इन्द्रो वृत्रं हत्वा परां परावतमगच्छदपाराधमिति
मन्यमानस्तं देवताः प्रेषमैच्छन्त्सोऽब्रवीत्प्रजापतिर्यः
प्रथमोऽनुविन्दति तस्य प्रथमम्भागधेयमिति तम्पितरो-
ऽन्वविन्दन्तस्मात्पितृभ्यः पूर्वेद्युः क्रियते सोऽमावास्यां
प्रत्यागच्छत्तं देवा अभि समगच्छन्तामा वै नः॥२०॥

अद्य वसु वसुतीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदमावास्याया
 अमावास्यत्वम्ब्रह्मवादिनो वदन्ति किन्देवत्यः सान्नाय्यमिति
 वैश्वदेवमिति ब्रूयाद्विश्वे हि तद्देवा भागधेयमभि
 समगच्छन्तेत्यथो खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते
 तद्विषज्यन्तोऽभि समगच्छन्तेति॥२१॥

दधि मे जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यमित्यब्रवीदेतदस्मा अवदेयन्तनक्ति नो द्विचत्वारिंशच्च॥३॥[३]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ यजेत य
 एनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति
 तेन पूर्णमासः सेन्द्र ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां तेनामावास्या
 सेन्द्रा य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते सेन्द्रावेवैनौ यजते
 श्वःश्वोऽस्मा ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत
 तदसुरा अकुर्वत ते देवा एताम्॥२२॥

इष्टिमपश्यन्नाग्रावैष्णवमेकादशकपालः सरस्वत्यै चरुः
 सरस्वते चरुं ताम्पौर्णमासः सःस्थाप्यानु निरवपन्ततो
 देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्स्यात्स पौर्णमासः
 सःस्थाप्यैतामिष्टिमानु निर्वपेत्पौर्णमासेनैव वज्रम्भ्रातृव्याय
 प्रहृत्याग्रावैष्णवेन देवतांश्च यज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृद्धे

मिथुनान्पशून्त्सारस्वताभ्यां यावदेवास्यास्ति तत्॥२३॥

सर्वं वृद्धे पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यां
हत्वा भ्रातृव्यं नाप्याययति साकम्प्रस्थायीयेन यजेत
पशुकामो यस्मै वा अल्पेनाहरन्ति नात्मना तृप्यति नान्यस्मै
ददाति यस्मै महता तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्णं
होतव्यन्तुप्त एवैनमिन्द्रः प्रजया पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेण
जुहोति न हि मृन्मयमाहुतिमानश औदुम्बरम्॥२४॥

भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्क्पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनव
रुद्धे नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान्ग्रामणी
राजन्यस्तेषाम्महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतामतिरयजते
प्र स्वायै देवतायै च्यवते न पराम्प्राप्नोति पापीयान्भवति
संवत्सरमिन्द्रं यजेत संवत्सरं हि व्रतं नाति स्वा॥२५॥

एवैनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्द्रे वसीयान्भवति
संवत्सरस्य परस्तादग्र्यै व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेत् संवत्सरमेवैनं वृत्रं जघ्निवांसमग्निर्व्रतपतिर्व्रतमा
लम्भयति ततोऽधि कामं यजेत॥२६॥

एतान्तदौदुम्बरं॒ स्वा त्रिंशच्च॑॥४॥ [४]

नासोमयाजी॒ सं नये॑दनागतं॒ वा ए॒तस्य॒ पयो॒ यो-
ऽसोमयाजी॒ यदसोमयाजी॒ संनये॑त्परिमोष॒ ए॒व सोऽनृतं॑
करो॒त्यथो॒ परै॒व सि॑च्यते सोमयाज्यै॒व सं नये॑त्पयो॒ वै
सोमः॒ पयः॒ सान्नाय्य॑म्पय॒सै॒व पय॑ आ॒त्मन्ध॑त्ते वि॒ वा
ए॒तम्प्र॒जया॑ प॒शुभि॑रर्धयति॒ वर्ध॑यत्यस्य॒ भ्रातृ॑व्यं॒ यस्य॑
ह॒विर्नि॑रु॒तम्पुर॑स्ताच्चन्द्रमाः॑॥ २७ ॥

अ॒भ्युदे॑ति त्रे॒धा तण्डु॑लान् वि भ॑जेद्ये म॒ध्यमाः॑ स्युस्तान॒ग्नये॑
दा॒त्रे पु॑रोडाशम॒ष्टाकं॑पालं कुर्या॑द्ये स्थवि॑ष्ठास्तानिन्द्राय॒ प्रदा॑त्रे
दध॑श्चरुं॒ येऽणि॑ष्ठास्तान् विष्ण॑वे शिपिवि॒ष्टाय॑ शृ॒ते
च॒रुम॒ग्निरे॒वास्मै॑ प्र॒जाम्प्र॑जनयति॒ वृद्धा॑मिन्द्रः॒ प्र य॑च्छति
य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ प॒शवः॑ शिपि॑र्यज्ञ॒ ए॒व प॒शुषु॑ प्रति॒ तिष्ठ॑ति॒ न
द्वे॥ २८ ॥

य॒जे॒त॒ यत्पूर्व॑या सम्प्र॒ति यजे॒तोत्तर॑या छ॒म्बङ्कुर्या॑द्यदुत्तर॑या
सम्प्र॒ति यजे॒त॒ पूर्व॑या छ॒म्बङ्कुर्या॑न्नेष्टि॒र्भव॑ति॒ न य॒ज्ञस्तदनु॑
ही॒तमु॒ख्यप॑गल्भो जा॒यत॒ एका॑मे॒व य॑जेत प्रगल्भो॑ऽस्य
जा॒य॒तेऽना॑दित्य॒ तद्वे॒ ए॒व य॑जेत यज्ञ॒मुख॑मे॒व पूर्व॑या॒लभ॑ते

यजंत॒ उत्तर॑या दे॒वता॑ ए॒व पूर्॒व्याव॑रु॒न्ध इन्द्रि॒यमुत्त॑रया
दे॒वलोक॑मे॒व॥ २९॥

पूर्॒व्याभि॑ज॒यति॑ म॒नुष्य॑लो॒कमुत्त॑रया॒ भूय॑सो य॒ज्ञक्र॑तूनु॒पैत्ये॑षा
वै सु॒मना॒ नामे॑ष्टि॒र्यम॒द्येजा॑न॒मप॒श्चाच्च॑न्द्र॒मा अ॒भ्यु॑देत्य॒स्मिन्ने॒वास्मै॑
लो॒केऽर्धु॑क॒म्भव॑ति दा॒क्षाय॑ण॒यज्ञे॑न॒ सुव॑र्गका॒मो य॒जेत॑
पू॒र्णमा॑से सं न॒येन्मै॒त्रावरु॑ण्याऽऽमि॒क्षया॑मावा॒स्यायां॑ य॒जेत॑
पू॒र्णमा॑से वै दे॒वाना॑ ५ सु॒तस्तेषा॑मे॒तम॑र्ध॒मास॑म्प्र॒सुत॑स्तेषा॒म्मै॒त्रावरु॑
व॒शामा॑वा॒स्यायाम॑नू॒बन्ध्या॑ यत्॥ ३०॥

पूर्॒वेद्यु॑र्यज॒ते वेदि॑मे॒व तत्क॑रोति॒ यद्व॑त्सान॒पाक॑रोति॒
सदो॑हवि॒र्धानि॑ ए॒व स॒म्मि॑नोति॒ यद्य॑ज॒ते दे॒वैरे॒व सु॒त्या ५
सम्पा॑दयति॒ स ए॒तम॑र्ध॒मास॑ ५ स॒धमा॑दं दे॒वैः सोम॑म्पि॒बति॑
यन्मै॑त्रावरु॒ण्यामि॑क्षया॒मावा॒स्यायां॑ यज॑ते॒ यैवा॑सौ दे॒वानां॑
व॒शानू॑ब॒न्ध्या सो ए॒वैषै॑तस्य॒ साक्षा॑द्वा ए॒ष दे॒वान॒भ्यारो॑हति॒
य ए॑षां य॒ज्ञम्॥ ३१॥

अ॒भ्यारो॑हति॒ यथा॒ खलु॒ वै श्रे॒या॑न॒भ्यारू॑ढः का॒मय॑ते॒ तथा॑
करो॑ति॒ यद्य॑व॒विध्य॑ति॒ पापी॑यान्भवति॒ यदि॒ नाव॑विध्यति॒
स॒दृङ्क्षा॑वृ॒त्काम॑ ए॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ य॒जेत॑ क्षु॒रप॑वि॒र्ह्येष॑

यज्ञस्ताजक्पुण्यो वा भवन्ति प्र वा मीयते तस्यैतद्वृतं
नानृतं वदेन्न मा॒ऽसमंश्रीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य पल्पूलनेन
वासः पल्पूलयेयुरेतद्धि देवाः सर्वं न कुर्वन्ति॥ ३२॥

चन्द्रमा द्वे देवलोकमेव यद्यज्ञं पल्पूलयेयुष्वर्द्धं॥ ५॥ [५]

एष वै देवरथो यद्वर्शपूर्णमासौ यो दर्वशपूर्णमासाविद्धा
सोमेन यजते रथस्पष्ट एवावसाने वरे देवानामव स्यत्येतानि
वा अङ्गापरू॑षि संवत्सरस्य यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजतेऽङ्गापरू॑ष्येव संवत्सरस्य प्रति
दधात्येते वै संवत्सरस्य चक्षुषी यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते ताभ्यामेव सुवर्गं लोकमनु
पश्यति॥ ३३॥

एषा वै देवानां विक्रान्तिर्यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते देवानामेव विक्रान्तिमनु वि
क्रमत एष वै देवयानः पन्था यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते य एव देवयानः पन्थास्त
समारोहत्येतौ वै देवाना॑ हरी यद्वर्शपूर्णमासौ य
एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते यावेव देवाना॑ हरी

ताभ्याम्॥३४॥

ए॒वैभ्यो॑ ह॒व्यं व॑ह॒त्येत॒द्वै दे॒वाना॑मा॒स्यं यद॑र्शपूर्णमा॒सौ
य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते सा॒क्षादे॒व दे॒वाना॑मा॒स्ये
जुहो॑त्येष॒ वै ह॑वि॒र्धानी॒ यो द॑र्शपूर्णमा॒सया॒जी
सा॒यम्प्रा॑तर॒ग्निहो॑त्रं जु॒होति॑ यज॑ते द॒र्शपूर्ण॑मा॒साव॑ह॒रह॑र॒हवि॑र्धा
सु॒तो य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते ह॒विर्धान्य॑स्मीति॒
सर्व॑मे॒वास्यं॑ ब॒र्हिष्यं॑ द॒त्तम्भ॑वति दे॒वा वा अ॑हः॥३५॥

य॒ज्ञियं॑ नावि॒न्दन्ते॑ द॒र्शपूर्ण॑मा॒साव॑पुन॒न्तौ वा ए॒तौ पू॒तौ
मे॒ध्यौ यद॑र्शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते
पू॒तावे॒वैनौ॑ मे॒ध्यौ यज॑ते ना॒मावा॑स्या॒यां च पौ॑र्णमा॒स्यां
च स्त्रि॒यमु॑पे॒याद्यदु॑पे॒यान्नि॑रिन्द्रि॒यः स्या॒त्सोम॑स्य॒ वै रा॒ज्ञो-
ऽर्ध॑मा॒सस्य॒ रात्र॑यः प॒त्नय॑ आस॒न्तासा॑ममावा॒स्यां च
पौ॑र्णमा॒सीं च नो॑पैत्॥३६॥

ते ए॒नम॑भि॒ सम॑न॒ह्येता॒न्तं यक्ष्मं॑ आ॒र्च्छ॒द्राजा॑नं॒ यक्ष्मं॑
आर॒दिति॑ त॒द्राज॑य॒क्ष्मस्य॒ जन्म॑ य॒त्पापी॑या॒नभ॑वत्त-
त्पा॒पय॑क्ष्मस्य॒ यज्ञा॒याभ्या॑मवि॒न्दत्त॒ज्ञाये॑न्यस्य॒ य ए॒वमे॒तेषां॑
य॒क्ष्माणां॑ जन्म॒ वेद॑ नैन॑मे॒ते यक्ष्मा॑ वि॒न्दन्ति॒ स ए॒ते ए॒व

नमस्यन्नुपाधावत्ते अंब्रूतां वरं वृणावहा आवं देवानां भागधे
असाव॥ ३७ ॥

आवदधि देवा इज्यान्ता इति तस्मात्सदृशीनां
रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां च देवा इज्यन्त
एते हि देवानां भागधे भागधा अस्मै मनुष्या भवन्ति
य एवं वेद भूतानि क्षुधमघ्नन्त्सद्यो मनुष्या अर्धमासे
देवा मासि पितरः संवत्सरे वनस्पतयस्तस्मादहरहर्मनुष्या
अशनमिच्छन्तेऽर्धमासे देवा इज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते
संवत्सरे वनस्पतयः फलं गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति
क्षुधम्भ्रातृव्यम्॥ ३८ ॥

पश्यति ताभ्यामहरैदसाव फलं सप्त च॥६॥ [६]

देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं
करोति सामैवाकर्हिं करोति यत्रैव देवा अश्रयन्त तत
एवैनान्प्र युङ्क्ते हिं करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा
एव तद्यजमानः सृजते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव
तद्वत्सम्॥ ३९ ॥

नह्यत्यप्रस्रसाय संततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य संतत्या

अथो रक्षसामपहत्यै राथंतरीम्प्रथमामन्वाह राथंतरो वा अयं
 लोक इममेव लोकमभि जयति त्रिवि गृह्णाति त्रयं इमे लोका
 इमानेव लोकानभि जयति बार्हतीमुत्तमामन्वाह बार्हतो वा
 असौ लोकौऽमुमेव लोकमभि जयति प्र वः॥४०॥

वाजा इत्यनिरुक्ताम्प्राजापत्यामन्वाह यज्ञो वै
 प्रजापतिर्यज्ञमेव प्रजापतिमा रभते प्र वो वाजा
 इत्यन्वाहान्नं वै वाजोऽन्नमेवाव रुद्धे प्र वो वाजा
 इत्यान्वाह तस्मात्प्राचीनः५ रेतो धीयतेऽग्न आ याहि वीतय
 इत्याह तस्मात्प्रतीचीः प्रजा जायन्ते प्र वो वाजाः॥४१॥

इत्यन्वाह मासा वै वाजा अर्धमासा अभिद्यवो
 देवा हविष्मन्तो गौर्घृताची यज्ञो देवाञ्जिगाति यजमानः
 सुम्रयुरिदमसीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामाव रुद्धे यं
 कामयेत सर्वमायुरियादिति प्र वो वाजा इति तस्यानूच्याग्न
 आ याहि वीतय इति संततमुत्तरमर्धर्चमा लभेत॥४२॥

प्राणेनैवास्यापानं दाधार सर्वमायुरेति यो वा अरन्निः
 सामिधेनीनां वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुतेऽर्धर्चो सं दधात्येष
 वा अरन्निः सामिधेनीनां य एवं वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुत

ऋषेर्ऋषेर्वा एता निर्मिता यथ्सामिधेन्यस्ता यदसंयुक्ताः
 स्युः प्रजया पशुभिर्यजमानस्य वि तिष्ठेरन्नर्धर्चौ संदधाति सं
 युनत्तयेवैनास्ता अस्मै संयुक्ता अवरुद्धाः सर्वामाशिषं दुहे॥
 43॥

बृसं वो जायन्ते प्र वो वाजां लभेत दधाति सन्दशं च॥७॥—————[७]

अयंज्ञो वा एष योऽसामाऽग्न आ याहि वीतय इत्याह
 रथंतरस्येष वर्णस्तं त्वा समिद्धिरङ्गिर इत्याह वामदेव्यस्येष
 वर्णो बृहदग्ने सुवीर्यमित्याह बृहत एष वर्णो यदेतं तृचमन्वाह
 यज्ञमेव तथ्सामन्वन्तं करोत्यग्निर्मुष्मिल्लोक आसीदादित्यो-
 ऽस्मिन्ताविमौ लोकावशान्तौ॥४४॥

आस्तान्ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यग्न आ याहि
 वीतय इत्यस्मिल्लोकैऽग्निमदधुर्बृहदग्ने सुवीर्यमित्यमुष्मिल्लोक
 आदित्यन्ततो वा इमौ लोकावशाम्यतां यदेवमन्वाहानयोर्लोकयो
 शान्त्यै शाम्यतोऽस्मा इमौ लोकौ य एवं वेद पञ्चदश
 सामिधेनीरन्वाह पञ्चदश॥४५॥

वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवत्सर आप्यते
 तासां त्रीणि च शतानि षष्टिश्चाक्षराणि तावतीः संवत्सरस्य

रात्रयोऽक्षरश एव संवत्सरमाप्नोति नृमेधश्च परुच्छेपश्च
 ब्रह्मवाद्यमवदेतामस्मिन्दारावाद्रैऽग्निं जनयाव यतरो नौ
 ब्रह्मीयानिति नृमेधोऽभ्यवदत्स धूममजनयत्परुच्छेपो-
 ऽभ्यवदत्सोऽग्निमजनयदृष इत्यब्रवीत्॥ ४६॥

यथ्समावद्विद्व कथा त्वमग्निमजीजनो नाहमिति
 सामिधेनीनामेवाहं वर्णं वेदेत्यब्रवीद्यद्वृतवत्पदमनूच्यते स
 आसां वर्णस्तं त्वां समिद्धिरङ्गिर इत्याह सामिधेनीष्वेव
 तज्ज्योतिर्जनयति स्त्रियस्तेन यदृचः स्त्रियस्तेन यद्वायुत्रियः
 स्त्रियस्तेन यथ्सामिधेन्यो वृषण्वतीमन्वाह॥ ४७॥

तेन पुंस्वतीस्तेन सेन्द्रास्तेन मिथुना अग्निर्देवानां दूत
 आसीदुशना काव्योऽसुराणान्तौ प्रजापतिम्प्रश्नमैतां स
 प्रजापतिरग्निं दूतं वृणीमह इत्यभि पर्यावर्तत ततो देवा
 अभवन्परासुरा यस्यैवं विदुषोऽग्निं दूतं वृणीमह इत्यन्वाह
 भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवत्यध्वरवतीमन्वाह
 भ्रातृव्यमेवैतया॥ ४८॥

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह इत्याह पवित्रमेवैतद्यजमानमेवै
 पवयति समिद्धो अग्न आहुतेत्याह परिधिमेवैतम्परि

दधात्यस्कन्दाय॒ यदतं ऊ॒र्ध्वम॑भ्याद॒ध्याद्यथा॑ बहिःपरि॒धि
स्कन्द॑ति तादृगे॒व तत्र॑यो वा अ॒ग्नयो॑ ह॒व्यवा॑हनो दे॒वानां॑
कव्य॒वाहनः॑ पितृ॒णां स॒हर॑क्षा अ॒सुरा॑णान्त ए॒तर॒ह्या
श॑सन्ते मां वरि॒ष्यते॒ माम्॥४९॥

इति॑ वृणी॒ध्वं ह॑व्य॒वाहन॑मित्या॒ह य ए॒व दे॒वानां॑ तं वृणी॑त
आ॒र्षेयं॑ वृणी॑ते बन्धो॒रे॒व नै॒त्यथो॒ संत॑त्यै प॒रस्ता॑र्वाचो वृणी॑ते
तस्मा॑त्प॒रस्ता॑र्वाचो मनु॒ष्या॑न्पि॒तरोऽनु॒ प्र पि॑पते॥५०॥

अशा॑न्तावाह पञ्च॑दशाब्रवीदन्वा॒हे॒तया॑ वरि॒ष्यते॒ मामेका॑त्रि॒ंशच्च॑॥८॥ [८]

अग्रे॑ म॒हा॑ अ॒सीत्या॑ह म॒हान् ह्ये॑ष यद॒ग्निर्ब्रा॑ह्म॒णेत्या॑ह
ब्रा॒ह्म॒णो ह्ये॑ष भा॒रते॑त्या॒हैष हि दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यम्भ॑रति दे॒वेद्ध
इत्या॑ह दे॒वा ह्ये॑तमै॒न्धत् म॑न्वि॒द्ध इत्या॑ह मनु॒र्ह्येत॑मु॒त्तरो
दे॒वेभ्य॑ ऐ॒न्द्रर्षि॑ष्टु॒त इत्या॑ह॒र्षयो॒ ह्येत॑मस्तु॒वन्वि॑प्रा॒नुम॑दित॒
इत्या॑ह॥५१॥

विप्रा॑ ह्ये॒ते यच्छु॑श्रुवा॑सः कवि॒शस्त॑ इत्या॑ह
क॒वयो॒ ह्ये॒ते यच्छु॑श्रुवा॑सो ब्रह्म॑स॒ंशित॑ इत्या॑ह
ब्रह्म॑स॒ंशितो॒ ह्येष॑ घृ॒ताह॑वन् इत्या॑ह घृ॒ताहु॑ति॒र्ह्यस्य॑
प्रि॒यत॑मा प्र॒णीर्य॑ज्ञाना॒मित्या॑ह प्र॒णीर्ह्ये॑ष य॒ज्ञाना॑

रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवरथोऽतूर्तो होतेत्याह न ह्येतं
कश्चन॥५२॥

तरन्ति तूर्णिरहव्यवाडित्याह सर्वः ह्येष तरत्यास्पात्रं
जुहूर्देवानामित्याह जुहूर्ह्येष देवानांश्चमसो देवपान
इत्याह चमसो ह्येष देवपानोऽराः इवाग्ने नेमिर्देवाः
स्त्वम्परिभूरसीत्याह देवान् ह्येष परिभूर्यद्वयादा वह
देवान्देवयते यजमानायेति भ्रातृव्यमस्मै॥५३॥

जनुयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन
वर्धयत्यग्निमग्ने आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव
तद्यथापूर्वमुप ह्वयत आ चाग्ने देवान् वह सुयजा च यज
जातवेद इत्याहाग्निमेव तथ्सः श्यति सोऽस्य सःशितो
देवेभ्यो हव्यं वहत्यग्निर्होता॥५४॥

इत्याहाग्निर्वै देवानां होता य एव देवानां
होता तं वृणीते स्मो वयमित्याहात्मानमेव सत्त्वं
गमयति साधु ते यजमान देवतेत्याहाशिषमेवैतामा
शास्ते यद्वयाद्योऽग्निः होता रमवृथा इत्यग्निनोभयतो
यजमानम्परि गृहीयात् प्रमायुकः स्याद्यजमानदेवत्या वै

जुहूर्भा॑तृ॒व्यदे॒वत्यो॑प॒भृत्॥ ५॥

यद्वे इ॒व ब्रू॒याद्भा॑तृ॒व्यमस्मै॑ जनयेद्धृ॒तव॑तीमध्व॒र्यो
स्रुच॑मा॒स्यस्वे॒त्याह॑ यज॑मानमे॒वैतेन॑ वर्धयति दे॒वायु॒वमि॒त्याह॑
दे॒वान् ह्यै॒षाव॑न्ति वि॒श्ववा॑रा॒मि॒त्याह॑ वि॒श्वः॑ ह्यै॒षाव॑ती॒डाम॑है
दे॒वाः ई॒डे॒न्यान्न॑म॒स्याम॑ नम॒स्यान् यजा॑म य॒ज्ञिया॑नि॒त्याह॑
मनु॑ष्या॒ वा ई॒डे॒न्याः पि॒तरो॑ नम॒स्या दे॒वा य॒ज्ञिया॑ दे॒वता॑
ए॒व तद्य॑थाभा॒गं य॑जति॥ ५६॥

वि॒प्रा॒नुम॑दि॒त् इ॒त्याह॑ च॒नास्मै॑ होतो॑प॒भृद्दे॒वता॑ ए॒व त्री॑णि च॥ १॥ ————— [९]

त्री॑ः स्तु॒चान॑नु॒ ब्रू॒याद्रा॑ज॒न्यस्य॑ त्रयो॒ वा अ॒न्ये
रा॑ज॒न्यात्पु॑रु॒षा ब्रा॒ह्म॒णो वै॒श्यः शू॒द्रस्ता॑ने॒वास्मा॑
अ॒नु॒का॒न्करो॑ति प॒ञ्चद॑शानु॒ ब्रू॒याद्रा॑ज॒न्यस्य॑ प॒ञ्चद॑शो वै
रा॑ज॒न्यः स्व ए॒वैनः॑ स्तोमे॒ प्रति॑ ष्ठापयति त्रि॒ष्टुभा॑ परि॒
द॒ध्यादि॑न्द्रि॒यं वै त्रि॒ष्टुगि॑न्द्रि॒यका॑मः खलु॒ वै रा॑ज॒न्यो य॑जते
त्रि॒ष्टुभै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यम्परि॑ गृह्णाति॒ यदि॑ का॒मये॑त॥ ५७॥

ब्र॒ह्मव॑र्च॒सम॑स्त्विति॒ गाय॑त्रि॒या परि॑ द॒ध्याद्ब्र॒ह्मव॑र्च॒सं
वै गा॑य॒त्री ब्र॒ह्मव॑र्च॒समे॒व भ॑वति स॒प्तद॑शानु॒ ब्रू॒याद्वै॒श्यस्य॑
स॒प्तद॑शो वै वै॒श्यः स्व ए॒वैनः॑ स्तोमे॒ प्रति॑ ष्ठापयति॒

जगत्या॒ परि॑ दध्या॒ज्जागता॒ वै प॒शवः॑ प॒शुकामः॑ खलु॒ वै
वैश्यो॑ यजते॒ जगत्यै॑वास्मै॒ प॒शून्परि॑ गृह्णात्येक॑विंशति॒मनु॑
ब्रूयात्प्रति॒ष्ठाका॑मस्यैक॑विंशः॒ स्तोमा॑नां प्रति॒ष्ठा प्रति॑ष्ठित्यै॥ ५८

चतुर्विंशति॒मनु॑ ब्रूयाद्ब्रह्मवर्च॑सका॒मस्य॒ चतुर्विंशत्य॑क्षरा
गाय॒त्री गा॑य॒त्री ब्र॑ह्मवर्च॑सङ्गाय॒त्रियै॑वास्मै॒ ब्रह्मवर्च॑समव॑
रुन्दे॒ त्रिंश॑त॒मनु॑ ब्रूयादन्न॑का॒मस्य॒ त्रिंश॑दक्षरा॒ विराड॑न्नं
वि॒राड्वि॒राजै॑वास्मा॒ अ॒न्नाद्य॑मव॑ रुन्दे॒ द्वात्रिं॑श॒तमनु॑ ब्रूयात्प्रति॒ष्ठा
द्वात्रिं॑श॒दक्षरा॑नुष्टु॒गनुष्टु॑च्छन्द॑सां॒ प्रति॒ष्ठा प्रति॑ष्ठित्यै
षड्विं॑श॒तमनु॑ ब्रूयात्प॒शुका॑मस्य॒ षड्विं॑श॒दक्षरा॑ बृह॒ती
बा॒र्हताः॑ प॒शवो॑ बृह॒त्यैवास्मै॑ प॒शून्॥ ५९॥

अव॑ रुन्दे॒ चतु॑श्चत्वारिंश॒तमनु॑ ब्रूयादिन्द्रि॒यका॑मस्य॒
चतु॑श्चत्वारिंश॒दक्षरा॑ त्रिष्टु॒गिन्द्रि॒यं त्रिष्टु॒त्रिष्टु॒भैवास्मा॑
इन्द्रि॒यमव॑ रुन्देऽष्टाच॑त्वारिंश॒तमनु॑ ब्रूयात्प॒शुका॑मस्याष्टाच॑त्वा
जग॑ती॒ जाग॑ताः प॒शवो॑ जग॒त्यैवास्मै॑ प॒शून्व रुन्दे॒
सर्वा॑णि॒ छन्दा॑स्यनु॒ ब्रूयाद्ब॒हुया॑जिनः॒ सर्वा॑णि॒ वा
ए॒तस्य॒ छन्दा॑स्यवरु॒द्धानि॑ यो ब॒हुया॑ज्यप॑रिमि॒तमनु॑
ब्रूया॒दप॑रिमि॒तस्याव॑रुद्धौ॥ ६०॥

कामयेत् प्रतिष्ठित्यै पशून्सप्तचत्वारिंशच्च॥१०॥

निर्वीतम्मनुष्याणाम्प्राचीनावीतम्पितृणामुपवीतं देवानामुप
व्ययते देवलक्ष्ममेव तत्कुरुते तिष्ठन्नन्वाह तिष्ठन् ह्याश्रुततरं
वदति तिष्ठन्नन्वाह सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या आसीनो
यजत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति यत्क्रौञ्चमन्वाहासुरं
तद्यन्मन्द्रम्मानुषं तद्यदन्तरा तत्सदेवमन्तरानूच्य
सदेवत्वाय विद्वांसो वै॥६१॥

पुरा होतारोऽभूवन्तस्माद्विधृता अध्वानोऽभूवन्न पन्थानः
समरुक्षन्नन्तर्वेद्यन्यः पादो भवति बहिर्वेद्यन्योऽथान्वाहाध्वनां
विधृत्यै पथामसंरोहायाथौ भूतं चैव भविष्यच्चाव रुन्दे-
ऽथो परिमितं चैवापरिमितं चाव रुन्देऽथो ग्राम्याश्चैव
पशूनांरण्याश्चाव रुन्देऽथो॥६२॥

देवलोकं चैव मनुष्यलोकं चाभि जयति देवा वै
सामिधेनीरनूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्स प्रजापतिस्तूष्णीमाधारमाघ
वै देवा यज्ञमन्वपश्यन् यत्तूष्णीमाधारमाधारयति
यज्ञस्यानुख्यात्या अथो सामिधेनीरेवाभ्यनक्त्यलूक्षो
भवति य एवं वेदाथो तर्पयत्येवैनास्तृप्यति प्रजया
पशुभिः॥६३॥

य एवं वेद यदेकं याघारयेदेकां प्रीणीयाद्यद्वाभ्यां द्वे
 प्रीणीयाद्यत्तिसृभिरति तद्रेचयेन्मनसा घारयति मनसा
 ह्यनाप्तमाप्यते तिर्यश्चमा घारयत्यच्छम्बद्वारं वाक्
 मनश्चार्तीयेतामहं देवेभ्यो हव्यं वहामीति वागब्रवीदहं
 देवेभ्य इति मनस्तौ प्रजापतिम्प्रश्नमैतां सौ ब्रवीत्॥६४॥

प्रजापतिर्दूतीरेव त्वम्मनसोऽसि यद्धि मनसा ध्यायति
 तद्वाचा वदतीति तत्खलु तुभ्यं न वाचा जुहवन्नित्यंब्रवीत्
 तस्मान्मनसा प्रजापतये जुह्वति मन इव हि प्रजापतिः
 प्रजापतेराप्त्यै परिधीन्त्सम्माष्टि पुनात्येवैनात्रिर्मध्यमं त्रयो
 वै प्राणाः प्राणानेवाभि जयति त्रिर्दक्षिणार्ध्यं त्रयः॥६५॥

इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति त्रिरुत्तरार्ध्यं त्रयो
 वै देवयानाः पन्थानस्तानेवाभि जयति त्रिरुपं वाजयति त्रयो
 वै देवलोका देवलोकानेवाभि जयति द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश
 मासाः संवत्सरः संवत्सरमेव प्रीणात्यथो संवत्सरमेवास्मा
 उप दधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या आधारमा घारयति
 तिर इव॥६६॥

वै सुवर्गो लोकः सुवर्गमेवास्मै लोकम्प्र रोयत्यृजुमा

घारयत्यृजुरिव हि प्राणः संततमा घारयति प्राणानामन्नाद्यस्य
संतत्या अथो रक्षसामपहत्यै यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति
जिह्वं तस्या घारयेत्प्राणमेवास्माञ्जिह्वं नयति ताजक्प्र मीयते
शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदाघार आत्मा ध्रुवा॥६७॥

आघारमाघार्य ध्रुवाः समनत्तयात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः
प्रति दधात्यग्निर्देवानां दूत आसीद्वैव्योऽसुराणान्तो
प्रजापतिम्प्रश्नमेताः स प्रजापतिर्ब्राह्मणमब्रवीदेतद्वि
ब्रूहीत्या श्रावयेतीदं देवाः शृणुतेति वाव तदब्रवीदग्निर्देवो
होतेति य एव देवानां तमवृणीत् ततो देवाः॥६८॥

अभवन्परासुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरम्प्रवृणते
भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति यद्ब्राह्मणश्चाब्राह्मणश्च
प्रश्नमेयातां ब्राह्मणायाधि ब्रूयाद्यद्ब्राह्मणायाध्याहात्मनेऽध्याह
यद्ब्राह्मणम्पराहात्मनम्पराह तस्माद्ब्राह्मणो न परोच्यः॥६९॥

वा आरण्याः श्वावं रुन्धेऽथो पशुभिः सोऽब्रवीदक्षिणार्ध्यं त्रयं इव ध्रुवा

देवाश्चत्वारिंशच्च॥११॥ [११]

आयुष्ट आयुर्दा अग्र आ प्यायस्व सं तेऽव ते हेड
उदुत्तमम्प्र णो देव्या नो दिवोऽग्नाविष्णू अग्नाविष्णू इमं मे

वरुण॒ तत्त्वा॑ या॒म्युदु॑ त्यं चि॒त्रम्। अ॒पां नपा॒दा ह्य॒स्थादु॑प॒स्थं
जिह्म॑ानां॒मूर्ध्वो॑ वि॒द्युतं॑ वसा॒नः। तस्य॒ ज्येष्ठ॑म्महि॒मानं॒
वह॑न्ती॒र्हरि॑ण्यवर्णाः॒ परि॑ यन्ति य॒ह्वीः। सम्॥७०॥

अ॒न्या यन्त्यु॑प॒ यन्त्य॒न्याः स॑मा॒नमूर्ध्वं॑ न॒द्यः पृ॑णन्ति।
तमू॒ शुचि॑ः शुच॒यो दी॒दिवा॑स॒मपां॑ नपा॒तम्परि॑ तस्थु॒रापः॑।
तम॒स्मेरा॑ युव॒तयो॑ युवा॒नम्म॑र्मृज्यमा॒नाः परि॑ यन्त्यापः॑।
स शु॒क्रेण॑ शि॒क्रना॑ रेव॒दग्नि॑र्दी॒दाया॑नि॒ध्मो घृ॑तनि॒र्णिग॑प्सु।
इन्द्रा॑वरु॒णयो॒रह॑स॒म्राजो॒रव॑ आ वृ॒णे। ता नो॑ मृडा॒त
ई॒दृशौ॑। इन्द्रा॑वरुणा युवम॒ध्वरा॑य नः॥७१॥

वि॒शे जना॑य॒ महि॑ शर्म॒ यच्छ॑तम्। दी॒र्घप्र॑यज्युमति॒ यो
व॑नु॒ष्यति॑ व॒यं ज॑येम॒ पृत॑नासु दृ॒ढ्यः। आ नो॑ मि॒त्रावरु॑णा
प्र बा॒हवा॑। त्वं नो॑ अ॒ग्ने वरु॑णस्य वि॒द्वां दे॒वस्य॒ हेडो॑ऽव॒
यासि॑सी॒ष्ठाः। यजि॑ष्ठो वह्नि॒तमः॑ शोशु॑चानो॒ विश्वा॑ द्वे॒षासि॑
प्र मु॑मु॒ग्ध्य॒स्मत्। स त्वं नो॑ अ॒ग्नेऽव॑मो भ॒वोती॑ नेदि॒ष्ठो अ॒स्या
उ॒षसो॑ व्यु॒ष्टौ। अव॑ यक्ष्व नो॒ वरु॑णम्॥७२॥

ररा॑णो वी॒हि मृ॑डी॒कः सु॒हवो॑ न ए॒धि। प्रप्रा॑यम॒ग्निर्भ॑र॒तस्य॑
शृ॒ण्वे वि॒ यत्सू॑र्यो॒ न रोच॑न्ते बृ॒हद्वाः। अ॒भि यः पू॑रुम्पृत॒नासु॑

तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः। प्र ते यक्षि प्र तं
इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु। धन्वन्निव प्रपा असि
त्वमग्न इयक्षवे पूरवे प्रत्न राजन्॥७३॥

वि पाजसा वि ज्योतिषा। स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष
यातुधान्यः। उरुक्षयेषु दीद्यत्। तं सुप्रतीकं सुदृशं
स्वश्चमविद्वांसो विदुष्टरं सपेम। स यक्षद्विधा वयुनानि
विद्वान्प्र हव्यमग्निर्मृतेषु वोचत्। अहोमुचे विवेष यन्मा वि
न इन्द्रेन्द्र क्षत्रमिन्द्रियाणि शतक्रतोऽनु ते दायि॥७४॥

युहीः समध्वराय नो वरुणं राज्ञं श्रतुश्चत्वारिंशच्च॥१२॥—————[१२]

समिधश्चक्षुषी प्रजापतिराज्यं देवस्य स्फ्यम्ब्रह्मवादिनोऽद्विग्रेस्त्रयो मनुः पृथिव्याः पशवोऽग्नीधे
देवा वै यज्ञस्य युक्ष्वोशन्तस्त्वा द्वादश॥१२॥ समिधो याज्या तस्मान्नाभागं हि तमन्वित्याह
प्रजा वा आहेत्याह युक्त्वा हि संसृतिः॥७०॥ समिधः सौमनुसे स्याम॥—————[१३]

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

समिधो यजति वसन्तमेवर्तूनामव रुन्दे तनूनपातं यजति
ग्रीष्ममेवाव रुन्दे इडो यजति वृषा एवाव रुन्दे बर्हिर्यजति

श॒रद॑मे॒वाव॑ रु॒न्ध्रे स्वा॒हाका॑रं य॒जति॑ हे॒मन्त॑मे॒वाव॑ रु॒न्ध्रे
तस्मा॒त्स्वाहा॑कृ॒ता हे॑म॒न्प॒शवो॑ऽव॒ सीद॑न्ति स॒मिधो॑ यजत्युष॒सं
ए॒व दे॒वता॑ना॒मव॑ रु॒न्ध्रे त॒नून॑पा॒तं य॒जति॑ य॒ज्ञमे॒वाव॑ रु॒न्ध्रे ॥ १ ॥

इ॒डो य॑जति प॒शूने॒वाव॑ रु॒न्ध्रे ब॒र्हिर्य॑जति प्र॒जामे॒वाव॑
रु॒न्ध्रे स॒मान॑यत उप॒भृ॒तस्तेजो॑ वा आ॒ज्यं प्र॒जा ब॒र्हिः
प्र॒जास्वे॒व तेजो॑ दधाति स्वा॒हाका॑रं य॒जति॑ वाच॑मे॒वाव॑ रु॒न्ध्रे
दश॑ स॒म्पद्य॑न्ते दशाक्ष॑रा वि॒राड्वि॒राजै॒वान्नाद्य॑मव॑ रु॒न्ध्रे स॒मिधो॑
यजत्य॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति॒ त॒नून॑पा॒तं य॒जति॑ ॥ २ ॥

य॒ज्ञ ए॒वान्तरि॑क्षे प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ती॒डो य॑जति प॒शुष्वे॒व प्र॑ति॒
तिष्ठ॑ति ब॒र्हिर्य॑जति॒ य ए॒व दे॒वयानाः॑ प॒न्थान॑स्तेष्वे॒व
प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति स्वा॒हाका॑रं य॒जति॑ सु॒वर्ग ए॒व लो॒के प्र॑ति॒
तिष्ठ॑त्ये॒ताव॑न्तो॒ वै दे॒वल॑ोकास्तेष्वे॒व य॑थापूर्॒वं प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति
दे॒वासुरा॑ ए॒षु लो॒केष्व॑स्पर्ध॑न्त॒ ते दे॒वाः प्र॑या॒जैरे॒भ्यो
लो॒केभ्यो॑ऽसुरा॒न्प्राणु॑दन्त॒ तत्प्र॑या॒जाना॑म् ॥ ३ ॥

प्र॒या॒ज॒त्वं यस्यै॒वं वि॒दुषः॑ प्र॒या॒जा इ॒ज्यन्ते॑ प्रै॒भ्यो
लो॒केभ्यो॑ भ्रातृ॒व्यान्नु॑द॒तेऽभि॑क्रामं जुहोत्य॒भिजि॑त्यै॒ यो वै
प्र॑या॒जाना॑मि॒धुनं॑ वेद् प्र प्र॒जया॑ प॒शुभिर्मि॑धुनैर्जा॒यते॑ स॒मिधो॑

ब॒ह्वीरि॑व यजति॒ तनून॑पा॒त॒मेक॑मिव मिथुनं तदि॒डो ब॒ह्वीरि॑व
यजति ब॒र्हिरे॑कमिव मिथुनं तदे॒तद्वै प्र॑या॒जाना॑मि॒थुनम् य
ए॒वं वेद॑ प्र॥४॥

प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्मि॒थुनैर्जा॑यते दे॒वानां॑ वा अ॒नि॒ष्टा दे॒वता॑
आस॒न्नथा॑सु॒रा य॒ज्ञम॑जिघा॒स॒न्ते दे॒वा गा॑य॒त्रीं व्यौ॑ह॒न्
पश्चा॒क्षरा॑णि प्रा॒चीना॑नि॒ त्रीणि॑ प्र॒तीची॑ना॒नि ततो॑ वर्म
य॒ज्ञाया॑भ॒व॒द्वर्म॑ यज॑मानाय॒ यत्प्र॑या॒जानू॒याजा॑ इ॒ज्यन्ते॑
वर्मे॒व तद्य॒ज्ञाय॑ क्रियते॒ वर्म॑ यज॑मानाय॒ भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै
तस्मा॒द्वरू॑थम्पु॒रस्ता॒द्वर्षी॑यः प॒श्चाद्ध॑सी॒यो दे॒वा वै पु॒रा
रक्षो॑भ्यः॥५॥

इति॑ स्वा॒हाका॒रेण॑ प्रया॒जेषु॑ य॒ज्ञं स॒ंस्था॒प्यम॑पश्यन्तः
स्वा॒हाका॒रेण॑ प्रया॒जेषु॑ सम॑स्थापयन्वि वा ए॒तद्य॒ज्ञं छि॑न्दन्ति
यत्स्वा॒हाका॒रेण॑ प्रया॒जेषु॑ स॒ंस्था॒पय॑न्ति प्रया॒जानि॒ष्ट्वा
ह॒वीं ष्य॑भि॒घार॑यति य॒ज्ञस्य॑ सन्त॑त्या॒ अथो॑ ह॒विरे॒वाक॑रथो॑
यथापूर्वमु॒पैति॑ पि॒ता वै प्र॒याजाः प्र॒जानू॒याजा॑ यत्प्र॑या॒जानि॒ष्ट्वा
ह॒वीं ष्य॑भि॒घार॑यति पि॒तैव॑ तत्पु॒त्रेण॑ सा॒धार॑णम्॥६॥

कुरु॑ते॒ तस्मा॑दा॒हुर्य॑श्चै॒वं वेद॑ यश्च॒ न क॒था पु॒त्रस्य॑

केवलं क॒था साधारण॑म्पितुरित्यस्कन्नमे॒व तद्यत्प्र॑याजेष्विष्टेषु
स्कन्द॑ति गाय॒त्र्यै॒व तेन॒ गर्भं॑ धत्ते सा प्र॒जां प॒शून् यज॑मानाय
प्र ज॑नयति॥७॥

यज॑ति य॒ज्ञमेवा॑व॒रुन्धे॒ तनून॑पातं यजति प्रया॒जाना॑मे॒वं वेद॒ प्र रक्षो॑भ्यः साधारणं

पञ्च॑त्रिंशच्च॥१॥ [१]

चक्षु॑षी॒ वा ए॒ते य॒ज्ञस्य॒ यदाज्य॑भागौ यदाज्य॑भागौ
यज॑ति चक्षु॑षी ए॒व तद्य॒ज्ञस्य॒ प्रति॑ दधाति पूर्वा॒र्धे जु॑होति
तस्मा॑त्पूर्वा॒र्धे चक्षु॑षी प्र॒बाहुं॑ जुहोति तस्मा॑त्प्र॒बाहु॑श्चक्षु॑षी
देव॑लो॒कं वा अ॒ग्निना॒ यज॑मानोऽनु॒ पश्य॑ति पितृ॑लो॒कं
सोमे॑नोत्तरा॒र्धेऽग्नये॑ जुहोति दक्षि॑णार्धे सोमा॑यै॒वमि॑व
हीमौ॑ लो॒काव॑नयोर्लो॒कयो॑रनु॒ख्यात्यै॒ राजा॑नौ वा ए॒तौ
दे॒वता॑नाम्॥८॥

यद॒ग्नीषो॑मावन्त॒रा दे॒वता॑ इज्येते दे॒वता॑नां वि॒धृत्यै॒
तस्मा॑द्वा॒ज्ञा मनु॑ष्या वि॒धृता॑ ब्रह्म॒वादि॑नो वदन्ति किं तद्य॒ज्ञे
यज॑मानः कुरुते येना॒न्यतो॑दतश्च प॒शून्दा॑धारो॒भयतो॑दतश्चेत्यृचं॒मन्
जुषा॑णेन॒ यज॑ति तेना॒न्यतो॑दतो दा॒धारर्च॑म॒नूच्य॑ ह॒विषं॑ ऋ॒चा
य॑जति तेनो॒भयतो॑दतो दा॒धार मूर्ध॑न्वती॒ पुरो॑नुवा॒क्या भ॑वति

मूर्धानमेवैनं समानानां करोति॥९॥

नियुत्वत्या यजति भ्रातृव्यस्यैव पशून्नि युवते केशिनं
ह दाम्यं केशी सात्यकामिरुवाच सप्तपदां ते शक्करीः
श्वो यज्ञे प्रयोक्तासे यस्यै वीर्येण प्र जातान्भ्रातृव्यान्नुदते
प्रतिं जनिष्यमाणान् यस्यै वीर्येणोभयोर्लोकयोज्योतिर्धत्ते
यस्यै वीर्येण पूर्वार्धेनान्द्वान्भुनक्ति जघनार्धेन धेनुरिति
पुरस्तालक्ष्मा पुरोनुवाक्या भवति जातानेव भ्रातृव्यान्प्र
णुदत उपरिष्ठालक्ष्मा॥१०॥

याज्यां जनिष्यमाणानेव प्रतिं नुदते पुरस्तालक्ष्मा
पुरोनुवाक्या भवत्यस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्त उपरिष्ठालक्ष्मा
याज्यामुष्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ज्योतिष्मन्तावस्मा इमौ
लोकौ भवतो य एवं वेद पुरस्तालक्ष्मा पुरोनुवाक्या
भवति तस्मात्पूर्वार्धेनान्द्वान्भुनक्त्युपरिष्ठालक्ष्मा याज्यां
तस्माज्जघनार्धेन धेनुर्य एवं वेद भुङ्क्ते एनमेतौ वज्र आज्यं
वज्र आज्यभागौ॥११॥

वज्रो वषट्कारस्त्रिवृतमेव वज्रं सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र
हरत्यच्छम्बट्कारमपगूर्य वषट्करोति स्तृत्यै गायत्री पुरोनुवाक्या

भवति त्रिष्टुग्याज्यां ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति तस्माद्ब्राह्मणो
मुख्यो मुख्यो भवति य एवं वेद प्रैवैनम्पुरोनुवाक्ययाह प्र
णयति याज्यया गुमयति वषट्कारेणैवैनम्पुरोनुवाक्यया दत्ते
प्र यच्छति याज्यया प्रति॥१२॥

वषट्कारेण स्थापयति त्रिपदां पुरोनुवाक्यां भवति त्रयं
इमे लोका एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति चतुष्पदा याज्यां
चतुष्पद एव पशूनव रुन्दे द्यक्षरो वषट्कारो द्विपाद्यजमानः
पशुष्वेवोपरिष्ठात्प्रति तिष्ठति गायत्री पुरोनुवाक्यां भवति
त्रिष्टुग्याज्यैषा वै सप्तपदा शक्करी यद्वा एतया देवा
अशिक्षन्तदशक्रुवन् य एवं वेद शक्रोत्येव यच्छिक्षति॥१३॥

देवतानाङ्करोत्युपरिष्ठाह्मन्माऽऽज्यभागौ प्रति शक्रोत्येव द्वे च॥२॥ [२]

प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत्स आत्मन्नाज्यमधत्त
तं देवा अब्रुवन्नेष वाव यज्ञो यदाज्यमप्येव नोत्रास्त्विति
सोऽब्रवीद्यजान् व आज्यभागावुप स्तृणान्भि घोरयानिति
तस्माद्यजन्त्याज्यभागावुप स्तृणन्त्यभि घोरयन्ति
ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मात्सत्याद्यातयामान्यन्यानि
हवींष्ययातयाममाज्यमिति प्राजापत्यम्॥१४॥

इति ब्रूयादयातयामा हि देवानां प्रजापतिरिति छन्दांसि
 देवेभ्योऽपाक्रामन्न वोऽभागानि हव्यं वक्ष्याम इति तेभ्यं
 एतच्चतुरवत्तमधारयन्पुरोनुवाक्यायै याज्यायै देवतायै
 वषट्काराय यच्चतुरवत्तं जुहोति छन्दांस्येव तत्प्रीणाति
 तान्यस्य प्रीतानि देवेभ्यो हव्यं वहन्त्यङ्गिरसो वा इत
 उत्तमाः सुवर्गं लोकमायन्तदृषयो यज्ञवास्त्वभ्यवायन्ते॥१५॥

अपश्यन्पुरोडाशं कूर्मम्भूतं सर्पन्तं तमंब्रुवन्निन्द्राय
 ध्रियस्व बृहस्पतये ध्रियस्व विश्वेभ्यो देवेभ्यो ध्रियस्वेति
 स नाध्रियत तमंब्रुवन्नग्नये ध्रियस्वेति सोऽग्नयेऽध्रियत
 यदाग्नेयोऽष्टाकपालोऽमावास्यायां च पौर्णमास्यां चाच्युतो
 भवति सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै तमंब्रुवन्कथाहांस्था
 इत्यनुपाक्तोऽभूवमित्यब्रवीद्यथाक्षोऽनुपाक्तः॥१६॥

अवाच्छत्येवमवारमित्युपरिष्ठादभ्यज्याधस्तादुपानक्ति
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै सर्वाणि कपालान्यभि
 प्रथयति तावतः पुरोडाशानमुष्मिल्लोकैऽभि जयति यो
 विदग्धः स नैर्ऋतो योऽश्रुतः स रौद्रो यः श्रुतः स
 सदेवस्तस्मादविदहता श्रुतंकृत्यः सदेवत्वाय भस्मनाभि

वांसयति॒ तस्मा॑न्मा॒ऽसेना॑स्थिं छुन्नं वेदेना॒भि वांसयति॒
तस्मा॑त्॥१७॥

केशैः शिर॑श्छुन्नं प्रच्यु॑तं वा ए॒तद॒स्माल्लो॒काद॑गतं
दे॒वलो॒कं यच्छृ॑तः॒ ह॒विरन॑भिघारितमभि॒घार्यो॑द्वासयति
दे॒वत्रै॒वैन॑द्गमयति यद्ये॒कं क॑पालं नश्ये॒देको॒ मासः॑
सं॒वत्स॒रस्यान॑वेतुः स्यादथ॒ यज॑मानः प्र मी॑येत॒ यद्वे नश्ये॑तां
द्वौ मा॒सौ सं॒वत्स॒रस्यान॑वेतौ स्याता॒मथ॒ यज॑मानः प्र मी॑येत
सं॒ख्यायो॑द्वासयति॒ यज॑मानस्य॥१८॥

गो॒पी॒थाय॒ यदि॒ नश्ये॑दा॒श्विनं॒ द्विक॑पालं निर्व॑पेद्वावापृ॒थिव्य॑मे॒व
वै दे॒वानां॑ भि॒षजौ॒ ताभ्या॑मे॒वास्मै॑ भेष॒जं क॑रोति
द्यावापृ॒थिव्य॑ ए॒कं क॑पालो भवत्य॒नयो॒र्वा ए॒तन्न॑श्यति॒
यन्न॑श्यत्य॒नयो॒रे॒वैन॑द्विन्दति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॥१९॥

प्राजापत्यन्तेऽक्षोऽनुपाक्तो वेदेनाभि वांसयति तस्माद्यजमानस्य द्वात्रिंशच्च॥३॥—[३]

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इति॒ स्फ्य॑मा द॑त्ते प्र॒सू॒त्या
अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑मित्या॒हाश्विनो॑ हि दे॒वाना॑म॒ध्वर्यू॑ आस्ताम्
पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्या॑मित्या॒ह यत्यै॑ श॒तभृ॑ष्टिर॒सि वा॑नस्प॒त्यो
द्वि॒षतो॑ व॒ध इत्या॑ह॒ वज्र॑मे॒व तत्स॑ः श्य॑ति॒ भ्रातृ॑व्याय

प्रहरिष्यन्त्सम्बयजुर्हरत्येतावन्ती वै पृथिवी यावन्ती
वेदिस्तस्या एतावन्त एव भ्रातृव्यं निर्भजति॥२०॥

तस्मान्नाभागं निर्भजन्ति त्रिर्हरति त्रयं इमे लोका एभ्य
एवैनं लोकेभ्यो निर्भजति तूष्णीं चतुर्थं हर्त्यपरिमितादेवैनं
निर्भजत्युद्धन्ति यदेवास्या अमेध्यं तदपं हन्त्युद्धन्ति
तस्मादोषधयः परा भवन्ति मूलं छिनत्ति भ्रातृव्यस्यैव मूलं
छिनत्ति पितृदेवत्यातिखातेयतीं खनति प्रजापतिना॥२१॥

यज्ञमुखेन सम्मितामा प्रतिष्ठायै खनति यजमानमेव
प्रतिष्ठां गमयति दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति देवयजनस्यैव
रूपमकः पुरीषवतीं करोति प्रजा वै पशवः पुरीषम्प्रजयैवैनम्पशु
पुरीषवन्तं करोत्युत्तरम्परिग्राहम्परि गृह्णात्येतावन्ती वै पृथिवी
यावन्ती वेदिस्तस्या एतावन्त एव भ्रातृव्यं निर्भज्यात्मन
उत्तरम्परिग्राहम्परि गृह्णाति क्रूरमिव वै॥२२॥

एतत्करोति यद्वेदिं करोति धा असि स्वधा असीति
योयुष्यते शान्त्यै प्रोक्षणीरा सादयत्यापो वै रक्षोग्री
रक्षसामपहत्यै स्फ्यस्य वर्त्मन्सादयति यज्ञस्य संतत्यै यं
द्विष्यात्तं ध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति॥२३॥

भजति प्रजापतिनेव वै त्रयस्त्रिंशच्च॥४॥ [४]

ब्रह्मवादिनो वदन्त्यद्भिर्हवींषि प्रौक्षीः केनाप इति
ब्रह्मणेति ब्रूयादद्भिर्ह्येव हवींषि प्रोक्षति ब्रह्मणाप
इध्माबर्हिः प्रोक्षति मेध्यमेवैनत्करोति वेदिं प्रोक्षत्यृक्षा
वा एषाऽलोमकाऽमेध्या यद्वेदिर्मेध्यामेवैनां करोति दिवे
त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेति बर्हिरासाद्य प्र॥२४॥

उक्षत्येभ्य एवैनल्लोकेभ्यः प्रोक्षति क्रूरमिव वा एतत्करोति
यत्खनन्त्यपो नि नयति शान्त्यै पुरस्तात्प्रस्तरं गृह्णाति
मुख्यमेवैनं करोतीयन्तं गृह्णाति प्रजापतिना यज्ञमुखेन
सम्मितम्बर्हिः स्तृणाति प्रजा वै बर्हिः पृथिवी वेदिः
प्रजा एव पृथिव्यां प्रति ष्ठापयत्यनतिदृश्रः स्तृणाति
प्रजयैवैनम्पशुभिरनतिदृश्रं करोति॥२५॥

उत्तरम्बर्हिषः प्रस्तरं सादयति प्रजा वै बर्हिर्यजमानः
प्रस्तरो यजमानमेवायजमानादुत्तरं करोति तस्माद्यजमानो-
ऽयजमानादुत्तरोऽन्तर्दधाति व्यावृत्त्या अनक्ति हविष्कृतमेवैनं
सुवर्गं लोकं गमयति त्रेधानक्ति त्रयं इमे लोका एभ्य एवैनं
लोकेभ्योऽनक्ति न प्रति शृणाति यत्प्रतिशृणीयादनूर्ध्वम्भावुकं

यजमानस्य स्यादुपरीव प्र हरति॥ २६॥

उपरीव हि सुवर्गो लोको नि यच्छति वृष्टिमेवास्मै नि यच्छति नात्यग्रम्प्र हरेद्यदत्यग्रम्प्रहरेदत्यासारिण्यध्वर्यो-
र्नाशुका स्यान्न पुरस्तात्प्रत्यस्येद्यत्पुरस्तात्प्रत्यस्येत्सुवर्गाल्लोका
प्रति नुदेत्प्राश्चम्प्र हरति यजमानमेव सुवर्गं लोकं गमयति
न विष्वञ्चं वि युयाद्यद्विष्वञ्चं वियुयात्॥ २७॥

स्यस्य जायेतोर्ध्वमुद्यौत्यूर्ध्वमिव हि पुंसः पुमानेवास्य
जायते यत्स्फ्येन वोपवेषेण वा योयुष्येत स्तृतिरेवास्य सा
हस्तेन योयुष्यते यजमानस्य गोपीथाय ब्रह्मवादिनो वदन्ति
किं यज्ञस्य यजमान इति प्रस्तर इति तस्य कं सुवर्गो
लोक इत्याहवनीय इति ब्रूयाद्यत्प्रस्तरमाहवनीये प्रहरति
यजमानमेव॥ २८॥

सुवर्गं लोकं गमयति वि वा एतद्यजमानो लिशते
यत्प्रस्तरं योयुष्यन्ते बर्हिरनु प्रहरति शान्त्या अनारम्भण
इव वा एतर्ह्यध्वर्युः स ईश्वरो वैपनो भवितोर्ध्रुवासीतीमामभि
मृशतीयं वै ध्रुवाऽस्यामेव प्रति तिष्ठति न वैपनो
भवत्यगा(३)नग्नीदित्याह यद्व्यादगन्निरित्यग्नावग्निं

गमयेन्निर्यजमानः सुवर्गाल्लोकाद्भजेदगन्नित्येव ब्रूयाद्यजमानमेव
सुवर्गं लोकं गमयति॥२९॥

आसाद्य प्रानतिदृश्वं करोति हरति वियुयाद्यजमानमेवाग्निरिति सप्तदश च॥५॥—[५]

अग्नेस्त्रयो ज्यायाः सो भ्रातर आसन्ते देवेभ्यो हव्यं वहन्तः
प्रामीयन्त सोऽग्निरबिभेदित्थं वाव स्य आर्तिमारिष्यतीति
स निलायत सोऽपः प्राविशत्तं देवताः प्रैषमैच्छन्तम्मथस्यः
प्राब्रवीत्तमंशपद्धियाधिया त्वा वध्यासुर्यो मा प्रावोच इति
तस्मान्मथस्यं धियाधिया घ्नन्ति शप्तः॥३०॥

हि तमन्वविन्दन्तमब्रुवन्नुप न आ वर्तस्व हव्यं
नो वहेति सोऽब्रवीद्वरं वृणै यदेव गृहीतस्याहुतस्य
बहिःपरिधि स्कन्दात्तन्मे भ्रातृणाम्भागधेयमसदिति
तस्माद्यद्गृहीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कन्दति तेषां
तद्भागधेयं तानेव तेन प्रीणाति परिधीन्परि दधाति
रक्षसामपहत्यै सः स्पर्शयति॥३१॥

रक्षसामनन्ववचाराय न पुरस्तात्परि दधात्यादित्यो
होवोद्यन्पुरस्ताद्रक्षाः स्यपहत्यूर्ध्वं समिधावा दधात्युपरिष्ठादेव
रक्षाः स्यप हन्ति यजुषान्यां तूष्णीमन्यामिथुनत्वाय द्वे आ

दधाति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै
यजेत यो यज्ञस्यार्त्या वसीयान्त्स्यादिति भूपतये स्वाहा
भुवनपतये स्वाहा भूतानाम्॥ ३२॥

पतये स्वाहेति स्कन्नमनु मन्त्रयेत यज्ञस्यैव तदार्त्या
यजमानो वसीयान्भवति भूयसीर्हि देवताः प्रीणाति जामि
वा एतद्यज्ञस्य क्रियते यदन्वञ्चौ पुरोडाशावुपांशुयाजमन्तरा
यजत्यजामित्वायाथो मिथुनत्वायाग्निर्मुष्मिल्लोक
आसीद्यमोऽस्मिन्ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यहामेत्यन्नाद्येन
देवा अग्निम्॥ ३३॥

उपामन्त्रयन्त राज्येन पितरो यमं तस्मादग्निर्देवानामन्नादो
यमः पितृणां राजा य एवं वेद प्र राज्यमन्नाद्यमाप्नोति
तस्मा एतद्भागधेयम्प्रायच्छन् यदग्नये स्विष्टकृतेऽवद्यन्ति
यदग्नये स्विष्टकृतेऽवद्यति भागधेयेनैव तद्रुद्रं समर्धयति
सकृत्सकृदव द्यति सकृदिव हि रुद्र उत्तरार्धादव द्यत्येषा
वै रुद्रस्य॥ ३४॥

दिग्स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते द्विरभि धारयति
चतुरवत्तस्यात्यै पशवो वै पूर्वा आहुतय एष रुद्रो

यदग्निर्यत्पूर्वा आहुतीरभि जुहुयाद्रुद्राय पशूनपि
 दध्यादपशुर्यजमानः स्यादतिहाय पूर्वा आहुतीर्जुहोति
 पशूनां गोपीथाय॥३५॥

शतः स्पर्शयति भूतानामग्निं रुद्रस्य सप्तत्रिंशच्च॥६॥ [६]

मनुः पृथिव्या यज्ञियमैच्छुत्स घृतं निषिक्तमविन्दुत्सो-
 ऽब्रवीत्कोऽस्येश्वरो यज्ञेऽपि कर्तोरिति तावंब्रूतामित्रावरुणौ
 गोरेवावमीश्वरौ कर्तौः स्व इति तौ ततो गां समैरयतां सा
 यत्रयत्र न्यक्रामत्ततो घृतमपीडयत् तस्माद्धृतपद्युच्यते तदस्यै
 जन्मोपहृतं रथन्तरं सह पृथिव्येत्याह॥३६॥

इयं वै रथन्तरमिमामेव सहान्नाद्येनोप ह्वयत् उपहृतं
 वामदेव्यं सहान्तरिक्षेणेत्याह पशवो वै वामदेव्यं पशूनेव
 सहान्तरिक्षेणोप ह्वयत् उपहृतम्बृहत्सह दिवेत्याहैरं वै
 बृहदिरामेव सह दिवोप ह्वयत् उपहृताः सप्त होत्रा इत्याह
 होत्रा एवोप ह्वयत् उपहृता धेनुः॥३७॥

सहर्षमेत्याह मिथुनमेवोप ह्वयत् उपहृतो भक्षः सखेत्याह
 सोमपीथमेवोप ह्वयत् उपहृतां (4) हो इत्याहात्मानमेवोप
 ह्वयत् आत्मा ह्युपहृतानां वसिष्ठ इडामुप ह्वयते पशवो वा

इडां प॒शूने॒वोपं॑ ह॒यते॑ च॒तुरुपं॑ ह॒यते॑ चतु॑ष्पादो हि प॒शवो॑
मान॒वीत्या॑ह॒ मनुर॑ह्येताम्॥ ३८॥

अग्रेऽप॑श्यद्धृतप॒दीत्या॑ह॒ यदे॒वास्यै॑ प॒दाद्धृतमपी॑द्व्यत॒
तस्मा॑दे॒वमा॑ह॒ मैत्रा॑वरु॒णीत्या॑ह॒ मि॒त्रावरु॑णौ ह्ये॒ना॑
स॒मैर॑यतां ब्रह्म॑ दे॒वकृ॑तमु॒पहू॑तमित्या॑ह॒ ब्रह्मै॒वोपं॑ ह॒यते॑ दै॒व्या
अध्व॑र्यव॒ उप॑हूता॒ उप॑हूता मनु॒ष्या इत्या॑ह॒ दे॒वमनु॑ष्याने॒वोपं॑
ह॒यते॑ य इ॒मं य॒ज्ञमवा॑न् ये य॒ज्ञप॑तिं वर्धा॒नित्या॑ह॥ ३९॥

य॒ज्ञाय॑ चै॒व यज॑मानाय चा॒शिष॑मा शा॒स्त॒ उप॑हूते
द्यावा॑पृथि॒वी इत्या॑ह॒ द्यावा॑पृथि॒वी ए॒वोपं॑ ह॒यते॑ पू॒र्वजे॑
ऋ॒ताव॑री इत्या॑ह॒ पू॒र्वजे॑ ह्ये॒ते ऋ॒ताव॑री दे॒वी दे॒वपु॑त्रे
इत्या॑ह॒ दे॒वी ह्ये॒ते दे॒वपु॑त्रे उप॑हूतोऽयं यज॑मान॒ इत्या॑ह॒
यज॑मानमे॒वोपं॑ ह॒यत॒ उत्त॑रस्यां दे॒वय॑ज्यायामु॒पहू॑तो भूय॑सि
हवि॑ष्कर॒ण॒ उप॑हूतो दि॒व्ये धाम॑न्नु॒पहू॑तः॥ ४०॥

इत्या॑ह॒ प्र॒जा वा उत्त॑रा दे॒वय॑ज्या प॒शवो॑ भूयो
हवि॑ष्कर॒ण॑ सु॒वर्गो॑ लो॒को दि॒व्यं धामे॑दम॒सीदम॑सीत्ये॒व
य॒ज्ञस्य॑ प्रि॒यं धामो॑पं ह॒यते॑ वि॒श्वम॑स्य प्रि॒यमु॑प॒हूत॑मित्या॒हा छ॑म्ब
ह॒यते॑॥ ४१॥

आह धेनुरेतां वर्धनित्याह धामन्नुपहृतश्चतुस्त्रिंशच्च॥७॥ [७]

पशवो वा इडां स्वयमा दत्ते काममेवात्मना पशूनामा
दत्ते न ह्यन्यः कामम्पशूनाम्प्रयच्छति वाचस्पतये त्वा
हुतम्प्राश्नामीत्याह वाचमेव भागधेयेन प्रीणाति सदसस्पतये
त्वा हुतम्प्राश्नामीत्याह स्वगाकृत्यै चतुरवत्तम्भवति हविर्वै
चतुरवत्तम्पशवश्चतुरवत्तं यद्धोतां प्राश्नीयाद्धोतां॥४२॥

आर्तिमार्च्छेद्यदग्नौ जुहुयाद्रुद्राय पशूनपि दध्यादपशुर्यजमान
स्याद्वाचस्पतये त्वा हुतम्प्राश्नामीत्याह पुरोक्षमेवैनञ्जुहोति
सदसस्पतये त्वा हुतम्प्राश्नामीत्याह स्वगाकृत्यै प्राश्नन्ति
तीर्थ एव प्राश्नन्ति दक्षिणां ददाति तीर्थ एव दक्षिणां ददाति
वि वा एतद्यज्ञम्॥४३॥

छिन्दन्ति यन्मध्यतः प्राश्नन्त्यद्विर्मार्जयन्त आपो
वै सर्वा देवता देवताभिरेव यज्ञं सं तन्वन्ति देवा
वै यज्ञाद्रुद्रमन्तरायन्त्स यज्ञमविध्यत्तं देवा अभि
समंगच्छन्त कल्पतां न इदमिति तेऽब्रुवन्त्स्विष्टं वै न
इदमविष्यति यदिमं राधयिष्याम इति तत्स्विष्टकृतः
स्विष्टकृत्वन्तस्याविद्धं निः॥४४॥

अ॒कृ॒न्त॒न् यवे॑न् स॒म्मितं॑ तस्मा॑द्य॒वमा॒त्रम॑व॒ द्येद्य॑ज्यायो-
 ऽव॒द्येद्रो॑पये॒त्तद्य॑ज्ञस्य॒ यदु॑प॒ च स्तृ॑णी॒याद॑भि च
 घा॒रये॑दुभयतः॒ सः॒ श्वा॒यि कुर्या॑दव॒दाया॑भि घा॒रय॑ति द्विः
 सम्प॑द्यते द्वि॒पाद्य॑ज॒मानः॑ प्र॒तिष्ठि॑त्यै य॒त्तिर॑श्चीन॒मति॑हरे॒दन॑भिविच्छ
 य॒ज्ञस्या॑भि वि॒ध्येद॑ग्रेण॒ परि॑ हरति ती॒र्थेनै॒व परि॑ हरति
 तत्पू॑ष्णे पर्य॑हर॒न्तत्॥ ४५॥

पू॒षा प्रा॑श्य॒ दतो॑ऽरु॒णत्त॑स्मा॑त्पू॒षा प्र॑पि॒ष्टभा॑गोऽद॒न्तको॑ हि
 तं दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्वि वा अ॒यमा॑र्ध्यप्रा॒शित्री॒यो वा अ॒यम॑भू॒दिति॑
 तद्धृ॑हस्पत॑ये॒ पर्य॑हर॒न्त्सोऽ॒बिभे॑द्धृहस्पति॑रि॒त्थं वा॒व स्य॑
 आ॒र्तिमा॑रि॒ष्यती॑ति॒ स ए॒तम्म॑त्र॒मप॑श्य॒त्सूर्य॑स्य॒ त्वा चक्षु॑षा
 प्र॒ति प॑श्यामीत्य॑ब्रवी॒न्न हि॑ सूर्य॑स्य॒ चक्षुः॑॥ ४६॥

किं च॒न हि॒नस्ति॒ सोऽ॒बिभे॑त्प्रतिगृ॒ह्णन्तं॑ मा हि॑ऽसि॒ष्यती॑ति
 दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सवे॑ऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑ं पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यां
 प्र॒ति गृ॑ह्णामीत्य॑ब्रवी॒त्सवि॑तृप्र॒सूत ए॒वैन॑द्ब्रह्म॒णा दे॒वता॑भिः
 प्र॒त्यगृ॑ह्णा॒त्सोऽ॒बिभे॑त्प्रा॒श्रन्तं॑ मा हि॑ऽसि॒ष्यती॑त्य॒ग्रेस्त्वा॒स्येन॑
 प्रा॒श्रामी॑त्य॑ब्रवी॒न्न ह्य॑ग्रे॒रास्य॑ किं च॒न हि॒नस्ति॒ सोऽ॒बिभे॑त्॥ ४७॥

प्राशितं मा हिंसिष्यतीति ब्राह्मणस्योदरेणेत्यब्रवीन्न
 हि ब्राह्मणस्योदरं किं च न हिनस्ति बृहस्पतेर्ब्रह्मणेति
 स हि ब्रह्मिष्ठोऽप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति यः
 प्राशिन्नम्प्राश्रात्यद्विर्मार्जयित्वा प्राणान्धसम्मृशतेऽमृतं वै
 प्राणा अमृतमापः प्राणानेव यथास्थानमुप ह्वयते॥४८॥

प्राश्नीयाद्धोता यज्ञन्निरहरन्तच्चक्षुरास्यङ्किं च न हिनस्ति सोऽविभेच्चतुश्चत्वारिंशच्च॥८॥[८]

अग्नीध आ दधात्यग्निमुखानेवर्तून्प्रीणाति समिधमा
 दधात्युत्तरासामाहुतीनां प्रतिष्ठित्या अथो समिद्वत्येव
 जुहोति परिधीन्धसम्मार्ष्टि पुनात्येवैनान्धसकृत्सकृत्सम्मार्ष्टि
 पराडिव ह्येतरहि यज्ञश्चतुः सम्पद्यते चतुष्पादः पशवः
 पशूनेवाव रुद्धे ब्रह्मन्प्र स्थास्याम इत्याहात्र वा एतरहि
 यज्ञः श्रितः॥४९॥

यत्र ब्रह्मा यत्रैव यज्ञः श्रितस्तत एवैनमा रभते यद्धस्तेन
 प्रमीवेद्वैपनः स्याद्यच्छीर्ष्णा शीर्षक्तिमान्धस्याद्यत्तूष्णीमासीतास
 यज्ञः स्यात्प्र तिष्ठेत्येव ब्रूयाद्वाचि वै यज्ञः श्रितो यत्रैव यज्ञः
 श्रितस्तत एवैनं सम्प्र यच्छति देवं सवितरेतत्ते प्र॥५०॥

आहेत्याह प्रसूत्यै बृहस्पतिर्ब्रह्मेत्याह स हि ब्रह्मिष्ठः

स य॒ज्ञम्पा॑हि स य॒ज्ञप॑तिम्पाहि स मा॒म्पाही॑त्याह य॒ज्ञाय॑
 यज॑मानाया॒त्मने॒ तेभ्य॑ ए॒वाशिष॑मा शा॒स्तेऽना॑र्त्या आ॒श्राव्या॑ह
 दे॒वान् य॒जेति॑ ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ती॒ष्टा दे॒वता॒ अथ॑ कत॒म ए॒ते
 दे॒वा इति॒ छन्दा॑ः॒सीति॑ ब्रूयाद्वाय॒त्रीं त्रि॒ष्टुभ॑म्॥५१॥

जग॑तीमित्यथो खल्वा॑हुर्ब्राह्म॒णा वै छन्दा॑ः॒सीति॑ ताने॒व
 तद्य॑जति दे॒वानां॑ वा इ॒ष्टा दे॒वता॒ आस॒न्नथा॒ग्निर्नो॑द॒ज्वल॑त्तं
 दे॒वा आ॑हु॒तीभि॑रनूया॒जेष्व॑न्ववि॒न्दन् यद॑नूया॒जान्
 यज॑त्य॒ग्निमे॒व तथ्स॑मि॒न्द्र ए॒तदु॒र्वै ना॑मा॒सुर आ॑सी॒त्स
 ए॒तर्हि॑ य॒ज्ञस्या॒शिष॑मवृ॒ङ्क्त यद्व्या॑दे॒तत्॥५२॥

उ॒ द्या॒वापृ॑थि॒वी भ॒द्रम॑भू॒दित्ये॒तदु॒मेवा॒सुरं य॒ज्ञस्या॒शिषं॑
 गम॑येदि॒दं द्या॒वापृ॑थि॒वी भ॒द्रम॑भू॒दित्ये॒व ब्रू॑याद्यज॑मानमे॒व
 य॒ज्ञस्या॒शिषं॑ग्ममय॒त्याध्मं॑ सू॒क्तवा॑कमु॒त न॑मोवा॒कमित्या॑हे॒दम॑रा
 वावै॑तदा॒होप॑श्रितो दि॒वः पृ॑थि॒व्योरि॒त्याह॒ द्या॒वापृ॑थि॒व्योर्हि॑
 य॒ज्ञ उ॒पश्रि॑त॒ ओम॑न्वती ते॒ऽस्मिन् य॒ज्ञे य॑ज॒मान्
 द्या॒वापृ॑थि॒वी॥५३॥

स्ता॒मित्या॑हा॒शिष॑मे॒वैता॑मा शा॒स्ते यद्व्या॑थ्सू॒पाव॑सा॒ना
 च॑ स्व॒ध्यव॑सा॒ना चेति॑ प्र॒मायु॑को यज॑मानः स्याद्य॒दा हि

प्रमीयतेऽथेमामुपावस्यति सूपचरणा च स्वधिचरणा चेत्येव
 ब्रूयाद्वरीयसीमेवास्मै गव्यूतिमा शांस्ते न प्रमारुको भवति
 तयोराविद्यग्निरिदं हविरजुषतेत्याह या अयाक्ष्म॥५४॥

देवतास्ता अरीरधामेति वावैतदाह यन्न निर्दिशेत्प्रतिवेशं
 यज्ञस्याशीर्गच्छेदा शांस्तेऽयं यजमानोऽसावित्याह
 निर्दिश्यैवैनं सुवर्गं लोकं गमयत्यायुरा शांस्ते सुप्रजास्त्वमा
 शांस्त इत्याहाशिषमेवैतामा शांस्ते सजातवनस्यामा शांस्त
 इत्याह प्राणा वै संजाताः प्राणानेव॥५॥

नान्तरेति तदग्निर्देवो देवेभ्यो वनते वयमग्नेर्मानुषा
 इत्याहाग्निर्देवेभ्यो वनुते वयम्मनुष्येभ्य इति वावैतदाहेह
 गतिर्वामस्येदं च नमो देवेभ्य इत्याह याश्चैव देवता यजति
 याश्च न ताभ्य एवोभयीभ्यो नमस्करोत्यात्मनोऽनात्यै॥५६॥

श्रितस्ते प्र त्रिष्टुभमेतद्वावापृथिवी या अयाक्ष्म प्राणानेव षट्त्वारिंशच्च॥९॥—[९]

देवा वै यज्ञस्य स्वगाकर्तारं नाविन्दन्ते शं
 युम्बार्हस्पत्यमब्रुवन्निमं नो यज्ञं स्वगा कुर्विति
 सोऽब्रवीद्वरं वृणो यदेवाब्राह्मणोक्तोऽश्रद्धधानो यजाते
 सा मे यज्ञस्याशीरसदिति तस्माद्यदब्राह्मणोक्तो-

ऽश्रद्धधानो यजते शं युमेव तस्य बार्हस्पत्यं
यज्ञस्याशीर्गच्छत्येतन्ममेत्यब्रवीत्किम्मे प्रजायाः॥५७॥

इति योऽपगुरातै शतेन यातयाद्यो निहनत्सहस्रेण
यातयाद्यो लोहितं करवद्यावतः प्रस्कद्य पा२सून्धसंगृह्णात्तावतः
संवत्सरान्पितृलोकं न प्र जानादिति तस्माद्वाह्मणाय नाप
गुरेत न नि हन्यान्न लोहितं कुर्यादेतावता हैनसा भवति
तच्छं योरा वृणीमह इत्याह यज्ञमेव तत्स्वगा करोति
तत्॥५८॥

शं योरा वृणीमह इत्याह शं युमेव बार्हस्पत्यम्भागधेयेन
समर्धयति गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतय इत्याहाशिषमेवैतामा
शास्ते सोमं यजति रेत एव तदधाति त्वष्टारं यजति रेत
एव हितं त्वष्टा रूपाणि वि करोति देवानाम्पत्नीर्यजति
मिथुनत्वायाग्निं गृहपतिं यजति प्रतिष्ठित्यै जामि वा
एतद्यज्ञस्य क्रियते॥५९॥

यदाज्येन प्रयाजा इज्यन्त आज्येन पत्नीसंयाजा
ऋचमनूच्य पत्नीसंयाजानामृचा यजत्यजामित्वायाथो
मिथुनत्वाय पङ्क्तिप्रायणो वै यज्ञः पङ्क्तुदयनः पञ्च प्रयाजा

इज्यन्ते चत्वारः पत्नीसंयाजाः समिष्टयजुः पञ्चमम्पङ्क्तिमेवानु
प्र यन्ति पङ्क्तिमनूद्यन्ति॥६०॥

प्रजायाः करोति तत्क्रियते त्रयस्त्रिंशच्च॥10॥ [१०]

युक्ष्वा हि देवहूतमा९ अश्वा९ अग्ने रथीरिव। नि होता
पूर्व्यः सदः। उत नो देव देवा९ अच्छा वोचो विदुष्टरः।
श्रद्धिश्वा वार्या कृधि। त्व९ ह यद्यविष्ट्र सहसः सूनवाहुत।
ऋतावा यज्ञियो भुवः। अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य
शतिनस्पतिः। मूर्धा कवी रयीणाम्। तं नेमिमृभवो यथा
नमस्व सहृतिभिः। नेदीयो यज्ञम्॥६१॥

अङ्गिरः। तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया। वृष्णे
चोदस्व सुष्टुतिम्। कमुं ष्विदस्य सेनयाग्नेरपाकचक्षसः। पुणिं
गोषु स्तरामहे। मा नो देवानां विशः प्रस्नातीरिवोस्त्राः। कृशं
न हासुरग्निः। मा नः समस्य दूढ्यः परिवेषसो अ९ हतिः।
ऊर्मिर्न नावमा वधीत्। नमस्ते अग्र ओजसे गृणन्ति देव
कृष्टयः। अमैः॥६२॥

अमित्रमर्दय। कुविथ्सु नो गविष्टयेऽग्ने संवेषिषो
रयिम्। उरुकृदुरु णस्कृधि। मा नो अस्मिन्महाधने परा

वर्गारभृद्यथा। संवर्गं५ स५ रयिञ्जय। अन्यमस्मद्विया
इयमग्ने सिषक्तु दुच्छुना। वर्धा नो अमवच्छवः।
यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमदुर्मखस्य वा। तं घेदग्निर्वृधावति।
परस्या अधि॥६३॥

संवतोऽवरा५ अभ्या तर। यत्राहमस्मि ता५ अंवा विद्वा
हि ते पुरा वयमग्ने पितुर्यथावसः। अधा ते सुम्रमीमहे।
य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न व५संगः। अग्ने पुरो
रुरोजिथ। सखायः सं वः सम्यश्चमिषः५ स्तोमं चाग्नये।
वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नग्ने सहस्वते। स५समिद्युवसे
वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य आ। इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्वा
भर। प्रजापते स वेद सोमापूषणेमौ देवौ॥६४॥

यज्ञममैरधि वृषन्नेकान्नवि५शतिश्च॥११॥

[११]

उशन्तस्त्वा हवामह उशन्तः समिधीमहि। उशन्नुशत आ
वह पितृन् हविषे अत्तवे। त्व५ सोम प्रचिकितो मनीषा
त्व५ रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम्। तव प्रणीती पितरो न इन्दो
देवेषु रत्नमभजन्त धीराः। त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे
कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः। वन्वन्नवातः परिधी५ रपोर्णु

वीरेभिरश्वैर्मघवां भव॥६५॥

नः। त्व९ सोम पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ
ततन्था। तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयः९ स्याम पतयो
रयीणाम्। अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत
सुप्रणीतयः। अत्ता हवी९षि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयि९
सर्ववीरं दधातन। बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वाग्निमा वो हव्या
चकृमा जुषध्वम्। त आ गतावसा शन्तमेनाथास्मभ्यम्॥६६॥

शं योररपो दधात। आहं पितृन्सुविदत्रा९ अविथ्सि
नपातश्च विक्रमणं च विष्णोः। बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य
भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः। उपहृताः पितरो बर्हिष्येषु
निधिषु प्रियेषु। त आगमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु ते
अवन्त्वस्मान्। उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः
सोम्यासः। असुम्॥६७॥

य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु।
इदम्पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः।
ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नून९ सुवृजनासु विक्षु।
अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्न ऋतमाशुषाणाः।

शुचीदयन्दीधितिमुक्थशासः क्षामां भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रन्।
यदग्ने॥६८॥

कव्यवाहनं पितृन् यक्ष्यतावृधः। प्र च हव्यानि
वक्ष्यसि देवेभ्यश्च पितृभ्य आ। त्वमग्न ईडितो जातवेदो-
ऽवाङ्मुखाणि सुरभीणि कृत्वा। प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते
अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि। मातली कव्यैर्यमो
अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिर्ऋक्भिर्वावृधानः। यांश्च देवा वावृधुर्ये
च देवान्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति॥६९॥

इमं यम प्रस्तरमा हि सीदाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः।
आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषां
मादयस्व। अङ्गिरोभिरा गंहि यज्ञियैभिर्यमं वैरूपैरिह
मादयस्व। विवस्वन्तं हुवे यः पिता तेऽस्मिन् यज्ञे
बर्हिष्या निषद्य। अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो
भृगवः सोम्यासः। तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे
सौमनसे स्याम॥७०॥

भवास्मभ्यमसुं यदग्ने मदन्ति सौमनस एकञ्च॥१२॥ [१२]

प्रजापतिरकामयतेष तं यज्ञं वै प्रजापतेर्जायमानाः प्राजापत्या यो वा अयथादेवतमिष्टर्गो

निग्राभ्याः स्थ यो वै देवां जुष्टोऽग्निना रयिमेकादश॥11॥ प्रजापतिरकामयत प्रजापतेर्जायमाना
 व्यायच्छन्ते मह्यमिमान्माया मायिनां द्विचत्वारिंशत्॥42॥ प्रजापतिरकामयताग्निं
 संमुद्रवाससम्॥

[१३]